

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

БЕВЗ Тетяна Сергіївна

УДК 340.12

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ТА
СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В СФЕРІ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

**Спеціальність 081 – «Право»
Галузь знань 08 – «Право»**

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Т.С. Бевз

Науковий керівник

Дробуш Ірина Вікторівна, доктор юридичних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Бевз Т.С. Правове забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», освітньо-наукова програма 081 «Право» галузі знань 08 Право. – Національний університет «Острозька академія», Острог, 2024.

Наукову працю присвячено комплексному дослідженню сутності та змісту економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування. Визначено поняття та зміст економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування. З'ясовано місце економічних прав та свобод людини і громадянина в системі муніципальних прав. Узагальнено та систематизовано науковий досвід українських і зарубіжних науковців щодо організації забезпечення економічних прав на рівні органів місцевого самоврядування. Розглянуто поняття та структуру механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

В основі методології дослідження лежить аналіз сучасного стану забезпечення економічних прав та свобод людини органами місцевого самоврядування через вивчення нормативно-правових та доктринальних джерел на зазначену тему. У роботі комплексно проаналізовано та систематизовано різні теоретико-методологічні, експертні та практично-прикладні підходи щодо забезпечення економічних прав та свобод органами місцевого самоврядування в Україні. Незважаючи на різноманіття наукових досліджень в сфері прав людини та громадянина, у вітчизняній науці конституційного права фактично не існує комплексних наукових досліджень економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого

самоврядування, механізмів, за допомогою яких вони забезпечуються та реалізуються, що засвідчує актуальність поданого дослідження.

Вступ дисертації містить обґрунтування вибору теми дослідження; зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; визначено мету і завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; наведено відомості про особистий внесок здобувача, апробацію матеріалів дисертації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Конституційно – правова характеристика економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування» визначено поняття та зміст економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, місце економічних прав та свобод людини і громадянина в системі муніципальних прав, а також особливості реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

Запропоновано авторський підхід до визначення поняття «економічні права і свободи людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування», визначено місце органів місцевого самоврядування в Україні у формуванні та реалізації економічних прав громадян на місцевому рівні, запропоновано шляхи вирішення недостатнього фінансування децентралізації як основного із ключових факторів забезпечення реалізації економічних прав.

Так, в ході дослідження сформульовано та запропоновано визначення поняття «економічні права і свободи людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування» як самостійний вид прав у загальній системі основних прав і свобод людини і громадянина, що визнані, гарантовані та захищаються державою та органами місцевого самоврядування, під якими слід розуміти можливості людини і громадянина володіти, користуватися та розпоряджатися основними економічними благами для забезпечення належного життєвого рівня та умов праці на рівні громади.

Перевага наведеного визначення полягає в тому, що воно враховує як провідну роль держави в реалізації кожною людиною економічних прав і свобод, так і особливу роль інституту місцевого самоврядування, оскільки саме в межах певної територіальної громади, використовуючи різноманітні форми економічної самоорганізації населення забезпечується самостійне (силою самої громади та безпосередньо в її інтересах) вирішення господарсько - економічних питань місцевого значення.

Наведено різні визначення поняття «економічні права» та їх порівняльний аналіз на загальнодержавному та місцевому рівнях. Запропоновано шляхи вирішення недостатнього фінансування децентралізації, а саме: збільшення місцевих доходів; підвищення ефективності управління фінансами; підтримка з боку держави; реформування податкової системи; залучення міжнародних донорів; стимулювання ефективного використання ресурсів.

Також визначено місце органів місцевого самоврядування в Україні у формуванні та реалізації економічних прав громадян на місцевому рівні, проаналізовано зарубіжний досвід успішного розвитку економіки, визначено можливі заходи забезпечення реалізації економічних прав громадян органами місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні такі як: розробка економічних програм та планів дій; надання фінансової підтримки; стимулювання соціального підприємництва; підтримка зайнятості та розвитку ринку праці, створення сприятливого бізнес-середовища.

Крім того, запропоновано спеціальні заходи з боку влади для реалізації економічних прав громадян в умовах воєнного стану, якими є фінансова підтримка, стимулювання підприємництва, організація спеціальних програм з працевлаштування для безробітних громадян у зоні конфлікту, запровадження інфраструктурних проектів для відновлення та розвитку зруйнованої інфраструктури в деокупованих територіях, додаткову соціальну підтримку для уразливих груп населення, таких як ветерани, люди з інвалідністю та пенсіонери.

Другий розділ «Конституційно – правові гарантії реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування» охоплює такі питання, як поняття та сутність конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, система конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, муніципальні (локальні) гарантії реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

В даному розділі здійснено детальний правовий аналіз гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, а також представлено шляхи впровадження різноманітних заходів та політик, які стимулюють підприємництво і покращують умови для конкуренції, зокрема сприяння розвитку малих та середніх підприємств, спрощення адміністративних процедур, розвиток інфраструктури та послуг для бізнесу, підтримка інновацій та технологічного розвитку, пропаганда підприємництва та підтримка підприємницької культури шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній з метою пропаганди підприємницького духу та підтримки підприємницької культури в місцевому співтоваристві.

Запропоновано також визначити поняття «муніципальні послуги» в сфері економічних прав як послуги, що надаються органами місцевого самоврядування та створеними ними комунальними підприємствами, установами, організаціями в результаті виконання власних та делегованих їм з боку державних органів повноважень за рахунок коштів місцевого бюджету та інших позабюджетних коштів та мають на меті забезпечення реалізації економічних прав на рівні громади.

Вивчено питання розподілу місцевого бюджету в умовах воєнного стану та визначено наступні заходи для забезпечення правової стабільності органам місцевого самоврядування:

1. Розвиток та вдосконалення муніципального законодавства: забезпечення чіткості та прогнозованості законодавства допомагає створити

стабільну правову базу для функціонування громади, передусім шляхом локальної нормотворчості.

2. Прозорість та відкритість: забезпечення відкритості у прийнятті рішень та консультацій з громадськістю може сприяти збереженню довіри до органів місцевого самоврядування та їхніх рішень.

3. Розвиток системи контролю та нагляду: здійснення ефективного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування допомагає запобігати корупції, недбалому використанню бюджетних коштів та порушенням прав громадян.

4. Освіта та навчання: підвищення рівня правової обізнаності та професійної підготовки працівників місцевого самоврядування допомагає забезпечити якісне виконання їхніх обов'язків та дотримання законодавства.

5. Співпраця з центральними органами влади: розвиток конструктивного партнерства з центральними органами влади допомагає у вирішенні складних правових питань та забезпечує відповідність локальних нормативно - правових актів загальнодержавним стандартам та нормам.

На основі проведеного аналізу нормативно-правових актів та позицій науковців систему економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування визначено як сукупність конституційних прав, можливостей людини в економічній сфері, що реалізуються за сприяння місцевих органів влади шляхом забезпечення економічної самодостатності окремих громад, економічної рівності, прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування та формування сприятливого підприємницького середовища.

Визначено сутність та систему конституційно-правових гарантій реалізації економічних прав у сфері місцевого самоврядування. Так, системою гарантій економічних прав на місцевому рівні є комплекс заходів та механізмів, спрямованих на захист та забезпечення реалізації економічних прав громадян, підприємств та інших економічних суб'єктів на рівні територіальних громад. Вона включає такі складові: розроблення та прийняття місцевих

нормативно-правових актів, що регулюють економічні відносини та забезпечують захист прав та інтересів економічних суб'єктів, забезпечення захисту прав власності на місцевому рівні через здійснення контролю за додержанням економічних прав та вирішення суперечок у сфері власності, здійснення заходів щодо розвитку інфраструктури, надання підтримки для розвитку малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій та підтримки інновацій, забезпечення участі громадськості у прийнятті рішень щодо економічних питань, забезпечення прозорості у діяльності місцевих органів влади та управління фінансовими ресурсами.

Запропоновано рішення проблеми закріплення гарантій реалізації економічних прав у Конституції: по-перше, важливо включити в Конституцію України чіткі та конкретні формулювання щодо економічних прав громадян, включаючи права на власність, підприємництво, працю, а також права на справедливу оплату та соціальний захист, а також передбачати механізми захисту прав, такі як судові шляхи для захисту власності, встановлення механізмів контролю за реалізацією прав та санкцій у випадку їх порушення. По-друге, в Конституції України варто закріпити спеціальні положення, що стосуються економічних прав, наприклад, захист прав інвесторів, гарантії свободи підприємництва та конкуренції, а також захист прав споживачів.

Також розкрито елементи системи правових гарантій реалізації економічних прав та свобод в місцевому самоврядуванні України:

1. Місцеві нормативні акти, які регулюють економічні питання на рівні територіальних громад, забезпечуючи захист прав інвесторів, підприємців та споживачів.

2. Локальні програми та проекти щодо підтримки малих та середніх підприємств, розвитку інфраструктури, створення робочих місць та інші економічні ініціативи.

3. Участь громадськості: місцеві органи влади можуть забезпечувати участь громадськості у процесі прийняття рішень з економічних питань, що

дозволяє громадянам брати участь у формуванні економічної політики на місцевому рівні.

4. Захист права власності на місцевому рівні, включаючи вирішення спорів та конфліктів через місцеві судові та адміністративні органи.

5. Сприяння інвестиційної діяльності та розвитку бізнесу шляхом створення сприятливих умови для інвесторів та підприємств шляхом надання пільг, зниження податків, розвитку інфраструктури та інших заходів.

Проблеми нерівномірного розподілу бюджету для місцевих громад можуть бути вирішені шляхами реформи фінансової системи, збільшення фінансової підтримки, стимулювання економічного розвитку, боротьби з корупцією.

У третьому розділі «Конституційно – правові проблеми реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування» розроблено поняття, структуру та шляхи удосконалення механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

Удосконалено підхід до визначення основних складових механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування та запропоновано необхідність правового удосконалення забезпечення доступу до незалежного суду для захисту економічних прав та свобод громадян та підприємств у разі їх порушення, а також можливість оскарження рішень органів місцевого самоврядування.

Сформульовано поняття «інвестиційний розвиток регіону» як процес залучення інвестиційних ресурсів для стимулювання економічного, соціального та територіального розвитку певної території, що включає в себе створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, підтримку малих і середніх підприємств, створення нових робочих місць та реалізацію інвестиційних проектів у різних сферах економіки регіону.

У роботі зазначено, що для вирішення правових обмежень і поліпшення інвестиційної діяльності пропонується вжити наступні шляхи:

- реформа законодавства: проведення реформ у сфері законодавства для спрощення адміністративних процедур, зниження бюрократичних перешкод та створення сприятливого правового середовища для інвестицій.

- стимулювання інвестицій: введення податкових пільг та інших фінансових стимулів для інвесторів, які розвивають інфраструктуру або створюють робочі місця на місцевому рівні.

- партнерство з приватним сектором: співпраця з приватним сектором через укладання партнерських угод і спільне фінансування інвестиційних проектів.

- розвиток інфраструктури: інвестування в розвиток необхідної інфраструктури, такої як транспортна, енергетична та телекомунікаційна, для створення привабливого середовища для інвесторів.

- підтримка підприємництва: реалізація заходів з підтримки малого та середнього бізнесу, включаючи надання фінансової підтримки, консультаційну допомогу та сприяння в доступі до ринків.

- маркетинг та просування: активна рекламна кампанія для просування інвестиційних можливостей регіону або міста серед потенційних інвесторів.

Структура механізму реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування може бути представлена наступним чином:

1. Законодавча база, яка складається із Законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, а також відомчих правових актів, що визначають правовий статус місцевого самоврядування та регулюють його економічні повноваження.

2. Органи місцевого управління, такі як місцеві ради і виконавчі комітети, які відповідають за прийняття рішень та реалізацію економічних політик на місцевому рівні.

3. Фінансові інструменти, що включають бюджетні асигнування, податкові та фінансові стимули, кредитні програми та інші інструменти фінансової підтримки, спрямовані на розвиток місцевої економіки.

4. Механізми управління, які забезпечують ефективне управління та координацію діяльності органів місцевого самоврядування у сфері економіки, включаючи планування, моніторинг та оцінку результатів.

5. Взаємодія з громадськістю, бізнес-спільнотою, міжнародними та неприбутковими організаціями для спільного розв'язання економічних проблем місцевих громад.

6. Система контролю та оцінки ефективності заходів, прийнятих органами місцевого самоврядування для забезпечення досягнення планованих цілей та задоволення потреб місцевих громадян.

В межах дисертаційного дослідження здобувачем було подано заяви на отримання грантів в межах грантових програм «Власна справа» та «Грант для ветеранів та членів їхніх сімей».

За результатами розгляду обидві грантові заяви отримали позитивні рішення, що дозволило провести порівняльну характеристику грантових програм, визначити їх переваги та недоліки та сформувати пропозиції для удосконалення механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина, що дозволило здійснити порівняння грантових програм за такими критеріями як мета, цільова аудиторія, розмір, критерії прийняття рішення, фінансова підтримка, супровід та консультації, економічний та соціальний вплив, виокремити проблеми, що виникають у механізмі реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування та визначити шляхи їх вирішення.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, економічні права та свободи, децентралізація, територіальна громада, громадянське суспільство, самоорганізація населення, захист прав людини, доступ до правосуддя, право на справедливий судовий розгляд.

ABSTRACT

Bevz T.S. Legal support for the realization of economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government in Ukraine. – Qualifying research paper published as manuscript.

There is for Ph.D. degree by specialty 081 "Law", educational and scientific program 081 "Law" field of knowledge 08 Law. - National University of Ostroh Academy, Ostroh, 2024.

The scientific work is devoted to a comprehensive study of the essence and content of the economic rights and freedoms of a person and a citizen in the field of local self-government. The concept and content of economic rights and freedoms of a person and a citizen in the field of local self-government are defined. The place of economic rights and freedoms of a person and a citizen in the system of municipal rights is clarified. The scientific experience of Ukrainian and foreign scientists regarding the organization of ensuring economic rights at the level of municipalities is summarized and systematized. The concept and structure of the mechanism for realizing the economic rights and freedoms of a person and a citizen in the field of local self-government are considered.

The basis of the research methodology is the analysis of the current state of the provision of economic rights and human freedoms by local self-government bodies through the study of legal and doctrinal sources on the specified topic. The work comprehensively analyzed and systematized various theoretical-methodological, expert and practical-applied approaches to the provision of economic rights and freedoms by local self-government bodies in Ukraine. Despite the diversity of scientific research in the field of human and citizen rights, in the domestic science of constitutional law there are actually no comprehensive scientific studies of the economic rights and freedoms of a person and citizen in the field of local self-government and the mechanisms by which they are ensured and implemented, which proves the relevance of the presented research.

The introduction of the dissertation contains the rationale for choosing the research topic; the connection of the work with scientific programs, plans, topics,

grants is indicated; the purpose and task, object, subject and research methods are defined; the scientific novelty and practical significance of the obtained results are revealed; information about the recipient's personal contribution, the approval of the dissertation materials, the structure and scope of the dissertation is provided.

In the first chapter "Constitutional and legal characteristics of the economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government", the concept and content of the economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government, the place of the economic rights and freedoms of a person and a citizen in the system of municipal rights are defined, and as well as peculiarities of realization of economic rights and freedoms of a person and a citizen in the field of local self-government.

An author's approach to the definition of the concept of "economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government" is proposed, the place of local self-government bodies in Ukraine in the formation and realization of economic rights of citizens at the local level is defined, ways of solving insufficient financing of decentralization as the main of the key factors of ensuring implementation of economic rights.

Thus, in the course of the study, the definition of the concept of "economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government" was formulated and proposed as an independent type of rights in the general system of basic rights and freedoms of a person and a citizen, which are recognized, guaranteed and protected by the state and local self-government bodies, which should be understood as the ability of a person and a citizen to own, use and dispose of basic economic goods to ensure an adequate standard of living and working conditions at the community level.

The advantage of the given definition is that it takes into account both the leading role of the state in the realization of economic rights and freedoms by every person, and the special role of the institution of local self-government, since it is within the limits of a certain territorial community, using various forms of economic self-organization, that the population is ensured independent (by the power of its own

community and directly in its interests) solving economic and economic issues of local importance.

Different definitions of the concept of "economic rights" and their comparative analysis at the national and local levels are presented. Ways to solve the insufficient financing of decentralization are proposed, namely: increasing local revenues; increasing the efficiency of financial management; support from the state; reforming the tax system; involvement of international donors; stimulating the efficient use of resources.

The role of local self-government bodies in Ukraine in the formation and realization of economic rights of citizens at the local level is also determined, foreign experience of successful economic development is analyzed, possible measures to ensure the realization of economic rights of citizens by local self-government bodies in the conditions of martial law in Ukraine are identified, such as: development of economic programs and action plans; provision of financial support; stimulation of social entrepreneurship; supporting employment and labor market development, creating a favorable business environment.

In addition, special measures by the authorities for the realization of the economic rights of citizens under martial law are proposed, which include financial support, stimulation of entrepreneurship, organization of special employment programs for unemployed citizens in the conflict zone, implementation of infrastructure projects for the restoration and development of destroyed infrastructure in the de-occupied territories, additional social support for vulnerable population groups, such as veterans, people with disabilities and pensioners..

The second section "Constitutional and legal guarantees of the realization of economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government" covers such issues as the concept and essence of constitutional and legal guarantees of the realization of economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government, the system of constitutional and legal guarantees realization of economic rights and freedoms of a person and citizen in the sphere of local self-government, municipal (local) guarantees of realization of

economic rights and freedoms of a person and citizen in the sphere of local self-government.

In this section, a detailed legal analysis of the guarantees of the realization of the economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government was carried out, as well as ways of implementing various measures and policies that stimulate entrepreneurship and improve the conditions for competition, including promoting the development of small and medium-sized enterprises, simplifying administrative procedures, development of infrastructure and services for business, support for innovation and technological development, promotion of entrepreneurship and support of entrepreneurial culture through information and educational campaigns aimed at promoting the entrepreneurial spirit and supporting entrepreneurial culture in the local community.

It is also proposed to define the concept of "municipal services" in the field of economic rights as services provided by local self-government bodies and communal enterprises, institutions, and organizations created by them as a result of the implementation of their own and delegated powers by state bodies at the expense of local budget funds and other non-budgetary funds and are aimed at ensuring the realization of economic rights at the community level.

The issue of the distribution of the local budget under martial law was studied and the following measures were determined to ensure legal stability of local self-government bodies:

1. Development and improvement of municipal legislation: ensuring the clarity and predictability of legislation helps to create a stable legal basis for community functioning, primarily through local rulemaking.
2. Transparency and openness: ensuring openness in decision-making and public consultation can help maintain trust in local governments and their decisions.
3. Development of the system of control and supervision: implementation of effective control over the activities of local self-government bodies helps to prevent corruption, careless use of budget funds and violations of citizens' rights.

4. Education and training: increasing the level of legal awareness and professional training of local self-government employees helps to ensure the quality performance of their duties and compliance with the law.

5. Cooperation with the central authorities: the development of a constructive partnership with the central authorities helps in solving complex legal issues and ensures compliance of local legal acts with national standards and norms.

Based on the analysis of legal acts and the positions of scientists, the system of economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government is defined as a set of constitutional rights, human opportunities in the economic sphere, which are implemented with the assistance of local authorities by ensuring the economic self-sufficiency of individual communities, economic equality, transparency in the activities of local self-government bodies and the formation of a favorable business environment.

The essence and system of constitutional and legal guarantees for the realization of economic rights in the sphere of local self-government have been determined. Thus, the system of guarantees of economic rights at the local level is a set of measures and mechanisms aimed at protecting and ensuring the realization of the economic rights of citizens, enterprises and other economic entities at the level of territorial communities. It includes the following components: the development and adoption of local normative legal acts that regulate economic relations and ensure the protection of the rights and interests of economic entities, ensuring the protection of property rights at the local level through the implementation of control over the observance of economic rights and the resolution of property disputes, implementing measures for infrastructure development, providing support for the development of small and medium-sized businesses, stimulating investments and supporting innovations, ensuring public participation in decision-making on economic issues, ensuring transparency in the activities of local authorities and managing financial resources.

A solution to the problem of enshrining guarantees for the realization of economic rights in the Constitution is proposed: firstly, it is important to include in

the Constitution of Ukraine clear and specific formulations regarding the economic rights of citizens, including the rights to property, entrepreneurship, work, as well as the rights to fair payment and social protection, as well as provide mechanisms for the protection of rights, such as legal means for the protection of property, the establishment of mechanisms for monitoring the implementation of rights and sanctions in case of their violation. Secondly, special provisions concerning economic rights should be enshrined in the Constitution of Ukraine, for example, protection of investors' rights, guarantees of freedom of entrepreneurship and competition, as well as protection of consumer rights.

The elements of the system of legal guarantees for the realization of economic rights and freedoms in the local self-government of Ukraine are also revealed:

1. Local normative acts that regulate economic issues at the level of territorial communities, ensuring the protection of the rights of investors, entrepreneurs and consumers.

2. Local programs and projects to support small and medium enterprises, infrastructure development, job creation and other economic initiatives.

3. Public participation: local authorities can provide public participation in the process of decision-making on economic issues, which allows citizens to participate in the formation of economic policy at the local level.

4. Protection of property rights at the local level, including resolution of disputes and conflicts through local judicial and administrative bodies.

5. Promotion of investment activities and business development by creating favorable conditions for investors and enterprises by providing benefits, reducing taxes, developing infrastructure and other measures.

The problems of uneven distribution of the budget for local communities can be solved by reforming the financial system, increasing financial support, stimulating economic development, and fighting corruption.

In the third chapter "Constitutional and legal problems of realization of economic rights and freedoms of man and citizen in the sphere of local self-government" the concept, structure and ways of improvement of the mechanism of

realization of economic rights and freedoms of man and citizen in the sphere of local self-government have been developed.

The approach to defining the main components of the mechanism for the realization of the economic rights and freedoms of a person and a citizen in the sphere of local self-government has been improved, and the need for legal improvement to ensure access to an independent court to protect the economic rights and freedoms of citizens and enterprises in the event of their violation has been proposed, as well as the possibility of appealing the decisions of local bodies municipality.

The concept of "investment development of the region" has been formulated such as the process of attracting investment resources to stimulate the economic, social and territorial development of a certain territory, which includes the creation of a favorable investment climate, infrastructure development, support of small and medium-sized enterprises, creation of new jobs and the implementation of investment projects in various areas of the region's economy.

It is stated in the work that the following ways are suggested to resolve legal restrictions and improve investment activity:

- legislative reform: carrying out reforms in the field of legislation to simplify administrative procedures, reduce bureaucratic obstacles and create a favorable legal environment for investments.

- investment promotion: introducing tax incentives and other financial incentives for investors who develop infrastructure or create jobs at the local level.

- partnership with the private sector: cooperation with the private sector through the conclusion of partnership agreements and joint financing of investment projects.

- infrastructure development: investing in the development of necessary infrastructure, such as transport, energy and telecommunications, to create an attractive environment for investors.

- entrepreneurship support: implementation of measures to support small and medium-sized businesses, including providing financial support, consulting assistance and assistance in accessing markets.

- marketing and promotion: an active advertising campaign to promote the investment opportunities of the region or city among potential investors.

The structure of the mechanism for the realization of economic rights in the field of local self-government can be presented as follows:

1. The legislative base, which consists of the Laws of Ukraine, decrees of the President of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, as well as departmental legal acts that determine the legal status of local self-government and regulate its economic powers.

2. Local government bodies, such as local councils and executive committees, which are responsible for decision-making and implementation of economic policies at the local level.

3. Financial instruments, including budget allocations, tax and financial incentives, credit programs and other instruments of financial support aimed at the development of the local economy.

4. Management mechanisms that ensure effective management and coordination of the activities of local self-government bodies in the field of economy, including planning, monitoring and evaluation of results.

5. Interaction with the public, business community, international and non-profit organizations to jointly solve the economic problems of local communities.

6. A system of monitoring and evaluating the effectiveness of measures adopted by local self-government bodies to ensure the achievement of planned goals and meeting the needs of local citizens.

As part of the dissertation research, the applicant submitted applications for grants under the "Own business" and "Grant for veterans and their family members" grant programs.

According to the results of the review, both grant applications received positive decisions, which made it possible to carry out a comparative characterization

of the grant programs, to determine their advantages and disadvantages, and to formulate proposals for improving the mechanism for the implementation of the economic rights and freedoms of a person and a citizen, which made it possible to compare grant programs according to such criteria as the purpose, target audience, size, decision-making criteria, financial support, support and consultations, economic and social impact, identify problems arising in the mechanism of realization of economic rights in the field of local self-government and determine ways to solve them.

Key words: local self-government bodies, economic rights and freedoms, decentralization, territorial community, civil society, self-organization of the population, protection of human rights, access to justice, right to a fair trial.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Polishchuk T. Concept and content of human's and citizen's economic rights and freedom in local self-government. Slovak Republic. Visegrad Journal on Human Rights. №1. 2021. 349 p.

2. Digitization process in the local self-government: International-legal experience / Boris Perezhniak, Larysa Vasylchuk, Tetiana Bevz, Serhii Pyroha, Yurii Batan - Revista Amazonia Investiga .Vol 11 № 59 (2022).

3. Бевз Т. С. Правове регулювання надання грантів як одного із механізмів забезпечення економічних прав громадян// Юридичний науковий електронний журнал. 2024. №2. С. 60-62.

4. Drobush I. Public and Private Interests in the Sphere of Administration of Vaccination in a Pandemic / I. Drobush, L. Kornuta, O. Shmyndruk, O. Kurhanska, T. Polishchuk // Cuestiones Políticas. Vol. 39. No. 68. - Universidad del Zulia Maracaibo : Venezuela, 2021. P. 476-490.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Поліщук Т. С. Особливості реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в умовах децентралізації// Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання», м. Острог, 22 травня 2020 року: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. 144 с.

7. Поліщук Т. С. Легалізація бурштину: проблеми реєстрації та здійснення підприємницької діяльності. Матеріали круглого столу «Сучасні тенденції розвитку публічного права», м. Острог, 11 травня 2021 року. 162 с.

8. Поліщук Т. С. Інвестиційні процеси як інструменти забезпечення економічного розвитку територіальних громад // Матеріали IX-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання», м. Острог, 05 жовтня 2021 року. С. 26-27.

9. Бевз Т. С. Питання прозорості розподілу місцевого бюджету в умовах воєнного стану // Матеріали X-ї Міжнародної науково-практичної конференції “Малиновські читання”, м. Острого, 24 листопада 2023 року

10. Поліщук Т. С. Питання організації роботи та повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: матеріали круглого столу (м. Острого, 16 травня 2022 р.) / за ред. проф. І. В. Дробуш, доц. О. О. Дацюка. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. С. 53 – 57.

ЗМІСТ

Вступ	24
Розділ 1. Конституційно – правова характеристика економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	35
1.1. Поняття та зміст економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	35
1.2. Місце економічних прав та свобод людини і громадянина в системі муніципальних прав	45
1.3. Особливості реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	61
Розділ 2. Конституційно – правові гарантії реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	79
2.1. Поняття та сутність конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	79
2.2. Система конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.....	93
2.3. Муніципальні (локальні) гарантії реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	103
Розділ 3. Конституційно – правові проблеми реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	115
3.1. Поняття механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	115
3.2. Структура механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	125
3.3. Шляхи удосконалення механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування	138
Висновки	164
Список використаних джерел	203
Додатки	224

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Конституція УРСР – Конституція Української Соціалістичної Радянської
Республік

ОТГ – Об'єднана територіальна громада

МРГ – Міжвідомча робоча група

КМУ – Кабінет Міністрів України

США – Сполучені Штати Америки

ОМС – Органи місцевого самоврядування

КСУ – Конституційний Суд України

ЄС – Європейський суд з прав людини

ГК – Господарський кодекс України

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Обраний напрям розвитку України до демократичних стандартів викликає необхідність створення та закріплення дієвих механізмів реалізації громадянами своїх прав. У Європейській Хартії місцевого самоврядування закріплено, що права громадян повинні бути забезпечені на самому низовому рівні, на якому тільки можлива їх реалізація, виходячи з переконання, що існування наділених реальною владою органів місцевого самоврядування дає можливість участі громадян в управлінні держаними механізмами для їх залучення до процесу прийняття рішень

Закріплені Конституцією України завдання зі створення демократичної, соціальної та правової держави не можуть бути вирішені без повного визнання основоположних прав та свобод людини і створення ефективної системи їх забезпечення. Важливе місце в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина займають і економічні права та свободи, які визначають можливість людини створювати матеріальні та особисті нематеріальні блага, володіти ними та здійснювати господарську діяльність.

Тривалий час основні економічні права та свободи людини і громадянина як у радянській, так і в сучасній науковій літературі розглядалися значною мірою як складова соціально-економічних прав. Незважаючи на різноманіття наукових досліджень в сфері прав людини та громадянина, у вітчизняній науці конституційного права фактично не існує комплексних наукових досліджень економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування та механізмів, за допомогою яких вони забезпечуються та реалізуються.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження представляють праці вчених, перш за все, у галузі конституційного, муніципального права, адміністративного права, теорії управління та інших галузевих дисциплін.

Наукові підходи до розуміння сутності місцевого самоврядування досліджені в працях відомих представників вітчизняної науки М.

О.Баймуратова, Ю.Ю., Бальція, О.В.Батанова, Д.М.Бєлова, Ю.М. Бисаги, В. І. Борденюка, І.В.Дробуш, В.П. Гробової, В.М. Кампо, А.М. Колодія, М.І. Корнієнка, В.В.Кравченка, А.Р.Крусян, П.М.Любченка, М.П.Орзіха, В.Ф. Погорілка, О.Ф. Тодики, Ю.М. Тодики, Г.В. Чапали, Ю.С. Шемшученка та ін.

Питання повноважень органів місцевого самоврядування і забезпечення економічних прав та свобод, а також визначення структури та механізму захисту та охорони вказаних прав висвітлено в працях Ю.П. Битяка, Б.Я. Кофмана, О.В. Марцеляка, Н.В.Мішиної, О.Ю.Олійника, О.В. Приєшкіної, Х.В. Приходько, М.О. Пухтинського, М.В. Савчина, С.Г. Серьогіної, О.В. Скрипнюк, та інших вчених.

Питання компетенції органів місцевого самоврядування та їх роль в забезпеченні економічних права та свобод громадян були предметом розгляду й обговорення на конференціях та семінарах із сучасних проблем функціонування інституту місцевого самоврядування. Теоретичні положення, що містяться в них, дозволили уточнити правовий статус органів місцевого самоврядування, види та обсяг повноважень, які мають органи місцевого самоврядування в економічних питаннях, що має важливе методологічне значення в розробленні шляхів вирішення проблем функціонування територіальних громад в умовах децентралізації. Разом із тим, у наявних публікаціях з конституційного та муніципального права тема, пов'язана саме із захистом економічних прав, здебільшого розглядається фрагментарно.

Наразі економічні права розглядаються в основному в роботах із муніципального права та в контексті економічного розвитку територіальних громад. Проте, здебільшого розглядаються в комплексі з іншими правами, наприклад соціальними, при цьому не враховується специфіка забезпечення дотримання економічних права на загальнодержавному та місцевому рівнях, не визначено структуру таких прав. У результаті дослідження було запропоновано власне авторське визначення економічних прав і свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, визначено їх систему та структуру, визначено місце органів місцевого самоврядування в Україні у формуванні та

реалізації економічних прав громадян на місцевому рівні, поняття державно-правового партнерства, поняття та структуру механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

Емпіричну основу дисертаційного дослідження склали Конституція України, закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про державно–приватне партнерство», «Про доступ до публічної інформації», «Про інвестиційну діяльність», «Про науку та науково–технічну діяльність», «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, акти органів місцевого самоврядування, що регулюють надання муніципальних послуг. Теоретичні та нормативно-правові джерела в сукупності стали інформаційною базою, що сприяла досягненню необхідної наукової обґрунтованості, а також достовірності положень, що формулюються в дисертації.

Метою дослідження є здійснення конституційно-правового аналізу теоретичних та практичних аспектів реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

Досягнення вказаної мети зумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- 1) визначити поняття та зміст економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування;
- 2) з'ясувати місце економічних прав та свобод людини і громадянина в системі муніципальних прав;
- 3) дослідити особливості реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування;
- 4) визначити сутність та зміст конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

5) дослідити питання ефективності системи конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування;

6) з'ясувати поняття та структуру механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування;

7) запропонувати шляхи удосконалення механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження є конституційно-правові відносини, які виникають у зв'язку із реалізацією економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

Предмет дослідження становить конституційно-правове забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина органами місцевого самоврядування в Україні.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність загальних та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Структурно-функціональний метод та метод систематизації використано з метою окреслення системи прав в цілому та визначення в ній місця економічних прав та свобод (підрозділи 1.1, 1.2); історичний – для дослідження виникнення інституту захисту соціальних та економічних прав людини (підрозділ 1.1), визначення особливостей реалізації економічних прав за участі органів місцевого самоврядування (підрозділ 1.3).

Для того, щоб охарактеризувати поняття та сутність конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування (підрозділ 2.1.), систему конституційно – правових гарантій (підрозділи 2.2, 2.3) використано метод документального аналізу. Узагальнити зарубіжний досвід правового забезпечення муніципальних (локальних) гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування (підрозділ 3.3) вдалось за допомогою порівняльно-правового методу. Аналітичний метод використано

для того, щоб визначити механізм реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування (підрозділ 3.1, 3.2). Щоб визначити шляхи удосконалення механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування (підрозділ 3.3) застосовано методи моделювання та прогнозування. У роботі використано ряд інших методів, застосування яких дозволило комплексно виконати поставлені вище завдання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб комплексно визначити сутність, зміст та розкрити особливості реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування в Україні, а також розробити відповідні пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення такого механізму. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків. Зокрема:

вперше:

- визначено поняття економічних прав і свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування як самостійний вид прав у загальній системі основних прав і свобод людини і громадянина, що визнані, гарантовані та захищаються державою та органами місцевого самоврядування, під якими слід розуміти можливості людини і громадянина володіти, користуватися та розпоряджатися основними економічними благами для забезпечення належного життєвого рівня та умов праці на рівні громади;

- поняття «муніципальні послуги» в сфері економічних прав визначено як послуги, що надаються органами місцевого самоврядування та створеними ними комунальними підприємствами, установами, організаціями в результаті виконання власних та делегованих їм з боку державних органів повноважень за рахунок коштів місцевого бюджету та інших позабюджетних коштів та мають на меті забезпечення реалізації економічних прав на рівні громади.

- беручи до уваги децентралізаційні процеси та можливості самостійного прийняття громадами та органами місцевого самоврядування рішень з економічних питань місцевого значення, систему економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування визначено як сукупність конституційних прав, можливостей людини в економічній сфері, що реалізуються за сприяння місцевих органів влади шляхом забезпечення економічної самодостатності окремих громад, економічної рівності, прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування та формування сприятливого підприємницького середовища;

- здійснено порівняння забезпечення економічних прав та свобод людини і громадянина на загальнодержавному та місцевому рівнях;

- визначено сутність та систему конституційно-правових гарантій реалізації економічних прав у сфері місцевого самоврядування. Так, системою гарантій економічних прав на місцевому рівні є комплекс заходів та механізмів, спрямованих на захист та забезпечення реалізації економічних прав громадян, підприємств та інших економічних суб'єктів на рівні територіальних громад. Вона включає такі складові: розроблення та прийняття місцевих нормативно-правових актів, що регулюють економічні відносини та забезпечують захист прав та інтересів економічних суб'єктів, забезпечення захисту прав власності на місцевому рівні через здійснення контролю за додержанням економічних прав та вирішення суперечок у сфері власності, здійснення заходів щодо розвитку інфраструктури, надання підтримки для розвитку малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій та підтримки інновацій, забезпечення участі громадськості у прийнятті рішень щодо економічних питань, забезпечення прозорості у діяльності місцевих органів влади та управління фінансовими ресурсами;

удосконалено:

- види спеціальних заходів з боку влади для реалізації економічних прав громадян в умовах воєнного стану;

- визначення муніципальних гарантій як заходів та механізмів, які надаються органами місцевого самоврядування для забезпечення економічних інтересів та захисту прав своїх громадян, підприємств та інших економічних суб'єктів на території конкретної громади. До муніципальних гарантій віднесено фінансові гарантії (надання фінансової підтримки або гарантій підприємствам, які розвиваються на території органу місцевого самоврядування, наприклад, через надання кредитів, грантів або податкових пільг), інфраструктурні гарантії (будівництво доріг, комунікацій, енергетичних мереж, які сприяють розвитку економіки органу місцевого самоврядування), підтримка бізнесу (надання консультацій, інформаційної підтримки, допомоги у вирішенні адміністративних питань для розвитку та підтримки місцевого бізнесу);

- поняття механізму та структури реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування;

- поняття інвестиційного розвитку регіону як процесу залучення інвестиційних ресурсів для стимулювання економічного, соціального та територіального розвитку, що включає в себе створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, підтримку малих і середніх підприємств, створення нових робочих місць та реалізацію інвестиційних проектів у різних сферах економіки регіону;

- обґрунтування закріплення в механізмі забезпечення економічних прав людини в сфері місцевого самоврядування України такого структурного елементу як спосіб виконання та моніторинг рішень і рекомендацій органів місцевого самоврядування;

- обґрунтування думки щодо необхідності прийняття Закону України «Про грантову діяльність» який чітко визначав би умови та процедури надання грантів для громадян, забезпечуючи прозорість, справедливість та захист їхніх прав та уникнення зайвих бюрократичних процедур, що є важливим для розвитку ефективної та прозорої системи грантової підтримки як ключового механізму для забезпечення економічних прав громадян.

дістало подальшого розвитку:

- вирішення проблеми недостатнього фінансування децентралізації ;
- визначення шляхів вирішення проблеми закріплення гарантій реалізації економічних прав у Конституції України;
- вирішення проблеми нерівномірного розподілу бюджету для місцевих громад;
- вжиття заходів щодо вирішення правових обмежень і поліпшення інвестиційної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів визначається спрямованістю результатів на вирішення актуальних проблем, що стоять перед наукою конституційного права, і полягає в тому, що узагальнений матеріал становить методологічну основу діяльності органів місцевого самоврядування щодо вдосконалення механізму забезпечення економічних прав на рівні територіальних громад.

Напрацьовані науково-теоретичні висновки, положення, пропозиції та рекомендації дисертації використано або можна використовувати в подальшому у:

- правотворчій діяльності – у контексті розроблення й обґрунтування правотворчих пропозицій та ініціатив, проєктів нормативно-правових актів щодо забезпечення органами місцевого самоврядування економічних прав та свобод, а також удосконалення нормативної бази щодо залучення інвестицій, рівномірного розподілу місцевого бюджету та надання грантів.
- правозастосовчій – для прийняття оптимальних і ефективних рішень органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими особами щодо забезпечення економічних прав;
- науково-дослідній діяльності – під час подальшого дослідження поняття, структури та системи економічних прав в сфері місцевого самоврядування, зокрема в контексті підготовки кваліфікаційних наукових робіт, передбачених МОН України;

– просвітницькій роботі – для правового виховання та підвищення рівня правової культури мешканців територіальних громад, службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування, які безпосередньо мають повноваження щодо забезпечення економічних прав.

– навчальному процесі – для підготовки дидактичних матеріалів та викладання навчальних дисциплін і спеціальних курсів (модулів) з конституційного та муніципального права України.

Особистий внесок здобувача. Сформульовані у дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції були одержані дисертанткою в результаті аналізу й безпосереднього використання в роботі науково-інформаційних, нормативно-правових джерел і матеріалів судової практики. Результати проведеного дослідження дозволяють розширити знання про різні адміністративно-правові аспекти забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування в Україні. Теоретичні положення, які містяться в дисертаційному дослідженні, становлять певний інтерес у контексті подальшого наукового вивчення стану та розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні, при подальшому розробленні категоріального апарату науки конституційного права, муніципального права, а також у процесі пошуку шляхів вирішення практичних проблем щодо забезпечення економічних прав органами місцевого самоврядування.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження обговорено та схвалено на засіданнях кафедри державно-правових дисциплін Національного університету «Острозька академія».

Результати дисертації, теоретичні напрацювання та практичні рекомендації були оприлюднені в межах VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання» (м. Острог, 22 травня 2020 року), Наукової викладацько-студентської конференції Національного університету «Острозька академія» «Дні науки-2021» (м. Острог, 11 травня 2021 року), IX-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання» (м. Острог, 05 жовтня 2021 року), Матеріалах круглого столу «Сучасні тенденції

розвитку публічного права» (м. Острог, 16 травня 2022 року), X-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання» (м. Острог, 24 листопада 2023 року).

Основні положення роботи знайшли відображення у 4 наукових статтях, які опубліковані у виданнях, що є міжнародними та визнані фаховими з юридичних наук, а також у тезах доповідей на 5 наукових конференціях.

Дисертація є логічним завершенням роботи автора, основні підсумки якої опубліковано в десяти наукових публікаціях, зокрема в п'яти наукових статтях та представлено на п'яти науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі державно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» у межах бюджетних науково-дослідних тем: «Проблеми державотворення та захисту прав людини в Україні» (номер державної реєстрації: 0110U000890), «Проблеми державотворення та захист прав людини в умовах війни та повоєнної відбудови Україні» (державний реєстраційний номер: 0121U112615).

Тему дисертаційної роботи «Правове забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування» затверджено рішенням Вченої ради Національного Університету «Острозька академія», протокол № 5 від 28 листопада 2019 року, та уточнення теми дисертаційної роботи в редакції «Правове забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування в Україні» затверджено рішенням Вченої ради Національного Університету «Острозька академія», протокол № 5 від 30 листопада 2023 року.

Структура дисертації зумовлена характером та обсягом дослідження, вона включає вступ, три розділи, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел та додатки.

Загальний обсяг дисертації становить 223 сторінки, з них основного тексту – 183 сторінки. Список використаних джерел містить 182 найменування, розміщених на 20 сторінках та додатки на 31 сторінці.

РОЗДІЛ 1
КОНСТИТУЦІЙНО – ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В
СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Поняття та зміст економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

Реалізація та захист прав людини та економічних свобод є однією з важливих функцій верховенства права, соціальної та демократичної держави. В умовах політичної та фінансово-економічної кризи в Україні громадяни та особи, які проживають на її території, потребують додаткового захисту своїх економічних прав та свобод з боку держави. Важливою гарантією забезпечення цих прав є їх регуляторне забезпечення в законодавстві України. Однак на сьогодні не існує єдиного визначення економічних прав, їх зміст не визначено, що, у свою чергу, перешкоджає їх повному розумінню та реалізації не лише на національному рівні, а й у межах окремих територіальних громад.

Крім того, пандемія Covid-19 поставила перед світовою спільнотою значні виклики, і до юриспруденції зокрема. У поточному контексті, надзвичайно важливо знайти найкращі можливі рішення у сфері правового регулювання, що сприяють мінімізації шкідливих наслідків глобальної багатогалузевої кризи та відновлення благополуччя суспільства [171, С. 476]

Визнання та захист економічних прав людини і громадянина є головною метою і найважливішим інструментом сучасної розвинутої конституційної, правової держави, що прагне забезпечити економічну свободу, добробут, здоров'я людей, позбавити їх від згубних наслідків фінансово-економічної та державно-політичної кризи.

Захист економічних прав і свобод людини означає визнання їх абсолютного авторитету як основоположної мети розвитку громадянського суспільства і держави в Україні. Однак доки правова культура та психологія

населення не набуде усвідомлення в розумінні ідеї прав людини, яка об'єднає все суспільство, важко буде домогтися розвитку соціальної та правової держави. Прийняття в 1996 році Конституції України було покликано впорядкувати безсистемні процеси, що відбувалися в країні, створити нормативно-правові та інституційні засади для формування демократичної держави, покликаної забезпечити права і свободи людини, зокрема й та економічні.

В різні історичні епохи поняття, зміст і обсяг прав і свобод людини не були однаковими. Витоки економічних прав людини і громадянина в Україні також беруть свій початок з найдавніших правових та конституційно-правових пам'яток нашої країни.

Аналізуючи генезис економічних прав людини в Україні, їх обсяг, рівень забезпеченості з боку держави, слід передусім звернутися до права Київської Русі (XI – XII ст.). Власне писана вітчизняна проконституційна думка дійшла до нашого сучасника у договорах з греками за князя Олега 911 р., Договорі за князя Ігоря 944 р. та самій Руській Правді [91, С. 134].

Правовідносинам власності та їх врегулюванню приділялася значна увага. Зокрема, наявність земельної власності в межах України була основою українських правових норм, в яких закріплювалися права на володіння нерухомим майном і визначалися правові засади набуття та охорони земельної власності, встановлювалася непорушність права власності на землю, способи захисту і поновлення порушеного права.

Крім того, законодавець виокремлював цілий ряд обмежень права власності, визначав обов'язкову письмову форму правочинів з нерухомим майном, давав перелік видів майна, яке повністю чи частково виводилося з цивільного обігу, визначав відповідальність за вчинення перепопону власнику у розпорядженні належною йому землею, регламентував порядок володіння і користування землею, водами і лісами та ін. Відповідальність за порушення у сфері володіння землею диференціювалася залежно від станової приналежності відповідача.

Проте, про зародження елементів інституту захисту економічних прав людини в сучасній інтерпретації цього терміну можна говорити лише з появою перших нормативно-правових актів, регулюючих такі правовідносини.

Історичними передумовами виникнення інституту захисту соціальних та економічних прав людини на теренах Європи в кінці XVIII ст. - початку XIX ст. стала ідея соціального реформування суспільства. Ця ідея сформувалася в процесі соціальної боротьби, що точилася в капіталістичних суспільствах того часу, за покращення свого економічного положення та культурного статусу, головною метою якої було пом'якшення протистояння між багатими і бідними в суспільстві шляхом прийняття соціального законодавства. Так виникли так звані «права другого покоління», які більшість дослідників вважають позитивними правами, що вимагають для їх реалізації та захисту участі держави. О. Баймуратов описав їх як права, які «фіксують певні умови існування, що покликані забезпечити самовідтворення людини з гідними її якостями буття» [5, С. 166].

Правовим документом, що створив передумови розвитку інституту захисту економічних прав у Європі стала Декларація прав людини і громадянина прийнята у Франції 1789 року [182].

Становлення інституту захисту соціальних та економічних прав в Україні відбувався паралельно з розвитком радянської моделі соціально-економічних прав. У конституціях УРСР закріплювався широкий перелік соціальних прав щодо забезпечення гідного життєвого рівня громадян, що було пріоритетним завданням соціалізму. Разом із тим в Україні удержавлювалася приватна власність, заборонялася господарська ініціатива, економічна конкуренція тощо.

Конституційно-правове регулювання економічних прав в Україні під час національної революції (1917 – 1921 рр.) було досить суперечливим та непослідовним: від положень про “соціалізацію” власності, абсолютного конституційного ігнорування врегулювання питань вказаних прав (чотири Універсали Центральної Ради [80, 81, 89, 90,], Конституція УНР [68],

Декларація Директорії УНР 1918) [32] до закріплення економічних прав на конституційному рівні (Тимчасові закони Павла Скоропадського) [50]. Однак незаперечним є той факт, що всі конституції та конституційно-правові акти цього періоду надавали першочергового значення питанню власності на землю. Незважаючи на надзвичайну активність конституційного процесу протягом цього періоду, економічні права людини були проголошені лише в одному акті (Конституції гетьмана П. Скоропадського) [30]. Проте, це не означає, що економічним правам не надавалося важливого значення. Адже було підготовлено кілька проектів конституції, в яких економічним правам відводилося належне місце та роль.

За часів Радянської влади в Україні було прийнято чотири конституції (1919 [69], 1929 [66], 1937 [65], 1978 [64] рр.). Зрозуміло, що вони були проголошені на основі загальних конституцій Радянського Союзу і повністю повторювали їх основні положення. Всі конституції Радянської України закріплювали різний правовий статус особи, обсяг її прав і обов'язків. Враховуючи положення всіх радянських конституцій щодо регулювання економічних прав, Конституція УРСР від 20 квітня 1978 року [64] найбільш повно закріпила зазначені права за часів існування радянської державності на території України.

Конституція УРСР від 20 квітня 1978 року закріплювала можливість користування, володіння і розпорядження визначеними законодавством предметами, перехід предметів особистої власності до інших осіб або за законом, неможливість використання особистої власності для отримання нетрудових доходів і на шкоду інтересам суспільства [61, С. 345].

Вступ 09 листопада 1995 року України до Ради Європи істотно вплинуло на подальший розвиток прав людини і громадянина, зокрема економічних. Україна приєдналася до великої кількості багатосторонніх європейських конвенцій у галузі прав і свобод людини [93, 94] і взяла на себе відповідні зобов'язання щодо імплементації таких норм у національне законодавство.

Крім цього, членство у Раді Європи стимулювало процес підготовки і прийняття Конституції – Основного Закону нової демократичної держави.

28 червня 1996 року було прийнято Конституцію України, яка відповідно до світових стандартів і національного самобутнього розвитку прав людини і громадянина в Україні, закріпила та врегулювала положення щодо таких економічних прав: права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами інтелектуальної, творчої діяльності, право на підприємницьку діяльність, право користуватися об'єктами публічної власності. Права і свободи людини і громадянина є змістом і спрямованістю діяльності держави [67].

Істотна відмінність Конституції України від попередніх Конституцій УРСР полягає в тому, що вона закріпила положення про відповідальність держави перед громадянами за свою діяльність. Принцип відповідальності держави за свою діяльність перед людиною виражений у формі загального положення, конкретизується в нормах Конституції та в інших нормативно-правових актах.

Система прав та свобод людини і громадянина в нашій державі складається з громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших прав, які займають чільне місце в конституційному законодавстві України, що обумовлено їх характером, суттю, змістом та формою. Серед них конституційні економічні права та свободи – це важлива складова частина, ланка системи конституційних прав і свобод людини і громадянина.

До економічних прав та свобод слід віднести суб'єктивні права і свободи у сфері економічних (майнових) відносин – це насамперед право власності особи, тобто право приватної власності (ст. 41); право на підприємницьку діяльність (ст. 42); право громадян на користування об'єктами права публічної (суспільної) власності: загальнонародної, загальнодержавної та комунальної (ст. ст. 13, 41); право на працю (ст. 43); право на страйк (ст.44); право на відпочинок (ст.45); право на житло (ст.47); право на безпечне для життя і

здоров'я докiлля та на вiдшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст.50) та деякi iншi [67].

Деякi науковцi вважають, що система, види i змiст економiчних прав та свобод людини i громадянина в Україні визначаються не тiльки природно-правовою концепцiєю взаємин особистостi та держави, але й характером економiчної системи, що закрiплюється Конституцiєю України, її співвiдношенням iз соцiальною полiтикою нашої держави й полiтичною системою. При цьому, саме названi вище елементи суспiльного ладу перебувають у безпосереднiй єдностi, створюючи взаємний вплив.

Економiчнi права та свободи людини i громадянина в Україні можна охарактеризувати передусiм деякими ознаками єдностi та внутрiшньоструктурної диференцiацiї її елементiв. Питання про систему й змiст економiчних прав тiсно пов'язане з класифiкацiєю конституцiйних прав i свобод людини у зв'язку з тим, що назвавши тi чи iншi права економiчними, ми перш за все повиннi визначати пiдстави для їх видiлення. В подальшому необхідним є обґрунтувати їхнє вiдокремлення вiд соцiальних, полiтичних, культурних i особистих прав та свобод.

Перша група мiстить лiберальнi економiчнi права, а друга – соцiальнi гарантiї особистостi. Тому, можна вважати, що автор побiчно роздiляє економiчнi й соцiальнi права [154].

Таким чином, систему економiчних прав та свобод людини i громадянина, у її загальному виглядi, можна визначити як сукупнiсть конституцiйних прав i свобод, заснованих на конституцiйних принципах свободи економiчної дiяльностi, з метою створення, забезпечення та захисту ринкових вiдносин, свободи працi, єдиного економiчного простору, рiвностi й захисту всiх форм власностi, пiдтримки конкуренцiї та обмеженнi монополiй [177]. Реалiзацiя бiльшостi соцiально-економiчних прав i свобод здiйснюється на рiвнi територiальних громад i безпосередньо пов'язана з органiзацiєю роботи органiв мiсцевого самоврядування.

Це зумовлено тим, що органи місцевого самоврядування є основною ланкою представницької системи, яка:

- знаходиться найближче до громадян, які мешкають на відповідній території, й безпосередньо пов'язані з територіальною громадою, тому можуть швидко і з найменшими витратами вирішити значну частину питань, що виникають;

- керують механізмами найширшого залучення громадян до розв'язання місцевих проблем (посилення ролі самих громадян у покращенні життєвого рівня населення і задоволенні своїх потреб);

- застосовують ефективні засоби прямого і зворотного зв'язку з населенням з метою визначення їх потреб та інтересів;

- наділені законодавчо визначеними повноваженнями у сфері забезпечення й охорони прав та свобод людини і громадянина;

- володіють законодавчо визначеними формами, засобами та методами роботи, відповідною і матеріально-фінансовою базою.

Таким чином, підсумовуючи вище викладене, можна виділити деякі особливості економічних прав на рівні територіальних громад в порівнянні із загальнодержавним рівнем:

	Загальнодержавний Рівень	Локальний Рівень
<i>Спрямованість</i>	Забезпечення ефективного економічного розвитку українського суспільства	Реалізація власних здібностей та забезпечення належного рівня життя
<i>Суб'єктивний склад</i>	Людина, громадянин, органи державної влади	Людина, громадянин, територіальна громада, органи місцевого самоврядування

<i>Об'єкт відносин</i>	Підприємницька діяльність, праця, відпочинок, винагорода, страйк	Програми економічного розвитку, плани підприємств та організацій і т. д.
<i>Нормативне закріплення</i>	Конституція України	Статути територіальних громад, рішення органів місцевого самоврядування.

Отже, більш точним та вивіреном визначенням поняття «економічні права і свободи людини і громадянина у сфері місцевого самоврядування», на нашу думку, є наступне: економічні права і свободи людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування – це самостійний вид прав у загальній системі основних прав і свобод людини і громадянина, що визнані, гарантовані та захищаються державою та органами місцевого самоврядування, під якими слід розуміти можливості людини і громадянина володіти, користуватися та розпоряджатися основними економічними благами для забезпечення належного життєвого рівня та умов праці на рівні громади [177].

Перевага наведеного визначення, на наш погляд, полягає в тому, що воно враховує як провідну роль держави в реалізації кожною людиною економічних прав і свобод, так і особливу роль інституту місцевого самоврядування, оскільки саме в межах певної територіальної громади, використовуючи різноманітні форми економічної самоорганізації населення забезпечується самостійне (силою самої громади та безпосередньо в її інтересах) вирішення господарсько - економічних питань місцевого значення. При цьому законодавство наділяє значними повноваженнями й представницькі органи місцевого самоврядування, зокрема у сфері соціально - економічного розвитку, бюджету, фінансів і цін, управління комунальною власністю, житлово - комунального господарства, побутового, торговельного

обслуговування, тощо. Реформа децентралізації якраз і спрямована на забезпечення функціонування самодостатніх, економічно потужних громад в масштабах всієї України.

На сучасному етапі в Україні відразу дві важливі реформи – реформа децентралізації публічної влади та муніципальна реформа як складова частина адміністративної реформи – передбачають подальше вдосконалення й урізноманітнення форм залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого значення на місцевому рівні.

Попри це, поки що в концептуальних, проєктних документах так і немає можливості обрати організаційно-правову форму місцевого самоврядування для його здійснення в конкретній адміністративно-територіальній одиниці. Місцеве самоврядування в Україні, на відміну від деяких країн переважно з англо-американською моделлю муніципального управління, залишається не дуже диверсифікованим [98, С.80].

Для гарантування кожному можливості користуватися всіма правами та свободами людини і громадянина держава повинна забезпечити реалізацію конституційних прав і свобод, створити певний механізм та певні гарантії для їх реалізації. Економічні права займають важливе і провідне місце в системі прав людини і громадянина, що обумовлено їх суттю, змістом, формою та особливою сферою застосування.

Економічні права не тільки мають значний вплив на політичні, громадянські та всі інші права і свободи людини і громадянина але й є значною запорукою їх реалізації. Разом з тим, факт визначення у Конституції і законах України низки економічних прав та свобод людини і громадянина та певних гарантій їх реалізації ще не свідчить про те, що люди можуть у будь-який час у разі виникнення такої потреби скористатися зазначеними правами. Для того, щоб людина мала можливість захистити свої економічні (чи інші) права і свободи, що були порушені, оскаржені або не визнані іншими особами, держава повинна створити чіткі, зрозумілі та дієві механізми захисту. Без таких

механізмів будь-які, навіть найкращі та сучасні норми законодавства діяти не будуть і залишатимуться лише фікцією.

1.2. Місце економічних прав та свобод людини і громадянина в системі муніципальних прав

Муніципальні права становлять важливу складову системи права кожної країни. Вони визначають компетенцію та повноваження місцевих органів управління в межах конкретного регіону, що може мати значний вплив на реалізацію економічних прав та свобод на місцевому рівні.

Важливими аспектами забезпечення економічних прав місцевими органами управління є:

- розвиток бізнесу та інвестиційна привабливість, оскільки органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення щодо створення сприятливих умов для бізнесу та інвестицій шляхом розробки місцевих економічних програм, надання податкових пільг, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу тощо;

- забезпечення соціальної справедливості та доступу до ресурсів, яка забезпечується приділенням уваги розподілу ресурсів та забезпеченню рівних умов для всіх громадян у сфері економіки, зокрема шляхом розвитку муніципальних програм підтримки бідних та потребуючих верств населення;

- регулювання господарської діяльності, оскільки органи місцевого самоврядування мають право приймати місцеві нормативні акти щодо регулювання місцевих ринків та підтримки конкуренції, захисту споживачів, контролю якості товарів та послуг тощо;

- захист власності та прав власності, яке забезпечується здійсненням контролю за додержанням принципу непорушності прав власності та встановлювати муніципальні норми щодо захисту власників майна від будь-яких порушень;

- планування та розвиток територій громади, що може впливати на розвиток місцевої економіки, включаючи будівництво інфраструктури, облаштування зон під промисловість, комерційні та житлові центри;
- фінансова автономія, яка визначає можливість місцевих органів управління самостійно вирішувати фінансові питання, зокрема, формувати та витрачати бюджетні кошти без зовнішнього втручання;
- податкові повноваження, так як місцеві органи самоврядування можуть мати право встановлювати податки та збори на своїй території, що дозволяє їм акумулювати кошти для забезпечення потреб місцевого населення та розвитку інфраструктури;
- партнерство з бізнесом та громадськістю, яке виражається у співпраці з підприємствами та громадськістю для спільного розвитку території та підтримки соціально-економічного зростання.

В цілому, муніципальні права можуть забезпечити механізми для захисту та реалізації економічних прав і свобод громадян на місцевому рівні, забезпечуючи їм можливість впливати на економічні процеси у своєму регіоні.

Україна в останні десятиліття відчула значний розвиток у сфері місцевого самоврядування та реформування системи органів влади на місцях.

Виокремлення економічних прав людини в системі муніципальних прав України, особливостей їх реалізації є важливою складовою конституційно - правового інституту місцевого самоврядування. Зокрема, в Україні економічні права людини гарантуються Конституцією України, міжнародними договорами, які ратифіковано Україною, та законодавством про соціальний захист та економічні відносини.

Економічні права людини є одними з основних прав, які гарантуються конституційними нормами та міжнародними стандартами. У контексті муніципальних прав України, забезпечення економічних прав громадян є важливою складовою розвитку суспільства та забезпечення соціально-економічної стабільності. У даному підрозділі розглянемо місце економічних

прав людини в системі муніципальних прав України з огляду на конституційні норми, законодавство та міжнародні зобов'язання.

Основні джерела, які визначають місце економічних прав людини в системі муніципальних прав України:

1. Конституція України, зокрема, Статті 42 та 43 Конституції України гарантують право на працю та на вільний вибір роду занять, а також право на власність [67].

2. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні". Цей закон визначає правові засади місцевого самоврядування, включаючи повноваження органів місцевого самоврядування у сфері економіки, земельних відносин, підприємництва та інших сферах, що мають економічне значення [128].

3. Міжнародні договори, ратифіковані Україною такі як Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод, яка містить обов'язки органів влади щодо забезпечення економічних прав та свобод людини.

4. Судова практика, а саме Рішення Конституційного Суду України [142, 143, 144, 145, 146] та Європейського Суду з прав людини [45], які містять важливі положення для розуміння і тлумачення економічних прав людини в контексті муніципальних прав.

Ці джерела утверджують важливість економічних прав людини в системі муніципальних прав України та забезпечують їх захист та реалізацію на місцях.

У вітчизняній літературі економічний простір, як правило, розглядається як сукупність інституціолізованих формальними і неформальними нормами і правилами економічних відносин між учасниками – економічними суб'єктами (бізнесом), домогосподарствами, державою – з приводу створення, розподілу і перерозподілу власності між територіально відокремленими політико-адміністративними утвореннями в процесі використання територіально закріплених економічних ресурсів.

Отже, зміст інституціоналізації економічного простору полягає в еволюційному формуванні сукупності інституціональних одиниць, об'єднаних

спільною територією створення ціни, закріпленої відповідним політико-адміністративним поділом; загальними соціокультурними стереотипами, в тому числі системою формальних і неформальних норм, правил, традицій, звичаїв економічної поведінки; спрямованістю на забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку загальної території на основі оптимальної взаємодії [87].

Протягом останніх двох десятиліть у вітчизняній муніципально-правовій науці поступово сформувалася чітка тенденція щодо виділення як самостійної статусної характеристики людини (мешканця) як члена територіальної громади, яка наділена специфічними муніципальними правами та свободами [19, с. 109].

Дослідженням цього питання займалися такі науковці як М. Баймуратов [4, 5, 6, 7], Б. Кофман [72, 73], О. Батанов [14, 16, 18, 19]).

Розглядаючи місцеве самоврядування через призму прав і свобод людини і громадянина, його можна визначати як визнані та гарантовані державою природні можливості людини та її асоціацій (територіальних громад) самостійно та під свою відповідальність вирішувати питання місцевого значення в різних сферах суспільного життя, зокрема політичній, економічній, соціальній, культурній, екологічній та ін. Саме у такому ракурсі категорія «муніципальні права» виступає галузевою категорією доктрини муніципального права. При цьому очевидно, що дана категорія має – як і саме по собі муніципальне право – складний, комплексний характер, у якому «присутній» не лише конституційний, а й адміністративно-правовий, цивільно-правовий та інші рівні обґрунтування [149, С. 157].

Можливість територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення є однією з основних складових принципу місцевого самоврядування. Цей принцип передбачає, що муніципальні утворення мають право та повноваження самостійно вирішувати питання, які стосуються їх власного розвитку, життя та діяльності на місцевому рівні.

Ключова роль у подоланні соціально-економічної кризи, що передбачає докорінну зміну сутності та змісту політичних, соціальних, економічних

відносин, перетворення особи на активного учасника управлінських процесів на місцевому рівні належить місцевому самоврядуванню. Виходячи з цього, необхідним є втілення в життя основних ідей муніципалізму, який пропагує відродження демократії участі, необхідність самоорганізації населення та наділення територіальних громад широкими повноваженнями, що, в свою чергу, забезпечить досягнення основної мети сучасної конституційної реформи – децентралізацію публічної влади та субсидіарність у прийнятті рішень[168].

Територіальна громада має право приймати рішення з питань, таких як розвиток соціальної інфраструктури, благоустрій території, організація освіти та охорони здоров'я, планування міського розвитку, земельне управління, розвиток місцевої економіки, транспорт та інші аспекти життя місцевих жителів.

Це означає, що територіальна громада має право встановлювати місцеві нормативно-правові акти, регулюючи питання, що відносяться до її компетенції. Вона може розробляти та реалізовувати місцеві програми та проекти, спрямовані на вирішення конкретних проблем та потреб місцевих жителів.

Така можливість територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення сприяє більш ефективному управлінню територією, забезпеченню відповідності прийнятих рішень реальним потребам та інтересам місцевого населення, а також розвитку місцевої демократії та активізації громадської участі у прийнятті рішень.

Децентралізація влади та фінансів, яка була запроваджена в Україні, має значний вплив на економічні права громадян. Зазначимо деякі з аспектів, які слід враховувати:

1. Більше повноважень на місцевому рівні. Децентралізація передбачає передачу більшої кількості повноважень із центральних на місцевий рівень управління. Це означає, що органи місцевого самоврядування мають більшу автономію та можуть самостійно приймати рішення щодо розвитку своїх економічних сфер, що безпосередньо впливає на економічні права громадян.

2. Розвиток бізнесу. органи місцевого самоврядування мають можливість залучати фінансові ресурси для розвитку своїх економічних галузей та інфраструктури. Це може сприяти створенню нових робочих місць, розвитку малого та середнього бізнесу, а також покращенню економічного стану місцевих громад.

3. Більша відповідальність перед громадянами. Збільшення повноважень органів місцевого самоврядування також означає більшу відповідальність перед місцевими громадянами за якість наданих послуг, ефективне використання бюджетних коштів та розвиток економічних сфер. Це може сприяти покращенню якості життя та забезпеченню економічних прав громадян.

4. Більше можливостей для участі громадян. Децентралізація може забезпечити більші можливості для участі громадян у процесі прийняття рішень та контролю за їх виконанням на місцевому рівні. Це дозволить громадянам активніше впливати на розвиток своєї місцевості та захищати свої економічні інтереси.

Децентралізація в Україні вважається однією з ключових реформ, спрямованих на покращення системи місцевого самоврядування та забезпечення більшої автономії органів місцевого самоврядування. Однак, це складний процес який має як перспективи, так і зустрічає ряд проблем, які перешкоджають його ефективному впровадженню та реалізації.

Одним із завдань, які ставилися перед реформою адміністративно-територіального устрою України та місцевого самоврядування, було досягнення територіальними громадами високого рівня фінансової спроможності при вирішенні питань місцевого значення. Сутність реформування полягала у трансформації механізму державного управління шляхом перерозподілу повноважень між державними органами та органами місцевого самоврядування з тим, щоб перетворити самоврядування на реальний інструмент ефективного розвитку громад.

Як на рівні держави, так і на рівні об'єднаної територіальної громади (далі – ОТГ) інвестиційна складова є частиною економічної політики. Сучасна інвестиційна політика ОТГ є недосконалою: реалії характеризуються тим, що у господарюванні ОТГ виникають питання щодо залучення, мобілізації та ефективного використання інвестиційних ресурсів.

Здебільшого інвестиційна політика є зведенням зібраних проєктів щодо збільшення обсягів залучення фінансових та інвестиційних ресурсів, у яких економічне обґрунтування є вкрай слабким. Саме цей аспект зумовлює пошук шляхів вирішення проблемних питань інвестування на місцевому рівні, що відображається в активізації інвестиційної політики ОТГ.

Вдало сформована та імплементована інвестиційна політика, а також налагоджений процес місцевого управління забезпечить розвиток та ефективне функціонування ОТГ.

Від початку процесу створення ОТГ пройшло зовсім не багато часу, але, як показує досвід, здійснено багато змін у різних напрямках. Інвестиційна політика ОТГ є досить активною. Для подальшого існування та успішного функціонування громад критично важливим є питання залучення інвесторів, адже надходження дотацій і субвенцій із державного бюджету, які натепер займають вагомую частку в інвестиційній політиці громад, можуть припинитися із змінами у чинному законодавстві.

Наведемо деякі з основних проблем децентралізації в Україні.

Однією з ключових проблем децентралізації є недостатнє фінансування органів місцевого самоврядування. Хоча реформа передбачає передачу більшої кількості повноважень та фінансових ресурсів на місцевий рівень, проте існує недостатнє фінансування з боку центральної влади. Це може призвести до того, що органи місцевого самоврядування не зможуть ефективно виконувати свої функції та забезпечувати надання якісних послуг для місцевого населення.

Так, визначення функцій місцевого самоврядування важливо для забезпечення ефективного здійснення економічних прав громадян на місцевому рівні. Це може включати такі аспекти, як регулювання бізнесу, забезпечення

доступу до соціальних послуг і інфраструктури, а також розвиток місцевої економіки.

І. Дробуш, розмежовуючи функції органів державної влади та органів місцевого самоврядування акцентує увагу, що функції місцевого самоврядування зумовлені природою, місцем органів самоврядування в системі народовладдя, завданнями та цілями, на досягнення яких спрямована їх діяльність [36, С. 6]. Окрім цього, автор на основі сформульованого поняття терміну «муніципальна технологія» виділила технологічні функції представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: «бюджетно-фінансові, нормотворчі, інформаційні» та інші функції [38].

Функції органів місцевого самоврядування часто включають у себе заходи, спрямовані на забезпечення реалізації економічних прав і свобод громадян. Це може включати створення сприятливого бізнес-середовища, розвиток інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, а також надання соціально-економічних послуг населенню.

Беручи до уваги функції органів місцевого самоврядування, фінансове забезпечення розвитку територіальних громад розглянемо в трьох основних підходах.

По-перше, це рівень наповнення місцевих бюджетів як результат фінансово-бюджетної складової процесу децентралізації, який фактично визначає можливість виконання власних повноважень органами місцевого самоврядування та вплив їх на соціально-економічний розвиток окремої території.

По-друге, це фінансова підтримка місцевого самоврядування з боку держави шляхом надання дотацій, субвенцій та формування цільових фондів розвитку.

По-третє, це пошук додаткових джерел фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування шляхом використання потенціалу розвитку на конкретній території.

У сукупності всі три джерела забезпечують фінансову спроможність адміністративно-територіального (або муніципального) утворення, яку Куценко Т., Сіренко Я. визначають, як «його здатність забезпечувати надходження достатнього обсягу фінансових ресурсів та формування ефективної структури їх джерел, а також їх якісний розподіл та ефективне використання для подолання дестабілізаторів та досягнення стабільності соціально-економічного розвитку утворення в короткостроковій та довгостроковій перспективі» [84].

Основним джерелом наповнення місцевого бюджету є податки, які сплачують місцеві підприємства, організації та установи, що функціонують у межах адміністративно-територіального утворення. Причому успішна взаємодія з бізнесом полягає у визначенні оптимальної величини оподаткування, у встановленні такого рівня податків, який забезпечить і збільшення надходжень до місцевого бюджету, і успішне функціонування бізнесу на окремій території. Не завжди максимальне встановлення рівня податкових ставок забезпечує максимізацію доходів місцевого бюджету. Є приклади взаємної співпраці бізнесу й місцевих органів влади, корисної і для бізнесу, і для територіальної громади. Тут ідеться не лише про зниження рівня оподаткування, а й про його підвищення задля отримання найкращого результату. У цьому випадку актуальним є проведення громадських слухань за участі бізнесу, народних депутатів, представників громадськості та інших зацікавлених осіб і формування спільного підходу [76].

Недостатнє фінансування децентралізації в Україні є серйозною проблемою, яка потребує комплексного підходу до вирішення. Наведемо, на нашу думку, деякі шляхи, які можуть допомогти у подоланні цієї проблеми:

1. Збільшення місцевих доходів, оскільки розвиток місцевих економік, стимулювання малого та середнього бізнесу, привертання інвестицій та розвиток туризму можуть призвести до збільшення місцевих доходів. Органи місцевого самоврядування можуть активно працювати над створенням сприятливих умов для бізнесу та залучення інвестицій.

2. Підвищення ефективності управління фінансами. Муніципальні органи самоврядування повинні працювати над підвищенням ефективності управління бюджетними коштами, впровадженням економічного планування та моніторингу витрат.

3. Підтримка з боку держави. Держава може надати додаткову фінансову підтримку органам місцевого самоврядування у вигляді субвенцій та грантів для реалізації конкретних проектів та програм.

4. Реформування податкової системи. Податкова система може бути переглянута з метою збільшення місцевих податків та зборів, а також зменшення видатків до державного бюджету.

5. Залучення міжнародних донорів. Уряд може шукати підтримку від міжнародних організацій та донорів для фінансування проектів децентралізації та розвитку місцевих громад.

6. Стимулювання ефективного використання ресурсів, яке полягає в тому, що органам місцевого самоврядування слід створити стимули для ефективного використання бюджетних коштів та впровадження інноваційних підходів до розвитку.

Ці шляхи вирішення проблеми недостатнього фінансування децентралізації можуть бути ефективними, якщо їх реалізувати комплексно та з урахуванням конкретних умов та потреб територіальних громад.

Ще однією проблемою децентралізації є нерівномірність розвитку територіальних громад. У зв'язку зі складнощами фінансування та різним рівнем організаційної та фінансової здатності, деякі органи місцевого самоврядування можуть мати значні труднощі у забезпеченні ефективного управління та наданні необхідних послуг для свого населення.

Новостворені територіальні громади зіткнулися із проблемою неефективного використання фінансових ресурсів. Кошти переважно використовувалися для реалізації проектів із високою видимістю (ремонт шкіл, будинків культури, фельдшерсько - акушерських пунктів) задля підняття рейтингу голови громади й збільшення шансів на переобрання на наступних

виборах. Водночас, помітним було небажання голів громад брати на себе додаткову відповідальність і роботу з залучення інвестицій [152].

На локальному рівні були помітні зволікання з об'єднанням чи спротив жителів місцевих громад реформі, причиною чого були такі фактори: 1) економічний – викликаний імовірним зниженням фінансових можливостей конкретного населеного пункту внаслідок його об'єднання з іншими громадами, небажанням ділитися фінансовими та матеріальними ресурсами із біднішими селами [78]; 2) соціокультурний фактор - мав місце тоді, коли об'єднуватися не бажали населені пункти, мешканці яких відрізнялися за етнічними, мовними, релігійними, культурними ознаками [78]; 3) психологічний фактор – очікування катастрофи (небезпека закриття бюджетних установ та підприємств, втрата робочих місць, занепад периферійних сіл недовіра до центральної та місцевої влади, страх перед новим, зневіра, нерозуміння перспектив у цілому [31]. Причинами повільного об'єднання громад були такі прояви суспільної кризи, як бідність населення та пов'язаний з нею низький рівень критичного мислення, недостатня поінформованість і погана комунікація між народом та владою. Наведений перелік призвів до появи у суспільній свідомості низки побоювань, пов'язаних з децентралізацією, які, врешті – решт, стали факторами сповільнення темпів реформи [31]; 4) географічний фактор – пов'язаний із погіршенням доступу місцевого населення до соціальних послуг унаслідок збільшення відстані до центру їх надання [105, С. 43]; 5) екологічний фактор – був однією з важливих перепон на шляху приєднання сіл до міських територіальних громад, що могло спричинити погіршення екології на їх території та прискорення скорочення населення, а також знищення рекреаційних зон за межами міст [71].

Нерівномірність розвитку територіальних громад є серйозною проблемою під час децентралізації в Україні. Деякі органи місцевого самоврядування можуть мати значні труднощі у забезпеченні якісних послуг та розвитку інфраструктури порівняно з іншими. Ось деякі шляхи вирішення цієї проблеми:

1. Забезпечення рівних можливостей для всіх територіальних громад. Держава може розробити програми та ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних можливостей для всіх територіальних громад, незалежно від їх розміру або рівня розвитку. Це може включати механізми фінансової підтримки, консультування та підтримки в розвитку.

2. Стимулювання регіонального розвитку. Держава може створити програми та ініціативи, спрямовані на стимулювання регіонального розвитку та зменшення нерівності. Це може включати інвестиції в інфраструктуру, розвиток освіти та охорони здоров'я, а також підтримку місцевого підприємництва.

3. Залучення громадськості. Важливо залучати громадськість до процесу прийняття рішень та розвитку органів місцевого самоврядування. Громадські організації, місцеві громадські ради та інші структури можуть бути ефективними партнерами у вирішенні проблем нерівності.

4. Розвиток партнерських відносин між органам місцевого самоврядування. Важливо розвивати партнерські відносини між різними органам місцевого самоврядування з метою обміну досвідом та ресурсами. Це може сприяти зменшенню нерівності та підвищенню ефективності управління.

Загальна мета вирішення проблеми нерівномірності розвитку територіальних громад полягає в тому, щоб кожна громада мала рівні можливості для розвитку і забезпечення якісних послуг для своїх мешканців. Для досягнення цієї мети необхідно спільне зусилля держави, органів місцевого самоврядування, громадськості та інших зацікавлених сторін.

Іншою проблемою є недостатня компетентність муніципальних органів самоврядування. Відсутність необхідних знань та навичок у сфері управління, фінансів та стратегічного планування може ускладнювати реалізацію реформ та призводити до неправильного використання ресурсів.

Дається взнаки і невисока кількість осіб з вищою освіту серед службовців місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад [46]. Відсутність якісних кадрів призводить до неефективного використання

фінансових ресурсів територіальних громад, неспроможності освоїти кошти державних субвенцій на розвиток. Об'єднані територіальні громади виявилися не готовими до запровадження стратегічного планування та програмування розвитку громад, залучення інвестицій та отримання грантів [156].

Недостатня компетентність посадових осіб органів місцевого самоврядування в Україні може бути спричинена різними факторами, серед яких:

1. Недостатня освіта та підготовка. Значна кількість посадових осіб органів місцевого самоврядування можуть не мати необхідної освіти та підготовки у сфері управління або специфічних знань про місцеві аспекти розвитку.

2. Політична номінація, так як у деяких випадках посадові особи можуть бути призначені на посади в органах місцевого самоврядування не за їхніми професійними якостями, а через політичні зв'язки чи інші непрофесійні критерії.

3. Недостатнє фінансування навчання та підвищення кваліфікації. Брак коштів для навчання та підвищення кваліфікації може ускладнювати можливість посадовим особам органів місцевого самоврядування отримувати необхідні знання та навички для ефективного управління.

4. Відсутність досвіду роботи. Багато посадових осіб можуть бути новачками у своїй посаді та не мати достатнього досвіду у роботі в органах місцевого самоврядування.

5. Корупція та недостатня прозорість. Умови корупції та недостатня прозорість у процесі призначення на посади можуть призводити до того, що компетентні кандидати не отримують можливість обіймати відповідальні посади.

6. Недостатній доступ до інформації та ресурсів. Посадові особи можуть мати обмежений доступ до необхідної інформації та ресурсів, що може ускладнювати їхню здатність до прийняття обґрунтованих рішень.

Ці причини недостатньої компетентності посадових осіб органів місцевого самоврядування можуть діяти окремо або в сукупності комбінації, ускладнюючи ефективне управління на місцевому рівні.

Для вирішення цієї проблеми необхідно приділити увагу підвищенню якості освіти та підготовки, розширенню можливостей для навчання та підвищення кваліфікації, а також забезпеченню прозорості та принципів демократичного відбору кандидатів на посади в органах місцевого самоврядування. Шляхами вирішення вище зазначених проблем можуть бути:

- навчання та підвищення кваліфікації, оскільки важливо забезпечити посадових осіб органів місцевого самоврядування можливістю проходження навчання та курсів підвищення кваліфікації, так яке допоможе їм отримати необхідні знання та навички для ефективного управління;
- підтримка консультантів та експертів з різних галузей для надання допомоги посадовим особам у складних питаннях управління;
- створення мережі підтримки, де досвідчені посадові особи зможуть надавати поради та підтримку менш досвідченим колегам;
- поліпшення системи відбору та призначення кадрів у місцевих органах самоврядування, щоб забезпечити призначення компетентних та кваліфікованих осіб;
- забезпечення доступу до інформації та ресурсів. Посадовим особам органів місцевого самоврядування слід мати доступ до необхідної інформації та ресурсів для ефективного виконання своїх обов'язків. Це може включати доступ до баз даних, навчальних матеріалів та консультативної підтримки.

При цьому, необхідно звернути увагу і на наявність низки проблем щодо формування та використання інвестиційного потенціалу територіальних громад.

Зокрема, О. Кахович [59] і В. Ткачук [155] виокремлюють такі основні проблеми:

- низька управлінська спроможність та ефективність управлінських дій органів місцевого самоврядування;

- недостатність засобів стимулюючого характеру щодо впливу на потенційних інвесторів;
- брак або низька якість програм територіального розвитку, розроблених органами управління територіальними громадами;
- низька активність органів місцевого самоврядування у сфері залучення інвестицій.

Вирішення таких проблем можна здійснити за допомогою наступних інструментів:

- тактичне і стратегічне планування соціально-економічного розвитку ОТГ з урахуванням можливостей активізації інвестиційної політики;
- формування бази даних для потреб широкого кола інвесторів щодо економічного і правового середовища, інвестиційного потенціалу та конкурентних переваг території;
- запровадження і постійна підтримка дії ефективних каналів поширення інформації щодо потреб і можливостей території, в тому числі рекламного характеру: реалізація інформаційної політики, спрямованої на формування сприятливого інвестиційного клімату та іміджу ОТГ;
- налагодження міжсекторної співпраці «влада – громада», «влада – бізнес» на засадах відкритості й прозорості ухвалення та провадження управлінських рішень: активна участь і посередництво в налагодженні ділових контактів між представниками місцевих бізнесових кіл і потенційними інвесторами;
- адміністративний і консультативний супровід інвестиційних проектів [77].

Водночас, щоб удосконалити інвестиційну політику ОТГ, на державному рівні слід [173]:

- гарантувати права всіх учасників інвестиційного процесу;
- сприяти чесній конкуренції між інвесторами;
- відстежувати порушення антимонопольного законодавства;

- попрацювати над протиріччями в наявному інвестиційному законодавстві;
- удосконалити функціонування інфраструктури ринку інвестицій;
- спростити процедури оформлення документів, необхідних для реалізації інвестиційних проектів; удосконалити консультативну та аналітичну роботу у сфері інвестування в ОТГ.

Таким чином, на сьогодні ринкове середовище потребує диверсифікації внутрішніх джерел інвестування, пошуку нових методів залучення інвестицій, зміни інвестиційної політики регіонів.

Визначальною умовою активної інвестиційної діяльності є ступінь інвестиційної привабливості та соціально-економічного розвитку, насамперед на рівні держави в цілому та окремих регіонів зокрема.

Успішне виконання вищевикладених заходів значно підвищить привабливість муніципальних утворень для інвесторів, підтвердить надійність його економічного стану, посилить стабільність соціально-економічної ситуації, слугуватиме запорукою залучення додаткових коштів для інвестиційної діяльності в органі місцевого самоврядування.

Загалом, децентралізація може сприяти збільшенню економічних прав громадян через створення сприятливих умов для розвитку місцевих економічних сфер, покращення якості наданих послуг та забезпечення більшої участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні.

Таким чином, децентралізація - це процес передачі більшої кількості повноважень та фінансових ресурсів з центрального на місцевий рівень управління. Цей процес матиме значний вплив на економічні права та благополуччя громадян, так як призведе до поліпшення доступу громадян до різноманітних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальна допомога та інші.

Місцеві органи самоврядування можуть краще розуміти місцеві потреби та надавати більш адаптовані послуги, а децентралізація в свою чергу може

сприяти розвитку місцевих громад та підприємництва через створення сприятливого інвестиційного клімату та сприяння розвитку бізнесу.

Це може створити нові можливості для зайнятості та підвищення доходів громадян, сприяти збільшенню прозорості та участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні.

Муніципальні органи можуть бути більш відкритими та доступними для громадськості, що сприяє ефективнішому використанню ресурсів та запобігає корупції.

Децентралізація може мати значний позитивний вплив на економічні права громадян, сприяючи збільшенню доступу до послуг, розвитку місцевих громад та підвищенню прозорості та участі.

Тому важливо продовжувати працювати над вдосконаленням механізмів децентралізації для забезпечення максимальних можливостей економічного розвитку для всіх громадян.

Отже, місце економічних прав людини в системі муніципальних прав України визначається конституційними нормами, законодавством та міжнародними зобов'язаннями. Забезпечення цих прав на муніципальному рівні відіграє важливу роль у забезпеченні соціально-економічної стабільності та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Економічні права громадян в системі муніципальних прав визначаються переважно на рівні органів місцевого самоврядування та забезпечуються:

1. Формуванням бюджетів своїх територій та можливістю розпоряджатися фінансовими ресурсами на місцевому рівні. Це означає, що вони можуть приймати рішення щодо виділення коштів на соціальні програми, розвиток інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу та інші економічні ініціативи.

2. Регулювання підприємницької діяльності. Місцеві ради мають право приймати рішення щодо ліцензування, регулювання та контролю за підприємницькою діяльністю на своїй території. Це включає в себе

встановлення місцевих податків та зборів, надання дозволів на будівництво та розширення бізнесу, а також контроль за якістю товарів та послуг.

3. Соціальна підтримка. Муніципальні ради можуть приймати рішення щодо надання соціальної підтримки громадянам на місцевому рівні. Це може включати в себе виділення коштів на підтримку малозабезпечених верств населення, надання допомоги по безробіттю, підтримку осіб з інвалідністю, ветеранів, внутрішньо переселених осіб та інші програми соціального захисту.

4. Розвиток інфраструктури та територіальний розвиток. Муніципальні органи можуть приймати рішення щодо розвитку інфраструктури на своїй території, такої як дороги, водопостачання, енергетика тощо. Вони також можуть сприяти територіальному розвитку через залучення інвестицій, створення сприятливих умов для бізнесу та розвитку туризму.

Отже, органи місцевого самоврядування в Україні мають важливе місце у формуванні та реалізації економічних прав громадян на місцевому рівні. Вони відповідають за прийняття рішень, спрямованих на забезпечення економічного розвитку та благополуччя своїх органів місцевого самоврядування.

1.3. Особливості реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

Реалізація економічних прав в Україні має свої особливості, які визначаються історичним, соціально-економічним та правовим чинниками.

Україна переживає процес переходу від централізованої до ринкової економіки. Це супроводжується реформами у сферах приватизації, дерегуляції, лібералізації, що безпосередньо впливає на реалізацію економічних прав громадян.

Однак, на шляху до економічної свободи стоять такі проблеми, як корупція та недобросовісна конкуренція. Це ускладнює реалізацію економічних прав громадян та підприємств, обмежуючи їхні можливості на ринку.

Економічні права громадян українського суспільства впливають на їхній рівень життя та соціальний захист. Забезпечення доступу до пристойних умов життя, освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг є важливими аспектами реалізації цих прав.

Україна є членом світової економічної системи, тому зовнішні фактори, такі як міжнародні торговельні угоди, інвестиції та економічні санкції, також впливають на реалізацію економічних прав громадян.

Як вже зазначалося вище, Україна має значні нерівності щодо розвитку різних регіонів країни. Це може впливати на рівень доступності до економічних благ та реалізації економічних прав громадян в залежності від їхнього місця проживання.

Законодавство України у сфері економічних прав може бути неоднорідним та містити різні недоліки та прогалини, що ускладнює його реалізацію та захист.

На даний час дерегуляція економіки є одним із ключових напрямів економічної політики в Україні. Цей процес передбачає спрощення та зменшення адміністративних та бюрократичних обмежень для бізнесу з метою стимулювання підприємництва, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Загальною метою дерегуляції є спрощення та зменшення державного втручання у господарську діяльність з метою стимулювання економічного зростання та підприємництва, однак на законодавчому рівні термін «дерегуляція» не закріплено.

Питання дерегуляції досліджувалося такими науковцями як С. Онищенко [103], О. Лесько [86], І. Кононова [62], Пилявець В [111], Зигрій О [53].

Деякі підходи до визначення терміну «дерегуляція» включають:

1. Спрощення адміністративних процедур. Цей підхід підкреслює спрощення та зменшення кількості адміністративних процедур, необхідних для здійснення підприємницької діяльності.

2. Лібералізація регулювання. Цей підхід описує процес відмови від обмежень та регулювання у певних секторах економіки з метою створення більш відкритого та конкурентоспроможного ринку.

3. Створення сприятливого бізнес-середовища. Цей підхід акцентує на створенні умов для розвитку бізнесу шляхом зниження адміністративних бар'єрів, підвищення прозорості та захисту прав власності.

4. Також дерегуляцію визначають як процес оптимального узгодження публічних і приватних інтересів [110].

Основні заходи дерегуляції включають у себе спрощення процедур, яке полягає у зменшенні кількості та обсягу документів та дозволів, необхідних для реєстрації бізнесу, отримання будівельних дозволів, ліцензій та інших документів; відмову від контролю за окремими видами діяльності, наслідком якого є зменшення або скасування державного контролю за певними видами економічної діяльності, що не потребують спеціального регулювання з метою заохочення розвитку таких секторів; реформу податкової системи, яка сприяє спрощенню процедур оподаткування, зменшення податкового тиску на бізнес та впровадження прозорості та стабільної податкової політики; підвищення прозорості та відкритості через впровадження електронних сервісів та інформаційних порталів, які надають доступ до інформації про правила та умови підприємницької діяльності, законодавчі та нормативно-правові акти, а також процедури отримання дозволів та послуг, а також створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестицій шляхом створення умов для розвитку бізнесу, захисту прав інвесторів та забезпечення стабільності економічного середовища.

Ці заходи спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та економічного зростання, що в свою чергу сприяє підвищенню життєвого рівня населення та зростанню конкурентоспроможності країни в цілому.

В умовах війни як ніколи важливо дати можливість бізнесу «вільно дихати» і розвиватися. Дерегулюючи економіку, уряд має на меті створити в

Україні новий бізнес-клімат. Після завершення дерегуляції витрати на дозвільну документацію значно скоротяться, що сприятиме розвитку бізнесу та поповненню держбюджету. У січні 2023 року було створено Міжвідомчу робочу групу з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності – МРГ з дерегуляції [136].

Зазначений дорадчий органом Кабінету Міністрів України був створений Постановою Кабінету Міністрів України від 13 січня 2023 р. № 44 «Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності» [136].

Міжвідомча робоча група з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності (МРГ) є однією з ініціатив у сфері дерегуляції в Україні. Її створено з метою спрощення та оптимізації процедур та регулятивного середовища для бізнесу з метою стимулювання економічного зростання та підприємництва в країні.

Основні завдання МРГ можуть включати:

1. Аналіз інструментів державного регулювання: огляд та аналіз існуючих законодавчих та адміністративних інструментів державного регулювання господарської діяльності з метою виявлення зайвих адміністративних бар'єрів та перешкод для бізнесу.

2. Розробку пропозицій щодо оптимізації та спрощення процедур щодо внесення змін до законодавства та адміністративних процедур з метою зменшення адміністративного тиску на бізнес та полегшення умов для його розвитку.

3. Координацію дій між відомствами: забезпечення співпраці та координації між різними державними відомствами та органами з метою впровадження реформ та реалізації заходів щодо дерегуляції.

4. Моніторинг та оцінку ефективності заходів: проведення моніторингу та оцінка результативності впроваджених заходів щодо дерегуляції з метою виявлення успішних практик та потреб у подальших реформах.

МРГ може складатися з представників різних відомств та міністерств, а також може включати участь представників бізнесу та громадських організацій. Ця робоча група є важливим механізмом для координації дій урядових структур у сфері дерегуляції та спрощення регулятивного середовища для бізнесу в Україні.

Проаналізувавши Постанову КМУ від 13 січня 2023 р. № 44 «Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності» та перші результати роботи МРГ можна прослідкувати неспівпадіння між відомчою та робочою групою з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання може виникати з різних причин, які можуть впливати на ефективність роботи та досягнення поставлених цілей. Деякі з найбільш поширених недоліків включають наступне:

1. Недостатня координація: відсутність чіткого механізму координації між відомчою та робочою групою може призвести до дублювання зусиль та неефективного використання ресурсів.

2. Недостатнє представництво зацікавлених сторін: якщо робоча група не враховує погляди та потреби всіх зацікавлених сторін, таких як бізнес, громадські організації та інші зацікавлені сторони, це може призвести до неефективних рішень та неприйняття запропонованих змін.

3. Політичні втручання можуть спричинити відхилення від оцінки об'єктивних фактів та рекомендацій, що може порушити процес прийняття об'єктивних рішень.

4. Недостатня обізнаність з питань дерегуляції: якщо учасники групи не мають достатньої експертизи з питань дерегуляції, це може обмежити їхню здатність ефективно аналізувати проблеми та розробляти ефективні стратегії для їх вирішення.

5. Відсутність механізмів відповідальності за виконання прийнятих рішень та реалізацію рекомендацій, що може призвести до відмови учасників групи від виконання своїх обов'язків.

Для подолання цих недоліків можуть бути запропоновані різноманітні заходи, такі як поліпшення механізмів координації, забезпечення широкого представництва зацікавлених сторін, збільшення обізнаності учасників з питань дерегуляції та зміцнення механізмів відповідальності за виконання ухвалених рішень.

Варто також звернутися до міжнародного досвіду у сфері дерегуляції, який може бути корисним для розвитку ефективних стратегій та політик в Україні. Деякі країни здійснюють успішні програми дерегуляції, що сприяють полегшенню бізнес-середовища та стимулюють економічний розвиток.

Одним із таких прикладів є Сполучені Штати Америки. Побудова ефективної системи державного регулювання національної економіки у США почалася із запровадження програми централізованого нагляду. Президент США Д. Картер упродовж 1978–1980 рр. видав кілька своїх указів (executive order) щодо вдосконалення державного регулювання, якими встановив загальні принципи регуляторної діяльності органів державної влади та передбачив проведення аналізу регуляторного впливу (АРВ) тоді, коли регулювання матиме суттєвий вплив на економіку [176]. Він створив групу нагляду за регуляторним аналізом у складі Офісу з управління та бюджету (U.S. Office of Management and Budget, OMB, головним завданням якої було запровадження нагляду за державним регулюванням національної економіки та здійснення аналізу витрат і вигод тими, хто ухвалює регуляторне рішення [42].

В США дерегуляція зазвичай спрямована на зменшення адміністративного тиску на підприємства та спрощення бюрократичних процедур. Програми дерегуляції включають у себе перегляд регулятивних нормативів, зменшення обсягу звітності та полегшення доступу до кредитів для малих та середніх підприємств.

Також Нова Зеландія відома своєю реформою дерегуляції, яка була проведена в 1980-і роки. Ця реформа передбачала розпродаж державних активів, зменшення обсягу державного втручання у господарство та спрощення податкової системи. Деретуляція економіки Нової Зеландії між 1978 і 1998

роками підвищила рівень зайнятості на 2,6 відсотка, що еквівалентно приблизно 50 000 робочих місць. У період 1978-1998 років відбулися величезні зміни в регулюванні товарного ринку в Новій Зеландії зі скасуванням ліцензування імпорту та більшості тарифів, припиненням кількох державних монополій і звільненням конкуренції в таких сферах, як транспорт, телекомунікації, електроенергія. І навпаки, відновлення монополії у страхуванні від нещасних випадків, повернення регулювання товарного ринку; підвищення найвищої граничної податкової ставки до 39 відсотків зробило податкову політику Нової Зеландії менш сприятливою для створення робочих місць [42].

Також Сінгапур відомий своїм високим рівнем ефективності у державному управлінні та сприятливим бізнес-середовищем. Країна активно проводить політику дерегуляції, спрощення адміністративних процедур та забезпечення прозорості в управлінні. Керівництво країни намагалося створити якомога кращі умови ведення бізнесу. На початку реформ спростили реєстрацію. Сьогодні для реєстрації нового підприємства у Сінгапурі необхідно приблизно 4 дні, в Україні – близько місяця. Було створено ряд установ, які займалися підтримкою підприємців, опікою над іноземним інвестором. Наприклад, якщо через чиновників підприємство зазнало збитків, уряд їх компенсував[147].

Австралія також використовує дерегуляцію як інструмент для стимулювання економічного зростання. Країна активно спрощує адміністративні процедури, зменшує обсяг державного регулювання та прискорює процеси прийняття рішень, Уряд активно переглядає та вдосконалює регулятивні нормативи з метою зменшення адміністративного тиску на бізнес та створення сприятливого середовища для інвестицій. Австралійська влада працює над стимулюванням конкуренції на ринках, що сприяє підвищенню ефективності бізнесу та споживчого сектору. Уряд Австралії активно впроваджує цифрові технології та електронні сервіси для спрощення взаємодії бізнесу з урядовими органами та забезпечення доступу до

інформації та послуг онлайн, а також надає різноманітні програми та ініціативи для підтримки малих та середніх підприємств, включаючи фінансову підтримку, консультативні послуги та навчальні програми [40].

Ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для бізнесу, стимулювання інвестицій та економічного зростання в Австралії. Дерегуляція є важливим елементом стратегії розвитку країни та підтримки підприємництва.

Наведені приклади демонструють, що дерегуляція може стати важливим фактором у стимулюванні економічного зростання та покращенні бізнес-середовища. Україна може використовувати цей міжнародний досвід для розробки ефективних стратегій дерегуляції, що відповідатимуть потребам та особливостям національної економіки.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що успішний розвиток економіки залежить від досконалості механізму конституційно-правового регулювання господарсько-економічних та бюджетно-фінансових відносин, а також визначення місця і ролі держави в управлінні економічними процесами. Особливо важливою є роль прямого конституційного регулювання економічних відносин. Ці та інші фактори зумовлюють необхідність концептуального аналізу економічного виміру конституційного права, конституції, конституційного ладу та конституціоналізму[13, С. 40].

І. Дробуш зазначає, що саме на місцевому рівні має проводитися основна робота щодо задоволення потреб особи в економічній, політичній, соціальній сферах; органи місцевого самоврядування повинні наділятися широкими і різноманітними повноваженнями у сфері реалізації і охорони прав громадян; володіти необхідними формами, засобами, методами роботи, законодавчо визначеною матеріально фінансовою базою, що дозволить їм своєчасно та цілеспрямовано проводити заходи соціального, економічного характеру, які спрямовуються на забезпечення прав і свобод різних верств населення, враховуючи стан війни в Україні [39, С. 68].

Однак, з урахуванням проведених реформ реалізація економічних прав в сфері місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні може виявитися надзвичайно складною через наступні особливості.

Умови воєнного стану часто супроводжуються обмеженнями основних громадянських свобод та прав, включаючи право на власність, підприємницьку діяльність та свободу руху. Це може ускладнити виконання економічних прав громадян та підприємств на місцевому рівні.

Воєнний стан може призвести до зменшення фінансових ресурсів, які доступні місцевим органам самоврядування. Це може обмежити їхню здатність надавати соціальні послуги та підтримувати розвиток місцевої економіки.

Введення воєнного стану супроводжуються нестабільністю та непередбачуваністю, що може призвести до скорочення інвестицій та зменшення довіри до місцевих урядових органів.

В умовах воєнного стану вимагається прийняття термінових рішень та організації заходів для забезпечення безпеки та захисту населення, що може відволікати увагу від розвитку економіки та реалізації економічних прав.

Воєнний стан може призвести до потреби в спеціальних заходах з економічного відновлення та підтримки постраждалих регіонів, що вимагає від місцевих органів самоврядування розробки та впровадження спеціальних програм та проєктів.

Воєнний стан передбачає надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройній агресії та гарантування національної безпеки [116, С.53].

У цих умовах важливо, щоб місцеві органи самоврядування здійснювали ретельне планування та розробляли стратегії економічного відновлення, спрямовані на підтримку населення та підприємств у складних умовах воєнного конфлікту.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну і запровадження воєнного стану створюють деякі обмеження для громадян – і в контексті форм

громадської участі, і доступу до публічної інформації. Зокрема, під час воєнного стану органи місцевого самоврядування або військово-цивільні та військові адміністрації можуть не оприлюднювати проекти рішень. Робота депутатських комісій та місцевих рад не оголошується попередньо та може відбуватися у закритому форматі. Публічні електронні реєстри (особливо щодо земельних ділянок, містобудівної документації) можуть бути закриті для громадян. Крім того, у деяких громадах тимчасово припинилося проведення конкурсів громадського бюджету або відтермінувалися проекти бюджетів участі. Це пов'язано із особливостями бюджетного процесу в умовах воєнного стану та обмеженістю фінансових ресурсів. Усе це так чи інакше змінює відносини органів місцевого самоврядування і громади, закладені реформою децентралізації, і, відповідно, зменшує можливості громадян впливати на місцеву владу, що в свою чергу викликає багато питань стосовно доцільності та прозорості виділення коштів в умовах воєнного стану [21].

Забезпечення реалізації економічних прав громадян органами місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні є важливим завданням для забезпечення стабільності та благополуччя на місцевому рівні. Деякі можливі заходи включають:

1. Розробку економічних програм та планів дій: місцеві органи самоврядування можуть розробляти спеціальні місцеві програми та плани дій для забезпечення економічної стабільності та розвитку регіону в умовах воєнного конфлікту. Ці програми можуть включати заходи з підтримки малих та середніх підприємств, стимулювання інвестицій та розвитку інфраструктури.

2. Надання фінансової підтримки: місцеві органи самоврядування можуть виділяти фінансові ресурси на підтримку місцевих підприємств та жителів, які постраждали від воєнного конфлікту. Це включатиме надання грантів, кредитів під низькі відсоткові ставки або інших форм фінансової допомоги.

3. Стимулювання соціального підприємництва: місцеві органи самоврядування можуть стимулювати розвиток соціального підприємництва,

яке спрямоване на розв'язання соціальних проблем та підтримку потерпілих від воєнного конфлікту.

4. Підтримка зайнятості та розвитку ринку праці: органи місцевого самоврядування можуть розробляти та впроваджувати програми з підтримки зайнятості, професійної підготовки та перекваліфікації населення, щоб забезпечити стабільність на ринку праці у воєнний період.

5. Створення сприятливого бізнес-середовища: місцеві органи можуть сприяти створенню сприятливого бізнес-середовища шляхом спрощення адміністративних процедур, надання підтримки підприємствам у вирішенні проблем та стимулювання інвестицій.

Зазначені заходи сприятимуть забезпеченню економічних прав громадян в умовах воєнного стану та відновленню й розвитку регіонів, постраждалих від війни.

Важливу роль у такому відновленні будуть відігравати органи місцевого самоврядування.

Перед початком розбудови українське суспільство має визначитися зі своїм баченням майбутнього та проаналізувати організаційні й компетенційно-ресурсні можливості наведених суб'єктів, що входять до кола суб'єктного складу повоєнного відновлення України. Отже, якщо діяльність органів держави здебільшого забезпечена відповідними компетенційними повноваженнями в умовах екстраординарного функціонування державності, зокрема в умовах воєнного стану, то такого не можна сказати стосовно ОМСВ. По-перше, треба зазначити, що в умовах воєнного стану ОМСВ фактично позбавлені більшості своїх компетенційних повноважень через діяльність військових адміністрацій, що діють у цей період замість виконавчих органів ОМСВ. По-друге, аналіз існуючих компетенційних повноважень ОМСВ свідчить про те, що немає цільових повноважень, спрямованих на вирішення завдань повоєнного відновлення нашої держави [9, С. 30].

На думку Михайла Баймуратова та Бориса Кофмана, в умовах воєнного стану в Україні можна визначити такі чотири основні сфери (форми), а саме:

а) в умовах функціонування ОМС та ТГ на територіях, що не задіяні у воєнних діях, тобто там, де існують умови для відносно стабільного здійснення діяльності ОМС у контексті виконання ними своїх компетенційних повноважень із управління територіями і можливості для забезпечення відповідних умов для функціонування ТГ, отже, з ординарними та стабільними умовами правового режиму реалізації та захисту прав людини;

б) в умовах функціонування ОМС та ТГ на територіях, де проходить воєнне протистояння з агресором, тобто там, де умов для відносно стабільного здійснення діяльності ОМС у контексті виконання ними своїх компетенційних повноважень із управління територіями і можливостей для забезпечення відповідних умов для функціонування ТГ фактично немає, отже, правовий режим реалізації та захисту прав людини не може бути забезпечений;

в) в умовах функціонування ОМС та ТГ на територіях, що тимчасово опинилися під контролем окупаційних військ, тобто там, де умов для відносно стабільного здійснення діяльності легітимних ОМС у контексті належного виконання ними своїх компетенційних повноважень із управління територіями і можливостей для забезпечення відповідних умов для функціонування ТГ немає, в результаті чого має місце або блокування таких дій із боку окупантів, або перешкоджання такій законній діяльності ОМС із боку окупантів без безперечного визнання їх окупаційної влади і колаборації з ними. У таких умовах ОМС не тільки вельми проблематично, а й фактично не можуть забезпечити правовий режим реалізації та захисту прав людини;

г) в умовах функціонування ОМС та ТГ на територіях, що тимчасово були під контролем окупаційних військ та які повернулися під контроль (юрисдикцію) української влади, тобто йдеться, фактично, про початок функціонування ОМС на територіях, що зазнали руйнування критичної інфраструктури та в межах ТГ, мешканці яких відчували на собі злочини окупаційної влади в усьому їх розмаїтті та зазнали втрат людського потенціалу, бо понесли суттєві людські жертви. Питання забезпечення правового режиму

реалізації та захисту прав людини набувають у таких умовах підвищеного значення, особливої актуалізації та акцентуації [9, С. 33].

Проблеми компетенції органів місцевого самоврядування у повоєнному відновленні можуть виникати з різних причин і включати такі аспекти:

1. Органи місцевого самоврядування можуть стикатися з обмеженими фінансовими ресурсами після війни, що ускладнює їх можливість відновлювати інфраструктуру, надавати соціальні послуги та забезпечувати економічний розвиток регіонів.

2. Внаслідок війни можуть виникнути проблеми з кадровими ресурсами, зокрема втрата кваліфікованих спеціалістів та нестабільність персоналу в органах місцевого самоврядування. Це може вплинути на здатність органів вирішувати проблеми повоєнного відновлення.

3. Недостатня ефективність управління, оскільки військові конфлікти можуть призвести до руйнування інфраструктури та порушення роботи установ місцевого самоврядування. Після війни виникає потреба в ефективному управлінні процесами відновлення, що може бути складним завданням для органів місцевого самоврядування.

4. Повоєнне відновлення може вимагати спеціалізованих знань та навичок у галузі економіки, фінансів, соціального розвитку та інфраструктури. Органи місцевого самоврядування можуть потребувати підтримки та навчання для ефективного вирішення цих завдань.

5. Після війни існує ризик збільшення корупції та недостатньої прозорості у відновлювальних процесах. Це може призвести до невідповідального використання ресурсів та затримок у відновленні.

Для подолання цих проблем необхідно вжити комплексних заходів, включаючи забезпечення достатніх фінансових ресурсів, підтримку в управлінні та кадровому забезпеченні, впровадження механізмів контролю та прозорості, а також забезпечення доступу до навчальних програм та консультативної підтримки для місцевих органів самоврядування.

Основні ініціативи щодо забезпечення сталості в розвитку належать органам місцевого самоврядування, як найбільш ефективним органам управління справами місцевого значення. Серед основних принципів, на яких має ґрунтуватися концепція сталого розвитку на місцевому рівні, можна виділити такі:

- керований та стратегічний типи місцевого розвитку з урахуванням не тільки сучасних, а й потенційних проблем (відбудова територіальних громад, продовження реформ, забезпечення євроінтеграції);

- соціальна справедливість розподілу та вживання благ, зокрема: запобігання надмірному використанню ресурсів, досягнення рівноваги між використанням ресурсів та екологічними можливостями території, забезпечення енергозбереження та енерговідновлення;

- інтеграція інноваційної, стратегічної та проектної діяльності на місцевому рівні для підвищення ефективності та результативності управління у сфері забезпечення сталого розвитку територіальної громади [27, С. 62].

Сталий розвиток територіальних громад у умовах воєнного стану є складним, але вкрай важливим завданням. Для забезпечення цього процесу можна вжити низку заходів.

Першочерговим завданням є забезпечення безпеки та стабільності на території громад, щоб зменшити загрози для життя та майна громадян, а також для економічних та соціальних структур.

Надання гуманітарної допомоги та соціальної підтримки населенню, особливо постраждалим групам, є важливим елементом сталого розвитку. Це включає надання харчових продуктів, медичної допомоги, проживання та інших необхідних ресурсів.

Забезпечення економічної стабільності на території громади є ключовим фактором для сталого розвитку. Це може включати надання фінансової підтримки місцевим підприємствам, стимулювання інвестицій та розвиток місцевих ринків праці.

Відновлення інфраструктури, такої як дороги, школи, лікарні та електромережі, є важливим етапом для сталого розвитку. Це дозволяє забезпечити нормальне функціонування громади та покращити життєві умови мешканців.

Важливо забезпечити участь громадян у процесах прийняття рішень щодо відновлення та розвитку їхніх громад. Це може бути досягнуто шляхом проведення громадських обговорень, створення механізмів зворотного зв'язку та залучення до роботи місцевих органів самоврядування.

Загальний підхід полягає в тому, щоб забезпечити інтегрований та координований підхід до відновлення та розвитку громад в умовах воєнного стану.

Загалом, реалізація економічних прав в Україні є складним та багатограним процесом, який потребує спільних зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства для забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення благополуччя населення.

Однак, умови воєнного стану створюють серйозні виклики для реалізації економічних прав громадян. Ось деякі особливості, які можуть вплинути на реалізацію економічних прав:

- обмеження свободи підприємництва: умови воєнного стану можуть супроводжуватися обмеженнями на підприємницьку діяльність, такими як заборона на ведення деяких видів бізнесу або обмеження на рух товарів та послуг;

- економічна нестабільність: воєнний конфлікт може призвести до зменшення виробництва, втрати робочих місць, зменшення обсягів торгівлі та інвестицій, що ускладнює економічну ситуацію та може погіршити фінансове становище громадян;

- умови воєнного стану можуть призвести до загрози безпеці власності, що може включати руйнування підприємств, знищення майна та втрату документів;

- військовий конфлікт може призвести до обмеження доступу до ресурсів, таких як електроенергія, вода, транспорт та інші життєво важливі ресурси, що ускладнює здійснення економічних прав громадян;

- умови воєнного стану можуть призвести до погіршення умов праці, збільшення безробіття та зниження рівня доходів громадян.

Особливу увагу в програмах комплексного відновлення територій необхідно приділити врахуванню інтересів та потреб місцевого населення, залученню громадськості до процесу прийняття рішень та визначенню пріоритетів розвитку територій. Управління реінтегрованими територіями включає в себе наступні ключові етапи:

- Відновлення контролю держави на території. Цей етап полягає в забезпеченні безпеки та охорони на території, поверненні під контроль уряду всіх адміністративних та територіальних підрозділів.

- Відновлення інфраструктури. Цей етап передбачає відновлення економічної, соціальної та транспортної інфраструктури, яка була пошкоджена внаслідок конфлікту.

- Підтримка економічного розвитку. Цей етап включає в себе створення умов для розвитку бізнесу та інвестицій, забезпечення стабільного функціонування місцевих підприємств та привабливості інвестиційної клімату на території.

- Розвиток соціальної сфери. Цей етап передбачає підвищення рівня життя мешканців, розвиток медичної, освітньої та культурної інфраструктури, забезпечення доступу до основних соціальних послуг.

- Розвиток місцевого самоврядування. Цей етап включає в себе забезпечення відповідних прав та повноважень місцевим органам влади та громадським організаціям, забезпечення їх активної участі у процесах управління територією.

- Розбудова миру та національного злагодження. Цей етап включає в себе розвиток національного злагодження, забезпечення прав іноземних та місцевих національних меншин, а також забезпечення миру та безпеки на

території [35, С. 72]. Хоча захист прав національних меншин в Україні на законодавчому рівні відповідає світовим та європейським стандартам, врегульований Законами України «Про національні меншини в Україні» [130], та «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [131], існує потреба у вдосконаленні конкретних політико-правових та інституційних механізмів забезпечення прав національних меншин та їх реалізації [167].

Для реалізації економічних прав громадян умови воєнного стану вимагають здійснення спеціальних заходів з боку влади, включаючи забезпечення безпеки підприємств та майна, надання фінансової підтримки та допомоги постраждалим, стимулювання економічної активності та відновлення інфраструктури.

Здійснення спеціальних заходів з боку влади для реалізації економічних прав громадян в умовах воєнного стану є важливим завданням для забезпечення стабільності та благополуччя населення. На нашу думку такими заходами можуть бути:

а) фінансова підтримка, так як уряд та місцеві органи публічної влади можуть виділяти додаткові кошти на надання фінансової підтримки для постраждалих громадян та підприємств, що включатиме виплати компенсацій, надання кредитів за пільговими умовами та інші форми допомоги;

б) стимулювання підприємництва, яке полягає у запровадженні спеціальних місцевих програм та заходів для стимулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного конфлікту, це може включати підтримку нових бізнес-ідей, надання пільг та підтримку малих та середніх підприємств;

в) уряд спільно з місцевими органами публічної влади може організовувати спеціальні програми з працевлаштування для безробітних громадян у зоні конфлікту, що включатиме навчання новим професіям, підтримку для самозайнятих осіб та стимулювання створення нових робочих місць;

г) запровадження інфраструктурних проєктів для відновлення та розвитку зруйнованої інфраструктури в деокупованих територіях, що може включати будівництво нових доріг, лікарень, шкіл та інших об'єктів, які є необхідними для життя та розвитку громад;

д) додаткову соціальну підтримку для уразливих груп населення, таких як ветерани, люди з інвалідністю та пенсіонери, зокрема підвищення пенсійних виплат, надання безкоштовної медичної допомоги та інші заходи.

Зазначені заходи можуть допомогти забезпечити економічну стабільність та підтримку для громадян в умовах воєнного конфлікту і сприяти сталому розвитку регіонів після його завершення.

Також важливо забезпечити прозорість управління та відкритість інформації для громадян, щоб забезпечити їхню участь у відновленні та розвитку економіки в умовах воєнного конфлікту.

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНО – ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Поняття та сутність конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

Конституційно-правові гарантії реалізації економічних прав та свобод в сфері місцевого самоврядування визначаються як система правових норм, які забезпечують захист економічних інтересів громадян на місцевому рівні у відповідності до конституційних принципів та норм міжнародного права. Основна сутність цих гарантій полягає в забезпеченні правового захисту та можливостей для вільного розвитку господарської діяльності та підприємництва на місцевому рівні.

Під конституційними гарантіями розуміють вид правових гарантій, які є механізмом забезпечення дотримання, виконання, застосування і використання конституційних та інших норм права органами державної влади, місцевого самоврядування, їхніми посадовими особами, іншими фізичними і юридичними особами. Конституційні гарантії мають найвищу юридичну силу, є основою правових гарантій[141, С. 427].

Основні аспекти конституційно-правових гарантій реалізації економічних прав та свобод в сфері місцевого самоврядування включають:

1. Гарантію права власності та підприємництва. Конституція та законодавство забезпечують захист права власності та підприємницької діяльності на місцевому рівні, включаючи захист від незаконних посягань та заборон на дискримінацію.

2. Гарантію доступу до ресурсів, необхідних для господарської діяльності, таких як земля, вода, енергія та інші.

3. Гарантію рівних умов конкуренції для забезпечення рівних умов для підприємств на місцевому рівні, запобігаючи використанню монопольного становища та узурпації ринку.

4. Гарантію права на участь у формуванні та контролі за використанням місцевих бюджетів, що дозволяє забезпечити відкритість та прозорість у фінансових процесах.

5. Гарантію правової стабільності, так як забезпечення стабільності правового середовища є важливою складовою конституційно-правових гарантій, що дозволяє підприємствам та громадянам прогнозувати умови діяльності та ризики.

Ці гарантії мають захищати інтереси громадян та забезпечувати їхній вільний економічний розвиток на місцевому рівні.

З метою повноти дослідження здійснено детальний правовий аналіз зазначених гарантій.

Так, забезпечення гарантії права власності та підприємництва органами місцевого самоврядування в Україні відбувається через різноманітні правові та організаційні заходи.

Наприклад, органи місцевого самоврядування забезпечують захист прав власності на місцевому рівні шляхом ведення реєстрів власності, надання правової допомоги у разі порушення прав, а також здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо власності.

Органи місцевого самоврядування мають певні права у сфері земельних відносин, зокрема у видачі дозволів на використання земельних ділянок та управлінні місцевими земельними ресурсами [128, 52].

Сприяння розвитку підприємництва здійснюється шляхом надання підприємствам інформаційної та консультативної підтримки, створення сприятливих умов для бізнесу, а також за допомогою реалізації програм та проектів з підтримки малих та середніх підприємств [112, 123, 124, 133].

Також органи місцевого самоврядування беруть участь у розвитку інфраструктури, що є важливим фактором для стимулювання економічного

розвитку територій. Це включає будівництво та утримання доріг, комунікацій, об'єктів соціальної та культурної сфери, а також інші заходи.

Не менш важливим є те, що органи місцевого самоврядування забезпечують участь громадян та підприємств у формуванні та використанні місцевих бюджетів, що сприяє більш ефективному використанню бюджетних ресурсів та задоволенню потреб місцевого співтовариства [132].

Варто зазначити, що державою встановлюються певні обмеження й заборони щодо здійснення права на підприємницьку діяльність. Обмеження у реалізації права на підприємницьку діяльність чітко встановлені в Основному Законі й стосуються заборони державою окремих видів діяльності, встановлення обмежень на зайняття підприємницькою діяльністю посадовими особами, перелік яких визначається законом, та обмежень, пов'язаних із недопущенням недобросовісної конкуренції та зловживання монополієм становити [28]. З окреслених питань Конституційним Судом України були ухвалені рішення № 10-рп від 20 червня 2001 р. (справа про виплату і доставку пенсій та грошової допомоги)[143], рішення № 8-рп від 31 березня 2004 р. (справа про запровадження державної монополії у сфері контролю за виробництвом окремих видів продукції) [144], рішення № 10-рп від 15 квітня 2004 р. (справа про визначення мінімальної ціни на цукор)[145], рішення № 2-рп від 24 березня 2005 р. (справа про податкову заставу) [146]. Зазначені обмеження прав слугують гарантією забезпечення належного функціонування ринку, що створює сприятливі умови для діяльності підприємців.

Гарантуючи право на судовий захист, ст. 55 Конституції України встановлює, що права і свободи особи захищаються судом. Ст. 8 зазначає, що звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Ст. 13 Конституції України встановлює обов'язок держави забезпечити захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, у тому числі й у судовому порядку. До таких суб'єктів належать, зокрема, суб'єкти підприємницької діяльності. Тому можливість судового захисту не може бути поставлена

Законом, іншими нормативно-правовими актами у залежність від використання суб'єктом правовідносин інших засобів правового захисту, у тому числі досудового урегулювання спору [100].

Конституційною гарантією захисту прав та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності є перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку (п. 8 ст. 129 КУ) [85].

Гарантоване Конституцією України право звернення до суду суб'єкта підприємницької діяльності, чиї права порушені, не обмежуються національною судовою системою, він має право звертатися до міжнародних судових установ або до відповідних органів міжнародних організацій. Так, з 1997 р. за Конвенцією про захист прав і основних свобод людини для України кожен, хто перебуває під юрисдикцією України, після вичерпання всіх національних засобів правового захисту має не лише право, а й реальну можливість звернутися за захистом своїх прав до Європейського суду з прав людини (ст. 6 §1 Конвенції «право на справедливий судовий розгляд», ст. 1 Протоколу №1 «право на вільне володіння своїм майном» та ін.) [109], [85].

Проте гарантії і права на підприємницьку діяльність можуть мати декларативний характер, особливо коли вони не підкріплені ефективними механізмами захисту та реалізації. Декларативні гарантії можуть бути закріплені у конституційних нормах, законах, міжнародних договорах та інших правових актах, але не завжди виявляються дієвими в практиці.

Наприклад, закон може гарантувати право на свободу підприємницької діяльності та захищати підприємців від дискримінації. Проте, якщо не існує ефективних механізмів захисту від корупції, бюрократичних перешкод, недостатньої правової стабільності або недостатнього доступу до судової системи, то ці гарантії можуть залишатися лише на папері.

Отже, для того щоб гарантії на підприємницьку діяльність стали більш ефективними, важливо не лише закріплювати їх у законах, але і розвивати відповідну інституційну та правову базу, забезпечувати їхню реалізацію та забезпечувати механізми захисту в разі їх порушення. Також важливо сприяти

розвитку конкурентного середовища та створенню умов для підприємницької активності, що сприятиме розвитку економіки та підвищенню життєвого рівня населення.

Органи місцевого самоврядування можуть сприяти розвитку конкурентного середовища підприємницької активності шляхом впровадження різноманітних заходів та політик, які стимулюють підприємництво і покращують умови для конкуренції. Деякі з можливих заходів включають:

1. Сприяння розвитку малих та середніх підприємств: органи місцевого самоврядування можуть створювати програми та ініціативи, спрямовані на підтримку розвитку підприємницької діяльності. Це може включати фінансову підтримку, надання консультацій, навчання та інші види підтримки.

2. Спрощення адміністративних процедур: органи місцевого самоврядування можуть сприяти створенню сприятливого бізнес-середовища шляхом спрощення адміністративних процедур, зменшення бюрократичних перешкод та скорочення часу на оформлення дозволів і ліцензій.

3. Розвиток інфраструктури та послуг для бізнесу: забезпечення якісної інфраструктури для бізнесу, такої як дороги, електромережі, інтернет-покриття тощо, може стимулювати розвиток підприємництва. Крім того, надання послуг для бізнесу, таких як бізнес-інкубатори, технологічні парки, центри навчання та консультацій, може сприяти створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва.

4. Підтримка інновацій та технологічного розвитку: органи місцевого самоврядування можуть стимулювати інноваційну діяльність та технологічний розвиток шляхом надання фінансової, організаційної та інфраструктурної підтримки для інноваційних підприємств та стартапів.

5. Пропаганда підприємництва та підтримка підприємницької культури шляхом проведення інформаційно-просвітницької кампанії з метою пропаганди підприємницького духу та підтримки підприємницької культури в місцевому співтоваристві.

Ці заходи сприяють створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва та стимулюванню конкуренції, що сприяє економічному зростанню, залученню інвестицій та підвищенню якості життя мешканців.

Доступ до ресурсів для здійснення господарської діяльності є однією із ключових гарантій місцевого самоврядування в Україні. Це означає, що місцеві органи влади повинні мати можливість ефективно управляти ресурсами на своїй території без зовнішнього втручання. Це включає доступ до фінансових, природних, технічних та інфраструктурних ресурсів, необхідних для розвитку місцевих господарств і забезпечення добробуту мешканців.

Реалізація цієї гарантії сприяє сталому розвитку та зміцненню демократії на місцевому рівні. Забезпечення органами місцевого самоврядування доступу до ресурсів для підприємницької діяльності включає в себе ряд заходів, такі як:

- створення сприятливих умов для бізнесу шляхом розробки та реалізації ефективних політик розвитку місцевої економіки;
- надання підприємствам інформації про доступні ресурси, включаючи фінансові, технічні та інші підтримку;
- забезпечення доступу до інфраструктури, такої як дороги, енергопостачання, водопостачання та інше;
- створення умов для розвитку громадсько-приватних партнерств та співпраці між місцевими органами влади та бізнес-сектором.

Закон України «Про державно-приватне партнерство» [119], який діє на сьогоднішній день, визначає поняття «державно-приватне партнерство» як «співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» [135] здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних

партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом».

У загальному значенні вищевказана дефініція терміну «партнерство» відповідає основному змісту державно-приватного партнерства, але термінологічно виникають суперечності. Наприклад, місцеві органи самоврядування у ньому відносяться до партнерської сторони держави [152].

На думку Станішевського В.Ю. [152] партнерство – це своєрідний механізм, який забезпечує одночасне задоволення інтересів державного сектору, приватних компаній та населення. Разом із тим партнерство представляє собою інструмент перерозподілу правомочностей власності. Особливістю партнерства є те, що воно, за своїм змістом, не є ні приватизацією, ні націоналізацією. Партнерство, у контексті розуміння саме державно-приватного партнерства, представляє собою засіб для реалізації політики держави, вирішення наявних соціально значущих проблем, для підвищення рівня якості послуг, що держава надає громадянам країни [152].

І. Запатріна й Т. Лебеда зазначають, що потрібно розглядати таку співпрацю як взаємодію органів публічної влади та приватних компаній, яка здійснюється для розв'язання суспільно-важливих питань в інтересах держави в цілому або окремої адміністративно-територіальної одиниці [51].

Б. Шулюк наголошує, що державно-приватне партнерство у широкому розумінні необхідно трактувати як довгострокову взаємовигідну співпрацю між органами публічної влади та представниками бізнес-спільнот, яка регулюється законодавством та передбачає консолідацію фінансово-інвестиційних, управлінських, інтелектуальних, управлінських ресурсів держави та приватного сектору, розподіл ризиків та відповідальності між партнерами задля максимізації отриманого економічного та соціального ефектів [164].

На нашу думку, державно-правове партнерство можна визначити як форму співпраці між державою і приватним сектором, яка базується на правових засадах і механізмах. Це спільність інтересів та зусиль між

державними органами і приватними структурами з метою досягнення спільних цілей, таких як економічний розвиток, інфраструктурні проекти або соціальні програми.

Так державно-приватне партнерство може бути важливим механізмом для забезпечення доступу до ресурсів для підприємницької діяльності. Це може включати спільні проекти, програми фінансування або спільні ініціативи з метою забезпечення необхідних ресурсів для розвитку бізнесу.

Гарантія рівних умов конкуренції підприємництва на місцевому рівні передбачає впровадження правових та регуляторних механізмів, які забезпечують всім учасникам ринку однаковий доступ до ресурсів, послуг і можливостей. Це може включати заборону монополістичної діяльності, створення умов для вільної конкуренції, розвиток ефективної системи регулювання ринків і захист прав споживачів. Також важливо підтримувати транспарентність управління місцевими ресурсами та створювати сприятливі умови для розвитку різноманітних бізнесів у місцевому середовищі.

Проблеми забезпечення гарантії рівних умов конкуренції підприємництва на місцевому рівні можуть включати:

- корупцію та недостатню прозорість у процесах прийняття рішень, що створює нерівні умови для підприємств;
- неефективну регуляторну політику або недостатнє виконання законів;
- монополізацію ринку, оскільки галузі можуть бути монополізовані певними компаніями або групами, що обмежує можливість інших підприємств конкурувати на ринку.

Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати ефективні механізми контролю, реформування правової бази, підвищення рівня прозорості та розроблення політики, спрямованої на створення сприятливих умов для всіх підприємств.

Гарантія економічних прав на участь у формуванні та контролі місцевих бюджетів означає забезпечення можливості громадян, підприємств та інших

зацікавлених сторін брати активну участь у процесі прийняття рішень щодо виділення та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні. Це включає доступ до інформації про бюджетні процеси, можливість висловлювати свої думки та пропозиції щодо розподілу коштів, а також механізми контролю за використанням бюджетних коштів для забезпечення їх ефективного та відповідного призначенню використання. Це сприяє підвищенню відкритості, демократії та ефективності управління на місцевому рівні.

Однак, участь та контроль у формуванні місцевого бюджету під час воєнного стану можуть бути ускладнені через наступні проблеми:

1. Обмежені можливості громадянського суспільства, так як в умовах воєнного стану може бути обмежено або припинено функціонування 2йфя організацій та інших учасників, які зазвичай беруть участь у контролі бюджетних процесів.

2. Централізація влади: уряд може здійснювати централізоване управління фінансовими ресурсами, обмежуючи можливості місцевих структур брати участь у формуванні бюджету.

3. Брак прозорості та відкритості: умови воєнного стану можуть служити приводом для приховування інформації про бюджетні видатки та відсутності публічного обговорення рішень щодо їх розподілу.

4. Необхідність військових витрат: військовий конфлікт може забирати значну частину бюджетних ресурсів, обмежуючи можливості виділення коштів на інші сфери, такі як соціальні програми або інфраструктурні проекти.

5. Ризик корупції та зловживання владою: умови воєнного стану можуть збільшувати ризик корупції та зловживання владою у сфері бюджетних витрат через зростання нестабільності та відсутність ефективного контролю.

Так, згідно ухваленої Урядом постанови від 11.03.2022 № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» [118], визначено особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. Зокрема зазначено, що формування місцевих бюджетів та забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної

сфери, комунальних підприємств здійснюється відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням таких особливостей:

- органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві держадміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження;

- виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві держадміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації здійснюють управління місцевими фінансами відповідно до потреб та особливостей воєнного стану;

- місцеві фінансові органи забезпечують складання проєктів місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу України;

- Державна казначейська служба забезпечує розрахунково-касове обслуговування місцевих бюджетів та складання звітності про виконання місцевих бюджетів із застосуванням електронних носіїв;

- тимчасово, на період до припинення чи скасування воєнного стану, перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються [118].

Таким чином, виконання місцевих бюджетів, в умовах воєнного стану, мало певні особливості, зокрема: стаття 55 Бюджетного кодексу України (захищені видатки) не застосовується; перерахування реверсної дотації до державного бюджету з місцевих бюджетів територій, на яких введено воєнний стан, Державним казначейством не здійснюється; перерахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам населених пунктів на тимчасово не контрольованій території, Державним казначейством не здійснюється; постановою Уряду від 09.06.2021 № 590 визначено пріоритетність та черговість проведення Державним казначейством видатків; затверджено Тимчасовий порядок виділення та використання коштів з резервного фонду бюджету (виділення коштів з резервного фонду бюджету здійснюється за рішенням місцевої державної адміністрації, військової адміністрації, виконавчого органу відповідної ради).

Органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження, а у разі утворення військових адміністрацій такі повноваження здійснюють військові адміністрації. Військові адміністрації приймають рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет; здійснюють перерозподіл видатків, включаючи резервний фонд бюджету, додаткові дотації та субвенції, у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника бюджетних коштів, без погодження відповідною комісією. Військові адміністрації можуть затверджувати місцеві бюджети складені місцевими фінансовими органами, а також приймати рішення про передачу коштів між місцевими бюджетами без укладання договорів, але з погодженням з Мінфіном, якщо передача до бюджету іншої області або бюджету м. Києва [138].

Виконання місцевих бюджетів, в умовах воєнного стану, дозволило перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1% обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету. Крім того, у разі неможливості створення місцевого фінансового органу, його повноваження може виконувати начальник військової адміністрації. Таким чином, військові адміністрації виконують повноваження місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також повноваження у сфері забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану, у сфері оборони, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури [41].

Розподіл місцевого бюджету в умовах воєнного стану має значний вплив на економічні права громадян:

1. Соціальні програми: зменшення видатків на соціальні програми, такі як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист тощо, може призвести до погіршення доступу громадян до основних послуг та соціальних пільг.

2. Економічна безпека: відсутність достатніх інвестицій у розвиток економіки та інфраструктуру може призвести до зниження рівня зайнятості, зростання безробіття та зменшення доходів громадян.

3. Ціни на товари і послуги: в умовах воєнного стану може зростати інфляція та знецінення валюти, що призводить до зростання цін на товари і послуги та зниження (покупної) купівельної спроможності населення.

4. Фінансова підтримка населення: відсутність або обмеження допомоги тим, хто постраждав від воєнного конфлікту, може призвести до (збільшення) зростання бідності та соціальної напруги.

5. Інвестиції в інфраструктуру: недостатні інвестиції в інфраструктуру можуть призвести до погіршення якості життя громадян через погіршення доступу до енергетики, водопостачання, транспорту тощо.

У цих умовах важливо забезпечити ефективне та справедливе управління бюджетними ресурсами, збалансовану політику розподілу фінансових коштів, а також захист економічних прав та інтересів громадян, особливо тих, хто став жертвами воєнного конфлікту.

Для забезпечення більшої прозорості, відкритості та участі у формуванні місцевого бюджету під час воєнного стану необхідно розробляти механізми залучення громадськості, збільшувати обліковість та публічність бюджетних рішень, а також забезпечувати ефективний контроль за використанням фінансових ресурсів.

Гарантія правової стабільності на рівні територіальної громади є важливою складовою для забезпечення економічних прав людини. Це включає:

1. Чіткі та стабільні правові рамки: наявність чітких і стабільних законів та нормативних актів є основою для розвитку бізнесу та економічного зростання на рівні територіальної громади. Підприємці та громадяни повинні мати можливість передбачати наслідки своїх дій та результативність інвестування в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

2. Захист прав власності: забезпечення правової стабільності передбачає недоторканість власності та гарантії захисту прав власності на рівні територіальної громади. Це важливо для приваблення інвестицій та розвитку бізнесу.

3. Правовий захист контрактних зобов'язань: забезпечення виконання контрактів та зобов'язань є важливим елементом правової стабільності. Це сприяє вірогідності довгострокових бізнесових відносин та сприяє довірі між бізнесом та споживачами.

4. Стабільна фіскальна політика: наявність стабільної та передбачуваної фіскальної політики дозволяє підприємствам планувати свою діяльність та інвестиції в майбутнє, що сприяє економічному розвитку.

5. Ефективна судова система: наявність ефективної судової системи, яка забезпечує швидке та справедливе вирішення спорів, є важливим аспектом для забезпечення правової стабільності та захисту економічних прав громадян.

Загалом, гарантія правової стабільності на рівні територіальної громади створює сприятливе середовище для розвитку бізнесу, інвестицій та економічного зростання, що в свою чергу сприяє підвищенню рівня життя громадян.

Для забезпечення правової стабільності органам місцевого самоврядування необхідно вжити наступні заходи:

1. Розвиток та вдосконалення муніципального законодавства: забезпечення чіткості, консистентності та прогнозованості законодавства допомагає створити стабільну правову базу для функціонування громади, передусім шляхом локальної нормотворчості.

2. Прозорість та відкритість: забезпечення відкритості у прийнятті рішень та консультацій з громадськістю може сприяти збереженню довіри до органів місцевого самоврядування та їхніх рішень.

3. Розвиток системи контролю та нагляду: здійснення ефективного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування допомагає запобігати корупції, недбалому використанню бюджетних коштів та порушенням прав громадян.

4. Освіта та навчання: підвищення рівня правової обізнаності та професійної підготовки працівників місцевого самоврядування допомагає забезпечити якісне виконання їхніх обов'язків та дотримання законодавства.

5. Співпраця з центральними органами влади: розвиток конструктивного партнерства з центральними органами влади допомагає у вирішенні складних правових питань та забезпечує відповідність локальних нормативно - правових актів загальнодержавним стандартам та нормам.

Ці заходи сприяють створенню стабільної та прогнозованої правової системи на рівні місцевого самоврядування, що є важливою умовою для ефективного функціонування громади та забезпечення прав та інтересів її членів.

Підсумовуючи викладене, на нашу думку, конституційно-правові гарантії реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування –можна визначити як систему законодавчих та нормативних актів, що визначає правові принципи, механізми та процедури, спрямовані на захист та забезпечення свободи економічної діяльності громадян та підприємств на місцевому рівні. Ці гарантії включають в себе конституційно закріплені права на власність, підприємництво, працю, а також принципи прозорості, судового захисту, участі громадськості та відкритості у прийнятті рішень з економічних питань на місцевому рівні. Такі гарантії мають створювати умови для розвитку підприємництва, інвестиційної активності та ефективного використання ресурсів у межах територіальних громад, забезпечуючи відповідність законодавства загальнодержавним стандартам та нормам права.

Сутність конституційно-правових гарантій реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування полягає у забезпеченні правової бази та механізмів, які гарантують свободу економічної діяльності та захист економічних інтересів громадян та підприємств на місцевому рівні. Основні аспекти сутності таких гарантій включають:

1. Конституційне закріплення економічних прав: гарантії починаються з закріплення у Конституції базових економічних прав та свобод, таких як право на власність, підприємництво, працю, а також забезпечення державної підтримки для розвитку економіки та соціально-економічного зростання на місцевому рівні.

2. Муніципальне законодавство та локальні нормативно-правові акти: реалізація економічних прав залежить від наявності та якості нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері економіки та підприємництва на рівні територіальних громад.

3. Захист власності та контрактних зобов'язань: гарантії мають забезпечувати захист прав власності та контрактних зобов'язань громадян і підприємств перед місцевими органами влади, а також забезпечувати судовий захист у разі порушення цих прав.

4. Прозорість та відкритість прийняття рішень: сутність гарантій полягає в забезпеченні прозорості та відкритості у прийнятті рішень з економічних питань на місцевому рівні, включаючи процес формування бюджету, виділення ресурсів та управління майном.

5. Участь громадян та громадськості: важливим аспектом є залучення громадян та громадських організацій до процесу прийняття рішень з економічних питань на місцевому рівні, що забезпечує демократичний характер та легітимність управління.

Ці аспекти утворюють основу для забезпечення економічної свободи та захисту інтересів громадян і підприємств на місцевому рівні.

2.2. Система конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

В юридичній літературі на сьогодні немає єдиної позиції стосовно класифікації гарантій. Система гарантій – це умови, засоби й методи, які забезпечують фактичну реалізацію та всебічну охорону прав і свобод особи [160, С. 176]. Деякі науковці [95] вважають, що система юридичних гарантій побудована за дворівневою схемою – міжнародного рівня та гарантій внутрішньодержавного рівня, де міжнародно-правові гарантії виступають в комплексі глобальних і регіональних міжнародних конвенцій (рекомендацій) і

забезпечуються діяльністю міждержавних об'єднань та їх органів. Л. В. Міхневич зміст внутрішньодержавних гарантій вбачає у способах реалізації прав і свобод, їх захисті, що надається даною державою [95, С. 43]. Внутрішньодержавні гарантії, за його класифікацією, використовують за кількома чинниками: серед внутрішньодержавних гарантій безпосереднє здійснення прав і свобод забезпечують правові гарантії, які є гарантіями застосування норм права [25, С. 20]. Вони зумовлюють правомірність дій у справі додержання і захисту прав і свобод людини.

Спільної думки дотримуються юристи-науковці А. М. Колодій, А. Ю. Олійник, Ю. М. Тодика, які до системи гарантій прав і свобод людини і громадянина включають передумови політичного, економічного, соціального, ідеологічного та правового характеру, що необхідні для їх реалізації, включаючи механізми їх охорони і захисту [61, С. 224]. Очевидно, тому практична реалізація конституційних прав і свобод, на переконання багатьох вчених юристів [160, С.177, 63, С. 57], забезпечується двома категоріями гарантій: загальні гарантії та спеціальні (юридичні) гарантії. Загальні гарантії, за визначенням О. Ф. Фрицького, охоплюють всю сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на практичне здійснення прав і свобод громадян, на усунення можливих причин і перешкод щодо їх неповного або неналежного здійснення, на захист прав від порушень.

Спеціальні гарантії можна класифікувати за галузями права, в яких закріплено економічні права: міжнародно-правові; конституційно-правові; адміністративно-правові; адміністративно-процесуальні; цивільно-правові; цивільно-процесуальні; кримінально-правові; кримінально-процесуальні тощо [99].

Ця класифікація дає змогу повно відобразити їхню специфіку під час реалізації економічних прав і свобод людини у галузі права. Крім того, залежно від рівня, на якому гарантовано економічні права, систему юридичних (спеціальних) гарантій цих прав можна класифікувати на:

– конституційно-правові гарантії, які закріплені в Конституції (Основному законі України);

– міжнародно-правові гарантії, що закріплюють економічну свободу та економічні права у всіляких її інтерпретаціях;

– гарантії, закріплені в українському законодавстві, що регулюють захист економічної свободи та економічних прав в Україні;

– гарантії, закріплені у рішеннях органів місцевого самоврядування, що регулюють окремі аспекти реалізації економічних прав. Таким чином, конституційне законодавство є основою формування повноцінних гарантій забезпечення права на економічну свободу в Україні.

Зважаючи на те, що ні в чинному законодавстві, ні в доктрині конституційного права точно не визначено систему гарантій економічних прав та свобод, на основі проведеного аналізу можна стверджувати, що система конституційно-правових гарантій реалізації економічних прав та свобод в сфері місцевого самоврядування включає різноманітні законодавчі, інституційні та процедурні механізми, які забезпечують захист та здійснення цих прав на рівні територіальних громад. Основні елементи цієї системи включають:

1. Конституційне закріплення економічних прав: законодавче визначення основних економічних прав та свобод, таких як право на власність, підприємництво, працю, а також принципи економічної конкуренції та ринкових відносин.

2. Муніципальне законодавство: регулювання економічних відносин на місцевому рівні через прийняття місцевих нормативно-правових актів, які відповідають загальнодержавному законодавству, а також враховують особливості та потреби конкретної територіальної громади.

3. Судовий захист: Забезпечення доступу до незалежного суду для захисту економічних прав та свобод громадян та підприємств у разі їх порушення, а також можливість оскарження рішень органів місцевого самоврядування.

4. Прозорість та участь громадськості: забезпечення прозорості та відкритості у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування з питань економіки, а також залучення громадськості до участі у процесі прийняття рішень.

5. Механізми контролю та нагляду: забезпечення ефективних механізмів контролю та нагляду за дотриманням економічних прав та свобод на місцевому рівні, включаючи аудит та перевірки діяльності органів місцевого самоврядування.

Ця система забезпечує виконання принципів демократії, правової держави та соціальної справедливості у сфері економіки на рівні територіальних громад, сприяючи сталому економічному розвитку та підвищенню рівня життя громадян.

Конституційне закріплення гарантій реалізації економічних прав є фундаментальним кроком для створення правової системи, яка забезпечує захист і розвиток економічної сфери суспільства.

Однак, Україна має певні проблеми у конституційному закріпленні гарантій реалізації економічних прав, серед яких можна виділити такі:

а) недостатня конкретизація, оскільки деякі положення Конституції України, що стосуються економічних прав, можуть бути недостатньо конкретизованими, що ускладнює їх інтерпретацію та застосування на практиці. Наприклад, хоча Конституція і гарантує право на власність, підприємництво та працю, вона не завжди надає достатньо детальних вказівок щодо конкретних механізмів захисту цих прав, процедур їх реалізації та відповідальності за їх порушення.

Така недостатня конкретизація може створювати ризики для громадян та підприємств, оскільки умови застосування економічних прав можуть залишатися неоднозначними або вразливими до різноманітних тлумачень та інтерпретацій. Це може призводити до правової невизначеності, конфліктів та несправедливості.

б) Недостатність механізмів захисту, оскільки існують проблеми у забезпеченні ефективних механізмів захисту економічних прав громадян та підприємств на рівні конституційних засад. Так, на рівні місцевого самоврядування існує кілька проблем у забезпеченні ефективних механізмів захисту економічних прав громадян, серед яких недостатня правова культура та освіченість населення зважаючи на те, що громадян можуть бути недостатньо освічені щодо своїх економічних прав та процедур їх захисту, що ускладнює їх застосування та використання в реальних ситуаціях.

Серед проблем можна виокремити відсутність доступу до правової допомоги, у деяких місцевостях може бути обмежений доступ громадян до правової допомоги або правових консультантів, що ускладнює захист їх економічних прав. Похідним від цього є неефективність судової системи, що може ускладнювати звернення громадян за захистом їх економічних прав та надавати шанс на безкарність порушникам.

Ефективність звернення до суду залежить від наявності умов, які б гарантували відсутність фактичних та юридичних перешкод у разі звернення особи до суду, реалізуючи право на судовий захист прав і свобод людини. Наявність таких перешкод зводитиме нанівець як принцип верховенства права, так і власне самі права і свободи людини. Серед найважливіших умов таких гарантій визначаємо дієвість принципу доступу до правосуддя [10], [179].

Питання забезпечення права людини на звернення до суду з дотриманням усіх гарантій та прав, що в цілому забезпечувало б право на справедливий судовий розгляд, є важливим аспектом організації судоустрою, судочинства та здійснення правосуддя [11].

Відповідно до ст. 55 Конституції України кожному гарантується судовий захист його прав і свобод. Згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Враховуючи практичні кроки України на шляху до європейських цінностей, вступу в ЄС, ратифікації міжнародних договорів, в Україні відбувається утвердження

верховенства права та європейського механізму захисту прав людини. Серед європейських правових цінностей у сфері правосуддя, аспектом організації судоустрою та здійснення судочинства є забезпечення права людини на звернення до суду з дотриманням усіх гарантій та прав, що в цілому забезпечувало б право на справедливий судовий розгляд [11].

Як свідчить прецедентна практика європейських судів у багатьох справах, основною складовою права на справедливий суд є право доступу, в тому розумінні, що особі має бути забезпечена можливість звернутись до суду для вирішення певного питання, і що з боку держави не повинні чинитись правові чи практичні перешкоди для здійснення цього права. Доступ до суду та правосуддя включає низку основних напрямків діяльності, які впливають із зобов'язань держав-учасниць за умовами ратифікованих міжнародних договорів, зокрема ЄКПЛ та Хартії основних прав ЄС [11].

Захист прав і законних інтересів такого непростого суб'єкта, як учасник економічних відносин, за допомогою вирішення економічних спорів, тобто специфічних за своєю природою, – завдання непросте і вимагає досить вузької спеціалізації і високого професіоналізму [1, с. 11].

Господарський кодекс України у ст.20 передбачає гарантії і способи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

Для забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів суб'єктів господарювання ГПК України передбачено низку спеціальних процесуальних гарантій, а саме: особливе завдання та принципи господарського судочинства (ст.2 ГПК України), недійсність відмови від права на звернення до господарського суду (ст.4 ГПК України), способи судового захисту (ст.5 ГПК України), форми господарського судочинства (ст.12 ГПК України) та ін. Установлені законом норми, які забезпечують здійснення завдань правосуддя, надають учасникам процесуальні права та покладають на державні органи обов'язки із забезпечення реалізації цих прав: права на справедливий і незалежний суд, права на доступ до суду, права на виконання рішення суду, розгляд справи судом упродовж розумного строку.

Вирішуючи спір, суд, із свого боку, повинен надати об'єктивну оцінку наявності порушеного права чи інтересу на момент звернення до господарського суду, а також визначити, чи відповідає обраний позивачем спосіб захисту порушеного права тим, що передбачені законодавством, та чи забезпечить такий спосіб захисту відновлення порушеного права позивача. Як свідчить судова практика, ефективній реалізації права на ефективний судовий захист може перешкодити неправильне обрання позивачем способу захисту порушеного інтересу, що може призвести до відмови у задоволенні позовних вимог. Водночас відбудеться реалізація права на доступ до суду у встановленій формі звернення, реалізація права на судовий розгляд справи, але з погляду ефективності можна констатувати неефективну процесуальну діяльність позивача і, як наслідок, несприятливий результат для нього. Обрання належного способу захисту позивачем має вагомий вплив на досягнення ефективності судового захисту. Водночас, не тільки правильно обраний спосіб захисту впливає на результати судового процесу. На ефективну реалізацію права на судовий захист сторонами господарської справи впливають й інші чинники, а саме:

- зміст і якість законодавчих норм, що отримують правореалізацію у судовій діяльності та впливають на її результати;
- процесуально-правовий механізм відновлення порушеного права передбачений процесуальним законодавством, що охоплює регулювання послідовності процесуальних дій у процедурі судочинства, і відповідно належну реалізацію матеріальних норм та визначає процесуальні можливості сторін із захисту своїх прав та інтересів;
- судова діяльність, яка впливає на перебіг процесу та результати судового розгляду господарської справи; від якості судової діяльності залежить виконання процесуальних дій, оцінка доказів, своєчасність здійснення процесуальних дій;
- ефективна реалізація права на судовий захист суб'єктами господарювання [22].

Судовий захист економічних прав в Україні має величезне значення з кількох причин:

- забезпечення справедливості: судовий процес забезпечує можливість вирішення конфліктів та відновлення порушених прав громадян та суб'єктів господарювання;

- захист інтересів громадян та бізнесу, який дозволяє захистити економічні інтереси та майнові права учасників економічних відносин від порушень з боку інших осіб чи органів влади;

- надійний судовий захист сприяє створенню стабільного та прозорого бізнес-середовища, що є ключовим для приваблення інвестицій та розвитку економіки;

- ефективний судовий захист є важливою складовою демократичного суспільства, де кожен громадянин має право на справедливий судовий процес;

Отже, судовий захист економічних прав в Україні є важливою передумовою для стабільності, розвитку та справедливості в суспільстві.

Одним із шляхів подолання системної проблеми доступу до правосуддя може стати медіація в Україні, так як дотримання принципів медіації сприяє вирішенню конфліктів найефективнішим способом [180].

Ще одним недоліком є недостатність механізмів контролю та нагляду за діяльністю місцевих органів влади, що може призвести до зловживань та порушень економічних прав громадян з боку місцевих органів влади.

Незмінною залишається проблема корупції та вплив лобістських груп, що можуть спричиняти виникнення ситуацій, коли економічні права громадян порушуються на користь окремих осіб або груп.

Для подолання цих проблем необхідно вдосконалювати законодавство, забезпечувати доступ громадян до правової допомоги, зміцнювати механізми контролю та нагляду за діяльністю місцевих органів влади, боротися з корупцією та забезпечувати ефективність правосуддя.

3. Нестабільність правової системи та часті зміни законодавства можуть створювати невизначеність для бізнесу та інвесторів, ускладнюючи реалізацію економічних прав.

Нестабільність правової системи в конкретній територіальній громаді може призвести до численних проблем для економічних прав громадян.

Наприклад:

- неоднозначне тлумачення законів, що може спричинити конфлікти між громадянами та бізнесом, що може вплинути на їх економічні інтереси;
- непередбачуваність урядових рішень: неусталена політична ситуація або недостатня стабільність уряду можуть викликати зміни в економічній політиці, що ускладнює планування бізнесу та інвестицій;
- нестабільність правової системи може підвищити ризик для бізнесу та інвесторів через невизначеність правових норм та можливість непередбачених змін у регулюванні.

Отже, нестабільність правової системи може суттєво обмежувати економічні права громадян в конкретній територіальній громаді, порушуючи розвиток бізнесу та інвестицій.

Зазначені вище проблеми потребують уваги та системних заходів з боку законодавців, владних структур та громадянського суспільства для покращення захисту економічних прав та сприяння сталому економічному розвитку країни.

На нашу думку, існує кілька шляхів для вирішення проблеми закріплення гарантій реалізації економічних прав у Конституції:

По-перше, важливо включити в Конституцію України чіткі та конкретні формулювання щодо економічних прав громадян, включаючи права на власність, підприємництво, працю, а також права на справедливую оплату та соціальний захист, а також передбачати механізми захисту прав, такі як судові шляхи для захисту власності, встановлення механізмів контролю за реалізацією прав та санкцій у випадку їх порушення.

По-друге, в Конституції України варто закріпити спеціальні положення, що стосуються економічних прав, наприклад, захист прав інвесторів, гарантії свободи підприємництва та конкуренції, а також захист прав споживачів.

Важливим є гарантія незалежності судової системи, яка допоможе забезпечити ефективний захист економічних прав громадян, дозволяючи судам незалежно вирішувати спори та захищати права громадян від будь-яких порушень.

Ці шляхи сприятимуть забезпеченню ефективного захисту економічних прав громадян у Конституції та стабільності та розвитку економіки країни.

На нашу думку, в місцевому самоврядуванні України система правових гарантій реалізації економічних прав та свобод включає наступні елементи:

1. Місцеві нормативні акти, які регулюють економічні питання на рівні територіальних громад, забезпечуючи захист прав інвесторів, підприємців та споживачів.

2. Локальні програми та проекти щодо підтримки малих та середніх підприємств, розвитку інфраструктури, створення робочих місць та інші економічні ініціативи.

3. Участь громадськості: місцеві органи влади можуть забезпечувати участь громадськості у процесі прийняття рішень з економічних питань, що дозволяє громадянам брати участь у формуванні економічної політики на місцевому рівні.

4. Захист права власності на місцевому рівні, включаючи вирішення спорів та конфліктів через місцеві судові та адміністративні органи.

5. Сприяння інвестиційної діяльності та розвитку бізнесу шляхом створення сприятливих умови для інвесторів та підприємств шляхом надання пільг, зниження податків, розвитку інфраструктури та інших заходів.

Для вирішення цього завдання потрібен комплексний підхід, а саме: необхідно врегульовувати вказану проблему не ухваленням вузько-спеціалізованого закону про, а розробкою нових законодавчих актів, які

дозволяють створити спрощену процедуру для організації діяльності у цілому [115, С. 67].

Ці аспекти в сукупності можуть забезпечити ефективну реалізацію економічних прав та свобод на місцевому рівні в Україні.

Активізація інвестиційної діяльності в муніципальних утвореннях зміцнить економічне становище підприємств, дасть змогу збільшити кількість суб'єктів малого та середнього бізнесу на певній території, що, своєю чергою, допоможе досягти сталого соціально-економічного розвитку, а відтак призведе до підвищення рівня життя населення [114, С. 27].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що система гарантій економічних прав на місцевому рівні включає в себе комплекс заходів та механізмів, спрямованих на захист та забезпечення реалізації економічних прав громадян, підприємств та інших економічних суб'єктів на рівні територіальних громад, що включає в себе розроблення та прийняття місцевих нормативно-правових актів, що регулюють економічні відносини та забезпечують захист прав та інтересів економічних суб'єктів, забезпечення захисту прав власності на місцевому рівні через здійснення контролю за додержанням економічних прав та вирішення суперечок у сфері власності, здійснення заходів щодо розвитку інфраструктури, надання підтримки для розвитку малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій та підтримки інновацій, забезпечення участі громадськості у прийнятті рішень щодо економічних питань, забезпечення прозорості у діяльності місцевих органів влади та управління фінансовими ресурсами, створення умов для соціального захисту населення, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та інших соціальних послуг.

2.3. Муніципальні (локальні) гарантії реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

Значення муніципальних гарантій економічних прав полягає в забезпеченні стабільності, захисті та розвитку економічних інтересів громадян і

підприємств на рівні конкретного органу місцевого самоврядування з метою захисту прав та інтересів місцевого населення, стимулювання розвитку місцевої економіки, підтримки підприємництва та малого бізнесу, забезпечення соціальної стабільності, партнерство з громадськістю, яке полягає в активній взаємодії з місцевими громадськими організаціями та жителями для врахування їхніх потреб та інтересів у процесі прийняття рішень щодо розвитку органу місцевого самоврядування.

Домінантною метою гарантій місцевого самоврядування є безперешкодне й ефективне вирішення питань місцевого значення, причому як органами та посадовими особами місцевого самоврядування, так і, передусім, територіальною громадою безпосередньо. Реалізація закладеної в гарантіях мети передбачає наявність дій, без яких неможливе досягнення позитивного результату [17, С. 410].

Гарантії місцевого самоврядування визначаються також поведінкою та діяльністю відповідних суб'єктів. Тому при визначенні гарантій місцевого самоврядування слід виходити з того, що вони мають своїм предметом діяльність відповідних уповноважених суб'єктів. Так до суб'єктів, що забезпечують реалізацію повноважень місцевого самоврядування, належать перераховані в Конституції України та Законі "Про місцеве самоврядування в Україні" органи, підприємства, установи, організації, їх посадові особи, а також людина та громадянин. Їхня діяльність і є процесуальною ознакою поняття гарантій місцевого самоврядування [74].

Значною мірою розвиток місцевого самоврядування залежить від рівня економіки в державі, життя людей, соціальної інфраструктури суспільства тощо. Тому економічними гарантіями місцевого самоврядування виступають економічна система суспільства, в основі якої полягають принципи ринкової економіки; єдність економічного простору; вільне переміщення товарів, послуг і фінансових коштів; підтримка конкуренції, свобода економічної діяльності, підприємства та праці; визнання, плюралізм, рівноправність та рівний захист усіх форм власності, в тому числі і комунальної.

Виділення законодавчих гарантій місцевого самоврядування зумовлене тим, що норми Конституції України не можуть охопити своїм регулюванням усієї багатоманітності суспільних відносин, що виникають у сфері місцевого самоврядування. Для цього потрібні ще закони з найважливіших питань організації та діяльності суб'єктів місцевого самоврядування. До них слід віднести закон "Про місцеве самоврядування в Україні" - як базовий, закони про форми безпосередньої демократії (вибори, референдум), про місцеві податки та збори.

Окремі аспекти функціонування місцевого самоврядування регулюються нормами екологічного, фінансового та інших галузей права, які встановлюють певні стандарти, дотримання яких необхідне на території всієї країни.

Наявність міжнародно-правових гарантій місцевого самоврядування підкреслюється тим, що існують визначені міжнародні стандарти у сфері місцевого самоврядування, що регламентують спільно розроблені державами принципові підходи й міжнародно-легальні принципи становлення, формування й функціонування інституту місцевого самоврядування на території конкретних держав. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування зазначені в міжнародних конвенціях спеціального порядку, що встановлюють правила, визнані більшістю держав.

Так, до прикладу, Європейська Хартія про місцеве самоврядування містить міжнародно-правові стандарти для розвитку місцевого самоврядування, які зобов'язують країни-учасниці застосовувати основні норми, що гарантують політичну, адміністративну та фінансову самостійність місцевого самоврядування [44].

Особливість муніципальних (локальних, місцевих) гарантій місцевого самоврядування полягає в тому, що вони передбачаються на рівні локального нормативно-правового закріплення у вигляді локальної нормотворчості (статути територіальних громад, регламенти місцевих рад, положення про органи самоорганізації населення тощо), так і на рівні їх практичної реалізації.

Акти місцевого самоврядування, поряд із Конституцією та законами України, відповідними нормативно-правовими документами, указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів України, актами органів місцевої державної виконавчої влади, виступають важливим і необхідним елементом механізму гарантування муніципальної влади. Локальні гарантії забезпечуються повсякденною діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування над створенням незалежних політичних, матеріально-технічних, соціальних умов реалізації права громадян на участь у місцевому управлінні [74, С. 12].

Муніципальні гарантії реалізації прав особистості отримують своє втілення насамперед у повсякденній організаційній діяльності органів місцевого самоврядування, його посадових осіб з утворення належних, матеріально-фінансових, соціальних, культурних, політичних умов реалізації прав і свобод громадян за місцем проживання [33, 335].

Система гарантій по-різному здійснює вплив на місцеве самоврядування. Деякі з них суттєво впливають на визнання місцевого самоврядування (наприклад, основні конституційні гарантії), інші - на створення умов для здійснення муніципальних прав і свобод (наприклад, об'єктні гарантії), дія третіх відчутна лише в конкретній територіальній громаді (наприклад, локальні гарантії), рольове призначення четвертих обмежене в часі (наприклад, діяльність офіційних спостерігачів на місцевих виборах або референдумах). Але є група гарантій, гарантуючий вплив яких є наскрізним, таким, що переважно не залежить від часових, просторових, суб'єктно-об'єктних та інших характеристик місцевого самоврядування. Умовно цю групу називають процесуальними або технологічними гарантіями [17, С. 420].

Таким чином, муніципальні гарантії можна визначити як заходи та механізми, які надаються органами місцевого самоврядування для забезпечення економічних інтересів та захисту прав своїх громадян, підприємств та інших економічних суб'єктів на території конкретної громади. Ці гарантії можуть включати:

а) фінансові гарантії: надання фінансової підтримки або гарантій підприємствам, які розвиваються на території органу місцевого самоврядування, наприклад, через надання кредитів, грантів або податкових пільг;

б) інфраструктурні гарантії такі як будівництво доріг, комунікацій, енергетичних мереж, які сприяють розвитку економіки органу місцевого самоврядування;

в) підтримка бізнесу: надання консультацій, інформаційної підтримки, допомоги у вирішенні адміністративних питань для розвитку та підтримки місцевого бізнесу;

г) соціальні гарантії за допомогою яких забезпечується доступ до соціальних послуг та підтримки для мешканців органу місцевого самоврядування, таких як житло, освіта, охорона здоров'я тощо;

д) взаємодія з місцевими громадськими організаціями та жителями для врахування їхніх потреб та інтересів у процесі прийняття рішень щодо розвитку економіки та соціальної сфери органу місцевого самоврядування.

У цілому, муніципальні гарантії спрямовані на покращення якості життя та економічного розвитку на місцевому рівні, створюючи сприятливе середовище для підприємництва та соціальної підтримки громадян.

Децентралізація в Україні дала більшій кількості місцевих громад можливість самостійно вирішувати питання економічного розвитку та соціального забезпечення. Це дозволяє краще враховувати потреби місцевого населення і забезпечувати більш ефективне використання ресурсів для забезпечення економічних прав громадян.

Проте, однією з проблем децентралізації, які можуть впливати на місцеві гарантії економічних прав є нерівномірний розподіл фінансових ресурсів між різними місцевими громадами.

Нерівномірний розподіл фінансових ресурсів між місцевими громадами в Україні є однією зі значних проблем децентралізації. Це може бути викликано

різними факторами, такими як різниця в економічному розвитку між регіонами, недостатність механізмів фінансування або корупція.

Частиною розпочатої у 2014 р. реформи децентралізації місцевого самоврядування та територіальної організації стала фінансова децентралізація та передача повноважень і ресурсів на базовий рівень територіальних громад. Метою кардинальних перетворень було забезпечення бюджетної автономії та фінансової самостійності місцевих бюджетів, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування. Територіальні громади, які утворилися відповідно до Закону України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” [121] з 2015 р. перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом за аналогією з обласними та районними центрами. Причинами нерівномірності розподілу ресурсів вважаємо економічні, політичні, соціальні фактори.

Діюча до початку реформи децентралізації система збалансування місцевих бюджетів ґрунтувалася на розрахунку видатків на утримання галузей бюджетної сфери і співставлення їх з доходами (у випадку перевищення видатків над доходами на цю різницю надавалася дотація вирівнювання). Довготривале вирівнювання можливостей розвитку за формальними показниками та акумуляція коштів на рівні центрів областей і районів призвели до посилення поляризації розвитку сіл, містечок і міст, доступу населення розосереджених територій до суспільних благ, послуг, економічних можливостей тощо. Таким чином, потреба в отриманні дотації залишалася актуальною, при цьому необхідно було удосконалити принцип її надання. З 2015 р. була запроваджена модель бюджетних відносин, що здійснює вирівнювання за доходами, тобто відбулася переорієнтація на горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя. Розрахунок базувався лише на податку з доходів фізичних осіб, а інші надходження до процесу вирівнювання не залучалися. Такий механізм мав мотиваційну складову [140].

Незважаючи на законодавче закріплення фінансової самостійності на міжнародному та національному рівні та наявність державних гарантій у сфері матеріально-фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування існує безліч проблем формування доходів місцевих бюджетів, як гарантії фінансової незалежності територіальних громад. До актуальних проблем формування доходів місцевих бюджетів можна віднести зокрема:

- недосконалість та неузгодженість нормативно-правового регулювання у сфері формування дохідної частини місцевих бюджетів;

- нестабільність джерел формування доходів місцевих бюджетів та відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів;

- низький рівень фінансової грамотності ОМС і відсутність зацікавленості місцевих органів влади у максимальній мобілізації місцевих податків та зборів;

- незначна частка надходжень від місцевих податків і зборів;

- недосконалість системи короткострокового планування доходів місцевих бюджетів та не реалістичність плану доходів [137, С. 236];

- високий рівень концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті;

- нерівномірність розвитку об'єднаних територіальних громад.

Реформи, які перманентно відбуваються в бюджетній сфері держави, не розв'язують вище зазначених проблем та не вирішують основну проблему – надання реальної самостійності місцевим бюджетам. Уряд України повинен усвідомити, що для держави необхідним є не лише вдосконалення системи міжбюджетних відносин, але й усвідомлення того, що вся система бюджетних відносин повинна орієнтуватися на реалізацію сукупності інтересів держави, бізнесу та громадянина [83, С. 298–299].

Так, проблема доходів у фінансово-правовій галузі є фактично між інституційною та знаходиться на стику бюджетного й податкового права. Н.Ю. Пришва, досліджуючи правову природу доходів місцевих бюджетів, зауважила,

що інститут доходів є частиною системи фінансового права та в змозі охопити всю сукупність фінансово-правових норм у сфері регулювання державних доходів, оскільки останні не обмежуються лише бюджетом, а включають і доходи позабюджетних фондів. Відповідно до визначення бюджету в БК України бюджет є «планом фінансових ресурсів». Отже, законодавець чітко встановлює, що, крім доходів, бюджет містить інші складові елементи, які до доходів бюджету не належать. Тому цілком логічним виглядає введення законодавцем двох термінів: «доходи бюджету» та «надходження бюджету» [108, С. 173–174].

Доцільним у контексті питання правового регулювання формування доходів місцевих бюджетів вважаємо внесення змін до чинного законодавства в сфері місцевого самоврядування, шляхом розширення делегованих повноважень муніципальної влади з питань бюджетних відносин, а також необхідно провести адекватну адміністративну реформу, яка б відповідала сучасному економіко-соціальному стану в державі та забезпечила б вирішення проблеми поверховості проведення реформи міжбюджетних відносин. Також задля вдосконалення нормативно-правового регулювання формування доходів місцевих бюджетів необхідно привести стан національного законодавства у відповідність міжнародним стандартам у сфері здійснення місцевого самоврядування. Що стосується питання нестабільності джерел формування доходів місцевих бюджетів, то дане питання, на думку Підхонного О, доцільно розв'язувати через зміцнення та нарощування виробничих можливостей суб'єктів господарювання, чим забезпечуватиметься необхідний рівень дохідності і економічне зростання адміністративно-територіальної одиниці за місцем розміщення суб'єкта господарювання [113, С. 997], а відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів краще всього вирішувати шляхом перерозподілу доходів між бюджетами одного рівня з урахуванням податкової сили територій та мінімального рівня, до якого повинні вирівнюватись фінансові можливості цих територій, а органи місцевого самоврядування, в свою чергу, необхідно наділити реальним правом

на самостійне запровадження місцевих податків і зборів, при цьому враховувати конкурентні переваги та інтереси кожного міста чи регіону [150, С. 615].

Основним напрямом розв'язання проблем низького рівня фінансової грамотності та відсутності зацікавленості місцевих органів влади у максимальній мобілізації місцевих податків та зборів вважається створення самодостатніх територіальних громад, що можна досягти шляхом вдосконалення системи та порядку об'єднання територіальних громад, підвищення рівня їх фінансової грамотності шляхом запровадження обов'язкових програм підвищення кваліфікації з питань матеріально-фінансової структури ОМС а також стимулювання органами державної влади мобілізацію податків та зборів до місцевих бюджетів територіальних громад [79].

Щодо забезпечення оптимального розподілу повноважень між центром і ОТГ, то основними концептуальними підходами в контексті даного питання вважаємо наведення порядку у розподілі функцій між державою, регіонами і територіальними громадами шляхом забезпечення територіальної справедливості в оподаткуванні; перетворення територіальних громад з об'єктів у суб'єкти розвитку; зміна підходів до розподілу доходів і видатків між ланками бюджетної системи; реформування місцевого оподаткування; удосконалення системи фінансового вирівнювання територій; суттєве покращення роботи органів стягнення [70, С. 664].

Територіальна організація влади в Україні має забезпечувати проведення ефективної державної регіональної політики, що вимагає таких кроків: законодавчого врегулювання порядку вирішення питань у сфері адміністративно-територіального устрою, внесення відповідних змін до чинного законодавства; здійснення перерозподілу повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на основі принципу субсидіарності; забезпечення повноти та винятковості повноважень органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування з питань місцевого значення для кожного рівня

адміністративно-територіального устрою; забезпечення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування необхідними для виконання повноважень ресурсами; запровадження ефективних механізмів співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у виконанні покладених на них повноважень; посилення відповідальності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, посадових осіб за дотримання Конституції та законів України, реалізацію наданих ним повноважень [37].

Для вирішення проблем формування доходів місцевих бюджетів та збільшення частки власних доходів, зменшення залежності від фінансової допомоги, досягнення збалансованості бюджетів, підвищення ефективності управління місцевими фінансами необхідно:

- зменшити вертикальний і горизонтальний фіскальні дисбаланси шляхом передання до місцевих бюджетів достатніх джерел доходів, адекватних видатковим потребам місцевого самоврядування;

- вдосконалити механізм міжтериторіального фінансового вирівнювання;

- здійснювати послідовну і виважену державну регіональну політику, спрямовану на зменшення значних відмінностей в економічному розвитку територій;

- чітко закріпити бюджетні повноваження і відповідальність органів влади різних рівнів під час формування доходів;

- збільшити обсяг власних надходжень бюджетів місцевого самоврядування, зокрема, шляхом оптимізації механізмів оподаткування [165, С. 121].

Важливим в цьому аспекті є дослідження та впровадження досвіду зарубіжних країн в сфері управління місцевими фінансами України в частині: чіткого законодавчого розмежування функцій, повноважень і фінансових джерел між державою та органами місцевого самоврядування (зокрема, як стверджують окремі автори, забезпечення місцевих бюджетів щонайменше на

третину власними доходами); запровадження економічного механізму горизонтального і вертикального вирівнювання, а також певних заходів державного впливу, зокрема фіскального федералізму, індикаторів визначення регіональних економічних особливостей територій [82, С. 56].

Фіскальний федералізм в європейських країнах вийшов на міждержавний рівень та, на думку М. Крутько, заслуговує уваги до окремих його положень, функцій та результативності в контексті питання впровадження його в Україні. Якщо коротко, то основною функцією фіскального федералізму є забезпечення витрачання обмежених бюджетних коштів на рівні державної влади, де вони забезпечать максимальний ефект за адекватних пропорцій їх розподілу [79].

Дослідник західної фінансової думки В. Л. Андрущенко дає цьому поняттю найточніше визначення: «бюджетний федералізм – це законодавчо закріплена стратегія розподілу функціональних повноважень та відповідальності державної, регіональної, місцевої влади з компромісним розмежуванням на цій основі доходів і видатків між ланками бюджетної системи на засадах політичної доцільності, соціальної етики, міжрегіональної й міжнаціональної солідарності» [1, С. 67].

Таким чином, нерівномірний розподіл бюджету має серйозні наслідки для місцевих громад та їхніх громадян:

1. Місцеві громади з недостатнім фінансуванням можуть стикатися з обмеженими можливостями розвитку та покращення інфраструктури, таких як дороги, водопостачання, енергопостачання тощо.

2. Нерівномірний розподіл може призводити до зростання соціальних проблем, таких як безробіття, нерівність у доступі до освіти та охорони здоров'я, зниження якості життя тощо.

3. Економічна нерівність між різними регіонами, що призводить до подальшого відсталого розвитку менш розвинених областей.

4. Несправедливий розподіл фінансових ресурсів може підірвати довіру місцевих громадян до влади та спричинити відчуття неприязності до центральних органів управління.

5. Наслідком може бути масова міграція населення з менш розвинених регіонів до більш процвітаючих місць, що створює додаткові проблеми для обох типів місцевих громад.

Отже, нерівномірний розподіл бюджету має негативний вплив на якість життя місцевих громад та їхніх громадян і може стати перешкодою для рівномірного та сталого розвитку країни в цілому.

Для вирішення проблеми нерівномірного розподілу бюджету для місцевих громад, на нашу думку, можуть бути вжиті наступні шляхи:

1. Реформа фінансової системи, зокрема шляхом перегляду системи фінансування місцевих громад та забезпечення більшої прозорості та ефективності у розподілі бюджетних коштів.

2. Збільшення фінансової підтримки, яка полягає у виділенні додаткових фінансових ресурсів на розвиток менш розвинених регіонів та забезпечення їхніх потреб.

3. Стимулювання економічного розвитку: заходи, спрямовані на стимулювання економічного розвитку менш розвинених регіонів, можуть допомогти зменшити їх відсталість і збільшити їх фінансову самодостатність.

4. Боротьба з корупцією: необхідно вжити кроків для запобігання корупції та неправомірному використанню бюджетних коштів, що дозволить забезпечити більш справедливий розподіл ресурсів.

5. Посилення місцевого самоврядування: забезпечення більшої автономії та повноважень місцевим громадам у питаннях фінансового управління може сприяти більш справедливому розподілу бюджетних коштів та вирішенню місцевих проблем.

Ці заходи в сукупності можуть сприяти покращенню рівня життя місцевих громад та забезпечити більш справедливий розподіл фінансових ресурсів у країні.

РОЗДІЛ 3
КОНСТИТУЦІЙНО – ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В
СФЕРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1. Поняття механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

Механізм реалізації прав та свобод є важливою складовою справедливого та демократичного суспільства зважаючи на наступне.

Механізм реалізації прав забезпечує можливість громадянам користуватися своїми правами і свободами, незалежно від їхньої раси, національності, релігії, соціального статусу чи інших обставин а також забезпечує контроль за діяльністю державних органів та владних структур, щоб запобігти можливим зловживанням влади та порушенням прав громадян. Гарантія прав і свобод сприяє стабільності та безпеці суспільства, оскільки вона сприяє врегулюванню конфліктів, запобіганню соціальних напружень та підтримці правопорядку. Механізм реалізації прав є основою для розвитку демократії та громадянського суспільства, оскільки він сприяє активній участі громадян у політичному та громадському житті країни, а також допомагає забезпечити соціальну справедливість та рівноправ'я у суспільстві, запобігаючи дискримінації та нерівності.

В цілому механізм реалізації прав і свобод визначає основи справедливого, демократичного та гуманного суспільства, де кожен громадянин може жити вільно і безпечно, маючи можливість реалізувати свої потреби та амбіції.

На думку М. Савченко, основу механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина становлять правові принципи, норми (юридичні гарантії), а також умови і вимоги діяльності органів влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб, громадян, які в сукупності забезпечують

дотримання, реалізацію і захист прав та свобод громадян. Є думка, що це система взаємопов'язаних конституційних норм, які закріплюють основні права та свободи громадян і встановлюють гарантії їх реалізації, а також систему органів державної влади, місцевого самоврядування, інших інституцій держави, які забезпечують, охороняють і захищають основні права та свободи громадян [148, С. 74].

Під механізмом забезпечення прав людини і громадянина розуміють зазвичай систему засобів і чинників, за допомогою яких реалізуються права і свободи особи та їх охорона відповідними зобов'язаними суб'єктами державної влади, а в разі порушення - їх захист і відновлення [100].

Т. Бабкова під механізмом забезпечення прав і свобод людини та громадянина розуміє динамічну, взаємоузгоджену та взаємопов'язану систему встановлених Конституцією та законами України правових форм, засобів і заходів, за допомогою яких здійснюється реалізація прав і свобод людини та громадянина, їх охорона та захист [2, С. 75].

Є. Голікова під механізмом пропонує розуміти систему певних елементів, які взаємопов'язані між собою та мають єдину загальну мету. Виходячи з цього, вчена робить висновок, що будь-який механізм має свою внутрішньо організовану побудовану структуру, елементи якої знаходяться у взаємозв'язку та підпорядкуванні [29, С. 131].

Механізм забезпечення прав людини і громадянина тлумачать також як динамічний взаємозв'язок норм та інститутів конституційного права, які характеризують формальний і матеріальний зміст прав людини в їх взаємодії, а також установлюють базові принципи організації та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування в частині сприяння реалізації та захисту таких прав і свобод, визначених Конституцією та імplementованих у систему національного законодавства нормами міжнародного права. О. Марцеляк розглядає «забезпечення прав і свобод» як систему спрямованих дій, які мають такі вектори:

а) удосконалення національного законодавства країни і приведення його до міжнародних стандартів у галузі прав людини;

б) реалізацію громадянами своїх прав і свобод;

в) охорону прав і свобод людини та громадянина.

г) захист прав і свобод людини та громадянина [88, С. 36].

Правовий механізм реалізації прав і свобод громадян в сфері місцевого самоврядування як послідовний (поетапний) процес має наступні стадії:

1) перша стадія, яка передбачає: а) нормативне закріплення прав і свобод громадян в сфері місцевого самоврядування; б) встановлення умов реалізації прав і свобод громадян; в) визначення певних повноважень органів місцевого самоврядування; г) закріплення можливих форм та процедур реалізації прав і свобод громадян. Наприклад, Закон України «Про доступ до публічної інформації», по-перше, передбачає право громадянина на доступ до публічної інформації (преамбула), по-друге, умови реалізації цього права (ст.ст. 2, 6 - 10), по-третє, повноваження розпорядників інформації, до яких відносяться і органи місцевого самоврядування (ст.ст. 14, 15, 22); по-четверте, форми (ст.ст. 5, 10-1) та процедуру реалізації права на доступ до публічної інформації (Розділ IV) [122];

2) друга стадія, яка передбачає безпосередню реалізацію суб'єктивного права громадянина в сфері місцевого самоврядування за передбаченим національним законодавством алгоритмом. Наприклад, Закон України «Про доступ до публічної інформації» встановлює, що запитувач інформації спочатку оформлює запит на інформацію та в довільній формі подається розпоряднику інформації, потім розпорядник інформації у передбачені законодавством строки розглядає запит та надає відповідь на нього (Розділ IV) [122];

3) третя стадія, яка передбачає настання результатів реалізації прав і свобод особи в сфері місцевого самоврядування. Такий результат може бути різноманітним (отримання посвідчення чи довідки, визнання певного правового статусу, задоволення скарги чи відмова у задоволенні скарги, тощо).

Наприклад, Закон України «Про доступ до публічної інформації» передбачає перелік як позитивних, так і можливих негативних наслідків реалізації права особи на доступ до публічної інформації – надання достовірної інформації і в повному обсязі, відмова в задоволенні запиту на інформацію, ненадання відповіді на запит на інформацію, надання недостовірної або неповної інформації, тощо [122].

Механізм реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування включає в себе різноманітні інструменти та процеси, які спрямовані на забезпечення економічних прав громадян на місцевому рівні. Основні складові механізму включають:

1. Фінансове забезпечення: це включає виділення фінансових ресурсів місцевим громадам для забезпечення їх можливості здійснювати програми та ініціативи, спрямовані на розвиток економіки, підтримку підприємництва, соціальну підтримку тощо.

2. Планування і бюджетування, що дозволяють місцевим органам самоврядування ефективно виділяти ресурси на пріоритетні напрямки розвитку, враховуючи потреби та пріоритети місцевих громадян.

3. Створення інвестиційного клімату: місцеві влади можуть розробляти політики та програми, спрямовані на створення сприятливого інвестиційного клімату, що сприяє розвитку підприємництва та залученню інвестицій до місцевої економіки.

4. Підтримка малих та середніх підприємств, що може включати надання фінансової підтримки, навчання та консультації, створення інфраструктури для розвитку бізнесу, а також забезпечення доступу до ринків та ресурсів.

5. Соціальна підтримка: органи місцевого самоврядування можуть розробляти та здійснювати програми соціальної підтримки, такі як допомога у безробітті, підтримка малозабезпечених верств населення, доступ до житла та медичних послуг тощо.

Ці механізми сприяють реалізації економічних прав громадян на місцевому рівні та сприяють сталому соціально-економічному розвитку місцевих громад.

Розглянемо детальніше такі складові механізми реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування як створення інвестиційного клімату та підтримка малих та середніх підприємств, адже саме ці складові є особливо важливими на даний час, адже воєнний час вимагає особливої уваги до економічних та соціальних аспектів. Діяльність органів місцевого самоврядування допомагає забезпечити ефективне управління територією, а підтримка малих і середніх підприємств сприяє збереженню робочих місць та економічному зростанню. Інвестиційний клімат є ключовим фактором у привабленні іноземних інвестицій, що може сприяти стабілізації економіки та підтримці обороноздатності країни.

Створення інвестиційного клімату органами місцевого самоврядування може значно підвищити конкурентоспроможність конкретного регіону за допомогою інвестиційного розвитку, тому важливим є визначити поняття останнього.

Наприклад, Зубков Р. під інвестиційним розвитком розуміє залучення та управління вкладеннями (гроші, майно, людські ресурси та ін.) з метою отримання позитивного зиску (прибуток, отримання не грошового зиску (час, люди, технології, інформація та ін.), який супроводжується змінами у деяких або всіх сферах функціонування відповідних господарюючих суб'єктів, а інвестиційний розвиток регіону — поступальним позитивним процесом, але вже на рівні регіональних органів влади з метою прибутку [54].

Н. Бондарчук пропонує під інвестиційним розвитком регіону розуміти безперервний процес створення, накопичення та розподілу традиційних, альтернативних і цифрових інноваційно-інвестиційних ресурсів, спрямованих на забезпечення та досягнення рівних можливостей громадян для реалізації своїх економічних, соціальних і політичних прав за допомогою здійснення державно-правової політики інвестиційного розвитку [24].

Також слід враховувати успішний досвід цифровізації місцевого самоврядування в Україні. Наприклад, у місті Рівне прийнято Меморандум щодо послуг E-Demu. Однак проблему з програмним забезпеченням ще не вирішено, оскільки придбати програмне забезпечення неможливо через юридичні обмеження [167].

Важливим напрямком державної політики є впровадження інформаційних, комунікаційних та цифрових технологій в діяльності ОМС органів для оцифрування послуг, що надаються такими органами. Для вирішення цієї проблеми кожна держава вживає заходів щодо реформування державне управління в умовах цифровізації. У результаті такої реформи стає можливим перетворення в від існуючої системи державного управління до нової інноваційної рівень, на якому надаються муніципальні послуги в електронному вигляді, що, у свою чергу, значно полегшить роботу кожному громадянину та представнику бізнесу мати до них доступ [176].

На нашу думку, інвестиційний розвиток регіону можна визначити як процес залучення інвестиційних ресурсів для стимулювання економічного, соціального та територіального розвитку певної території, що включає в себе створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, підтримку малих і середніх підприємств, створення нових робочих місць та реалізацію інвестиційних проектів у різних сферах економіки регіону.

При розгляді основних підходів до розробки ефективного механізму управління інвестиційним розвитком в регіоні слід враховувати його особливості, загальні принципи управління і характеристики учасників в інвестиційному процесі [34].

Так, інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. Такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів); рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні

цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для «ноу-хау»); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності [26].

Інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень [125].

Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Інвестиційна діяльність провадиться на основі:

1. Інвестування, що здійснюється громадянами.
2. Недержавними підприємствами.
3. Господарськими асоціаціями, спілками і товариствами.
4. Громадськими і релігійними організаціями.
5. Іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності.
6. Державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів.
7. Державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів.
8. Місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів.
9. Комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів.
10. Державної підтримки для реалізації інвестиційних проєктів.
11. Іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав.

12. Спільного інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав [26].

Фактори, які можуть мати як позитивний, так і негативний характер впливу на рівень інвестиційної привабливості можна об'єднати в такі групи:

1) політичні: наявність сталої стратегії та відповідного національного плану дій; ставлення державної та регіональної влади до іноземних інвесторів; формування інвестиційного законодавства;

2) організаційні: географічне розташування; наявність природних ресурсів; кваліфікована робоча сила; наявність і розвиток ресурсної бази;

3) соціальна: платоспроможність населення, ступінь залучення та довіра населення;

4) інфраструктура: ефективність прийняття рішень, доступність інформації, місткість ринку, розвиток ринкової інфраструктури, транспорту тощо;

5) фінансові: умови руху капіталу, рівень інфляції, ефективність банківського сектору, оцінка інвестиційних ризиків [24].

Ознаками, характерними для сприятливого інвестиційного клімату є:

1. Політична та економічна стабільність: інвестори шукають регіони з прогнозованим політичним та економічним середовищем без ризику великих змін у законодавстві або економічних умовах.

2. Прозорість та правова стабільність: чіткі та стабільні законодавчі рамки, які гарантують захист прав інвесторів, включаючи права власності та права контрактів.

3. Ефективна адміністративна система: швидкі та ефективні процедури для реєстрації бізнесу, отримання дозволів та розвитку інфраструктури.

4. Доступність фінансових ресурсів: наявність фінансових інструментів, кредитування та інвестиційних стимулів для розвитку бізнесу.

5. Якість інфраструктури: розвинена та ефективна транспортна, енергетична, телекомунікаційна та інша інфраструктура, яка забезпечує комфортні умови для бізнесу та життя.

6. Доступ до ринків: наявність широкого ринку споживання, можливостей для розширення бізнесу та експортно-імпортних операцій.

7. Кваліфікована робоча сила: наявність висококваліфікованої та відповідної за професією робочої сили, яка може задовольнити потреби підприємств у регіоні.

Водночас, органи місцевого самоврядування можуть створювати перешкоди для інвестиційної діяльності в Україні через такі чинники:

- корупція та бюрократія, оскільки непрозорі та складні процедури отримання дозволів, ліцензій та інших необхідних документів можуть спричинити затримки та збільшити вартість проектів для інвесторів;

- нестабільне законодавство: помітні зміни в законодавстві або невизначеність в правових нормах можуть створювати невизначеність для інвесторів та підвищувати ризики їхніх інвестицій;

- відсутність інфраструктури: недостатня розвиненість транспортної, енергетичної та іншої інфраструктури може ускладнити реалізацію інвестиційних проектів;

- політичні ризики на рівні місцевого уряду або конфлікти між органами місцевого самоврядування можуть впливати на інвестиційний клімат та захист прав інвесторів;

- брак підтримки та співпраці з органами місцевого самоврядування може ускладнити реалізацію інвестиційних проектів та зменшити інтерес потенційних інвесторів до регіону.

Ці фактори можуть зменшувати привабливість регіонів для інвесторів та ускладнювати реалізацію інвестиційних проектів, що призводить до зниження інвестиційної активності та економічного зростання в країні.

З наведеного випливає, що органи місцевого самоврядування потребують великого обсягу функціональних можливостей щодо формування

та використання інвестиційного потенціалу. Завдання полягає ще й у тому, щоб інвестиційний потенціал належно представити інвестору, а відтак промоція такого потенціалу має посідати чільне місце в роботі органів місцевого самоврядування [47].

Хоча органи місцевого самоврядування мають певні повноваження для залучення інвестицій, вони також можуть стикатися з деякими проблемами:

1. Обмежена фінансова потужність: бюджетні обмеження можуть ускладнювати можливості місцевих органів для інвестування в інфраструктуру або для надання фінансової підтримки інвестиційним проектам.

2. Адміністративні обмеження: складні адміністративні процедури та бюрократичні перешкоди можуть гальмувати швидкість та ефективність розгляду дозволів на будівництво або реалізацію інвестиційних проектів.

3. Правові обмеження: наявність обмежень у законодавстві щодо виділення земельних ділянок, надання пільг або проведення інших заходів може ускладнювати розвиток інвестиційної діяльності на місцевому рівні.

4. Недостатня інфраструктура відсутність необхідної інфраструктури, такої як дороги, комунікації або енергетика, може відлякувати потенційних інвесторів.

5. Відсутність привабливості регіону: якщо регіон не має привабливих умов для життя та бізнесу, інвестори можуть утримуватися від вкладання коштів в цей регіон.

Розв'язання цих проблем може включати в себе поліпшення інвестиційного клімату, спрощення адміністративних процедур, розвиток інфраструктури та активне просування регіону серед інвесторів.

Для вирішення правових обмежень і поліпшення інвестиційної діяльності пропонується вжити наступні шляхи:

- реформа законодавства: проведення реформ у сфері законодавства для спрощення адміністративних процедур, зниження бюрократичних перешкод та створення сприятливого правового середовища для інвестицій.

- стимулювання інвестицій: введення податкових пільг та інших фінансових стимулів для інвесторів, які розвивають інфраструктуру або створюють робочі місця на місцевому рівні.

- партнерство з приватним сектором: співпраця з приватним сектором через укладання партнерських угод і спільне фінансування інвестиційних проектів.

- розвиток інфраструктури: інвестування в розвиток необхідної інфраструктури, такої як транспортна, енергетична та телекомунікаційна, для створення привабливого середовища для інвесторів.

- підтримка підприємництва: реалізація заходів з підтримки малого та середнього бізнесу, включаючи надання фінансової підтримки, консультаційну допомогу та сприяння в доступі до ринків.

- маркетинг та просування: активна рекламна кампанія для просування інвестиційних можливостей регіону або міста серед потенційних інвесторів.

3.2. Структура механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

Поняття забезпечення прав і свобод у правовій доктрині розглядається через призму його механізму, який упорядковує статичні елементи та приводить їх у дію. У цьому механізмі вчені зазвичай виділяють декілька підсистем: реалізації, охорони та захисту, або додають ще й правове регулювання [150, С. 190].

Доречним видається визначення О. Турута, який вважає, що структуру механізму забезпечення прав і свобод людини утворюють нормативний, інституційний, процесуальний, результативний елементи які функціонують у разі створення необхідних матеріальних та ідеологічних передумов [157, С. 519].

А. Олійник, досліджуючи механізм забезпечення прав і свобод, виділяє складники його структури: а) гарантії здійснення конституційних свобод; б)

систему міжнародних форумів, органів держави і місцевого самоврядування, їх службових і посадових осіб, об'єднань громадян, що гарантують конституційні свободи, охороняють, захищають і відновлюють їх у разі порушення; в) юридичні елементи механізму їх реалізації (правові норми та нормативно-правові акти; юридичні факти; правові відносини; права, свободи, обов'язки; індивідуально-правові акти та документи; форми, методи організації здійснення прав і свобод); г) процес практичного втілення можливості та необхідності у дійсність; г) умови і фактори такого процесу [102, С. 384].

Складовою частиною досліджуваного поняття А. Олійник визначає юридичні елементи механізму реалізації (правові норми та нормативно-правові акти; юридичні факти; правові відносини; права, свободи, обов'язки; індивідуально-правові акти та документи; форми, методи організації здійснення прав і свобод).

Проте, на нашу думку, найважливішим чинником реального забезпечення економічних прав виступає гарантування. Саме гарантії основних прав і свобод надають усім елементам механізму забезпечення реального змісту для можливості безперешкодного здійснення їхньої охорони та захисту.

Ефективність функціонування механізму забезпечення економічних прав та свобод відображає ступінь гарантованості цього права. Функціональне призначення гарантій полягає в забезпеченні умов для реалізації, охорони та захисту економічної діяльності.

Не менш важливе значення мають державні та недержавні інституційні засоби забезпечення економічних прав, серед яких необхідно насамперед виділити такі: а) міжнародні організації, б) органи судової влади, в) органи Національної поліції, г) прокуратуру, г) омбудсмена, д) інститути громадянського суспільства (громадські організації, релігійні організації, благодійні організації, професійні спілки, творчі спілки, організації роботодавців, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації).

Таким чином, другим структурним елементом механізму забезпечення економічних прав та свобод є державні та недержавні установи.

Наступним елементом є юридичні факти – конкретні життєві обставини, за наявності чи відсутності яких виникають, змінюються чи припиняються відносини, пов'язані з реалізацією економічних прав. Складовою частиною механізму є правовідносини як правова форма взаємодії суб'єктів у вказаній сфері. У правовідносинах здійснюються використання суб'єктивного права на підприємницьку діяльність, його реалізація та захист.

Отже, третім елементом механізму забезпечення економічних прав та свобод є правові засоби, до яких належать такі: правова ідеологія, принципи права, норми права, правові акти, що регулюють суспільні відносини, юридичні факти, правовідносини у сфері економічної діяльності.

Також, суттєве значення у сфері забезпечення економічних прав має правосвідомість. Беручи до уваги сучасний рівень розвитку технологій, засобів для копіювання об'єктів інтелектуальної власності, визначальний вплив на охорону, реалізацію та захист економічних прав та свобод має рівень правосвідомості суспільства. Усі суб'єкти механізму забезпечення економічних прав є носіями правосвідомості, що об'єктивно впливає на рівень забезпечення такого права та функціонування всього механізму. Суб'єктами економічних прав є як міжнародні організації, і громадські об'єднання, державні органи та їх посадові особи, так і суспільство загалом.

Поняттю правосвідомості під час власних досліджень значну увагу приділяли Л. Петражицький, М. Рейснер, І. Фарбер, О. Лукашкова, Е. Назаренко та інші науковці.

Відповідно, з одного боку, під правосвідомістю розуміють сукупність ідей, уявлень і почуттів, які відображають ставлення суспільства до права, його структури, механізму правового регулювання суспільних відносин. З іншого – правосвідомість можна розглядати як спосіб впливу права через свідомість окремих індивідів на закріплення навичок їхньої правової позитивної поведінки [49, с. 554].

Поряд із правосвідомістю розглядають явище правової культури, адже ці поняття є суміжними і мають вагомий вплив на рівень забезпечення прав і свобод особи. Правова культура – це система правових цінностей, зумовлена всім соціальним, духовним, політичним і економічним устроєм, що відображає якісний стан забезпечення прав і свобод особи в досягнутому рівні правосвідомості, правової діяльності, правових актів, у рівні правового розвитку суб'єктів, а також рівні гарантованості державою і громадянським суспільством прав і свобод. Зважаючи на вищевикладене, правосвідомість не є елементом правової культури. Єдність правосвідомості та правової культури полягає в тому, що правосвідомість і правова культура розвиваються в суспільстві; правова культура є формою вираження правосвідомості; вони є взаємообумовленими та взаємозалежними елементами, оскільки чим вищий рівень правової культури панує у суспільстві, тим вищим буде і рівень правосвідомості. Відмінності між цими поняттями полягають у такому: правова свідомість є ширшим поняттям, ніж правова культура; правова культура формується внаслідок суб'єктивного впливу – правового виховання, а правова свідомість – унаслідок поєднання суб'єктивного та об'єктивного впливу на особу – правової соціалізації [104, С. 188–195].

Правосвідомість можна розглядати як спосіб впливу права через свідомість самого суб'єкта права на економічну свободу, посадових осіб державних і недержавних інституцій і суспільства загалом на закріплення навичок правової позитивної поведінки. Через діяльність названих суб'єктів механізм забезпечення права на економічну свободу трансформується із статичного виміру в динамічний і рівень їхньої правової свідомості має визначальний вплив на цей процес.

Отже, четвертим елементом механізму забезпечення економічних прав та свобод є правосвідомість суб'єктів права.

В загальному, до структури механізму забезпечення економічних прав та свобод входять:

- а) гарантії забезпечення економічних прав;

б) державні та недержавні інституційні засоби забезпечення економічних прав;

в) правові засоби забезпечення економічних прав;

г) правосвідомість суб'єктів права у сфері економічних правовідносин.

Також, важливим елементом механізму забезпечення економічних прав громадян можна розглядати громадянське суспільство, що включає активну участь громадян у прийнятті рішень щодо економічних питань, моніторингу діяльності органів влади у сфері економіки, а також створення тиску на владу для забезпечення відкритості, прозорості та відповідальності в економічних процесах.

Громадянське суспільство є найсприятливішим середовищем для втілення в життя прав і свобод людини та громадянина, ідеалів свободи та рівності, а також інших демократичних та гуманістичних принципів, які, по суті, є базовими правовими цінностями [60].

Так, визначаючи співвідношення місцевого самоврядування із державою та громадянським суспільством, не можна нехтувати тією обставиною, що фактично в багатьох країнах місцеве самоврядування значною мірою перебуває у сфері загальнонаціональних інтересів та не може характеризуватись однозначно як елемент громадянського суспільства. Межі втручання держави, зокрема, знайшли своє відображення в Європейській хартії місцевого самоврядування (надалі – ЄХМС). Згідно з ч. 2 ст. 8, з одного боку, адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування має на меті лише забезпечення дотримання закону та конституційних принципів, але з іншого – вищі інстанції можуть здійснювати адміністративний нагляд за своєчасністю виконання завдань, доручених органам місцевого самоврядування. Положення цієї норми підтверджує наявність категорії справ, які одночасно перебувають у сфері інтересів як територіальної громади (яка здатна забезпечити їх реалізацію у формі місцевого самоврядування), так і у сфері інтересів усього суспільства (що реалізує їх за допомогою держави). Адже єдиною підставою нагляду з боку держави за своєчасністю виконання

завдань, доручених органам місцевого самоврядування, є важливість цих завдань не лише для територіальної громади, але і для усього суспільства. При цьому, очевидно, ступінь зацікавленості цих двох суб'єктів є різною, що й пояснює передачу повноважень найбільш зацікавленому з них – територіальній громаді, при збереженні функцій контролю ефективності за іншим – державою [161].

Основні завдання та функції громадянського суспільства та його інститутів – явища відносно стабільні, однак вони не є незмінними. Незважаючи на вкрай інертний рух багатьох реформ або завищені соціальні очікування щодо їх миттєвих результатів, вони безперервно розвиваються та вдосконалюються в ході їх здійснення. Загальною тенденцією їх розвитку в сучасних умовах повинно стати підвищення ролі людського фактору у процесі вирішення питань суспільного значення. Як зазначається у сучасній філософській літературі, ключовим елементом еволюції громадянського суспільства є міра здійснення свободи людини в різних сферах. Індивід, сукупність індивідів, соціальні спільності становлять основу виникнення, функціонування та розвитку громадянського суспільства. Саме на фундаменті своїх особистих інтересів, їх єдності та спільних проблем, що постають на шляху реалізації цих інтересів, індивіди утворюють певні громадські об'єднання [139, С.7].

Категорія ефективності функціонування громадянського суспільства – складне, багатofакторне явище, яке, на жаль, не одержало належного висвітлення в літературі з відповідної проблематики. Вважаємо, що доктринальне дослідження феномену громадянського суспільства як певного рівня соціального розвитку цивілізації, який взаємодіє із державою не взагалі, а лише з її конкретним типом, створеним та функціонуючим на засадах демократії і права, а також законодавчу інституціоналізацію механізму взаємозв'язку та взаємодії між державою, суспільством та людиною у розрізі проблем ефективності функціонування громадянського суспільства та його окремих інститутів, доцільно проводити у тісному взаємозв'язку з категоріями

«суспільні інтереси», «цінність життя», «гідність життя», «якість життя», «спосіб життя» тощо. Адже головною метою самоорганізації, самодіяльності та функціонування інститутів громадянського суспільства і є підвищення якості життя, удосконалення відносин, які виникають між різними щаблями публічної управлінської ієрархії. Не випадково у деяких визначеннях громадянське суспільство характеризується як «середовище, у якому громадянин має максимум свободи, завдяки якій він вільно вибирає не тільки місце проживання, але й рід занять, якими задовольняє свої особисті потреби» [23, С. 12].

Як зазначає С.І. Іщук, для сприйняття терміну «громадянське суспільство» саме як правової категорії, важливо розуміти, що ряд проаналізованих ціннісних характеристик громадянського суспільства є також його конституційно-правовою основою. Серед основних таких ідей варто виділити свободу самоорганізації, вільний комунікаційний простір, демократія, дієвий механізм реалізації та захисту прав та інтересів особи [56].

Виходячи з досвіду України останніх років, слід констатувати, що ефективно громадянське суспільство не завжди потребує чітких інституційних форм, оскільки поряд із такими формальними його інституціями як громадські об'єднання та інші ключове значення у процесах державотворення відіграють інші менш формалізовані форми суспільної організації – волонтерські рухи, благодійні ініціативи та інші специфічні практики громадськості [57]. Саме тому, окрім формальної інституційної структури, категорія громадянського суспільства повинна охоплювати додаткові форми соціальної організації, які спрямовані на задоволення колективних (суспільних) інтересів [55].

Важко зауважити, що самоорганізація населення в межах громадянського суспільства та правової держави передбачає активну участь громадян у прийнятті рішень, організації проектів, ініціатив та спільних дій для досягнення колективних цілей. При цьому, високий рівень громадянської активності населення пов'язаний перш за все з високим рівнем його правової свідомості. Наразі, самоорганізація населення – це процес, який лежить в основі

громадянського суспільства та становить одну з його основних правових цінностей, базуючись передусім на засадах демократії, самоврядування, взаємодії та взаємопідтримки [106].

Специфіка правових цінностей громадянського суспільства впливає з його особливої природи та характеристик. Серед ознак громадянського суспільства – самоорганізація населення, свобода слова, плюралізм, приватна власність та інші. правові цінності громадянського суспільства – це в першу чергу колективні цінності, що мають особливий характер, адже базуються на економічній, духовній та політичній свободі громадян та безпосередньо впливають на життя та розвиток держави і суспільства за допомогою складної системи елементів громадянського суспільства. Такими цінностями є повага до принципів права і справедливості, ідеали демократії, повага до свободи та приватної власності, а також вміння індивідів самостійно організовувати свою діяльність у сфері захисту власних прав і свобод та інші. Розуміння цих ідей та принципів населенням держави перетворює його в громадянське суспільство, що діє незалежно від держави та забезпечує соціальну, політичну, економічну та особисту свободу для своїх членів [106].

Таким чином, процес розвитку громадянського суспільства об'єктивно вимагає вдосконалення інститутів прямого волевиявлення, особливо в місцевому самоврядуванні та на мікролокальному рівні, тобто безпосередньо за місцем проживання населення. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [128] фактично обмежується лише встановленням таких форм, відносячи до них загальні збори громадян (ст. 8), місцеві ініціативи (ст. 9) та громадські слухання (ст. 13). Кожна з означених форм безпосередньої муніципальної демократії потребує окремої детальної регламентації, без чого на практиці виникають проблеми щодо їх широкого застосування. Про це наголошувалося в «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року [134]. Ефективного та швидкого розв'язання потребує, зокрема проблема «нерозвиненості форм

прямого народовладдя, неспроможності членів громад до солідарних дій, спрямованих на захист своїх прав та інтересів, у співпраці з органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади та досягнення спільних цілей розвитку громади»[14].

Аналізуючи вище викладене, на нашу думку, структура механізму реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування може бути представлена наступним чином:

1. Законодавча база, яка складається із Законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, а також відомчих правових актів, що визначають правовий статус місцевого самоврядування та регулюють його економічні повноваження.

2. Органи місцевого управління, такі як місцеві ради і виконавчі комітети, які відповідають за прийняття рішень та реалізацію економічних політик на місцевому рівні.

3. Фінансові інструменти, що включають бюджетні асигнування, податкові та фінансові стимули, кредитні програми та інші інструменти фінансової підтримки, спрямовані на розвиток місцевої економіки.

4. Механізми управління, які забезпечують ефективне управління та координацію діяльності органів місцевого самоврядування у сфері економіки, включаючи планування, моніторинг та оцінку результатів.

5. Взаємодія з громадськістю, бізнес-спільнотою, міжнародними та неприбутковими організаціями для спільного розв'язання економічних проблем місцевих громад.

6. Система контролю та оцінки ефективності заходів, прийнятих органами місцевого самоврядування для забезпечення досягнення планованих цілей та задоволення потреб місцевих громадян.

Ця структура визначає основні складові та механізми, які дозволяють місцевим органам самоврядування ефективно реалізовувати економічні права громадян та забезпечувати сталий соціально-економічний розвиток місцевих громад.

Так, законодавча база відіграє ключову роль у реалізації економічних прав у сфері місцевого самоврядування в Україні. Вона встановлює правові норми, які регулюють економічну діяльність органів місцевого самоврядування, включаючи бюджетування, оподаткування, фінансовий контроль тощо. Ця структура механізму забезпечує законність, прозорість та ефективність управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні.

Органи місцевого самоврядування є ключовим структурним елементом механізму реалізації економічних прав в Україні. Вони відповідають за прийняття та реалізацію рішень щодо економічної політики на місцевому рівні, управління бюджетними ресурсами, розвиток інфраструктури, стимулювання економічного зростання тощо. Ці органи забезпечують зв'язок між громадою та державними структурами, що сприяє збалансованому розвитку регіонів та підвищенню життєвого рівня населення.

Органи місцевого самоврядування в Україні мають різноманітні повноваження для забезпечення економічних прав та свобод людини і громадянина, зокрема:

- органи місцевого самоврядування здійснюють управління місцевим бюджетом, визначають пріоритети витрат, розподіляють фінансові ресурси для соціальних програм, інфраструктурних проєктів та економічного розвитку;
- відповідають за розвиток та підтримку місцевої інфраструктури, такої як дороги, комунальні послуги, освітні та медичні установи, що сприяє покращенню життєвих умов громадян і розвитку бізнесу;
- встановлюють місцеві правила і стандарти для економічної діяльності, регулюють питання землекористування, надають підтримку малим та середнім підприємствам;
- розробляють та реалізують програми соціальної підтримки для малозабезпечених та потребуючих верств населення, що сприяє забезпеченню економічних прав та свобод громадян [128].

Ці повноваження дозволяють органам місцевого самоврядування активно забезпечувати економічні права та свободи людини і громадянина на місцевому рівні.

Також, існують різноманітні фінансові інструменти, спрямовані на розвиток місцевої економіки, серед них:

- місцеві бюджети та субвенції: розподіл фінансових ресурсів через місцеві бюджети та надання субвенцій дозволяють забезпечувати фінансування для реалізації інфраструктурних проєктів, розвитку соціальних програм та стимулювання підприємництва на місцевому рівні;

- кредитування малих та середніх підприємств: забезпечення доступу до фінансових ресурсів через кредитування допомагає малим та середнім підприємствам здійснювати інвестиції у розвиток та розширення бізнесу;

- гранти та субсидії: надання грантів та субсидій на розвиток підприємництва, інноваційні проєкти та розвиток нових технологій сприяє стимулюванню економічного зростання в місцевих громадах.

- створення інвестиційної інфраструктури: розвиток інвестиційної інфраструктури, такої як індустріальні парки, технопарки, інкубатори та акселератори, сприяє привабленню інвестицій та розвитку місцевих підприємств;

- фінансова підтримка інновацій: надання фінансової підтримки для інноваційних стартапів та дослідницьких проєктів сприяє створенню нових ринків та підвищенню конкурентоспроможності місцевої економіки.

Ці фінансові інструменти спільно сприяють розвитку місцевої економіки, стимулюючи інвестиції, підприємництво та інновації на місцевому рівні.

Механізми управління органів місцевого самоврядування у сфері економіки можуть включати:

1. Виконавчі структури для реалізації економічних політик та програм. Ці структури відповідають за виконання рішень, бюджетне планування та контроль за витратами.

2. Комітети та ради з економічних питань, що дозволяє спеціалізованим групам займатися розробкою та впровадженням стратегій економічного розвитку на місцевому рівні.

3. Публічні консультації та участь громадськості: так як залучення громадськості до розробки та виконання економічних політик через публічні консультації, обговорення бюджету та інші механізми сприяє більшій відкритості та підтримці рішень.

4. Партнерство з приватним сектором та громадськими організаціями: співпраця з бізнесом та неприбутковим сектором дозволяє створювати партнерства для реалізації проєктів економічного розвитку та залучення інвестицій.

5. Встановлення системи моніторингу та оцінки результатів економічних програм дозволяє здійснювати контроль за виконанням цілей та коригувати стратегії за необхідності.

Ці механізми управління допомагають органам місцевого самоврядування ефективно впроваджувати економічні політики та програми з метою сприяння розвитку місцевої економіки.

Система контролю та оцінки є також важливою складовою механізму забезпечення економічних прав в сфері місцевого самоврядування. Вона включає в себе наступні аспекти:

1. Фінансовий контроль - оцінка та моніторинг використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів, перевірка відповідності витрат встановленим процедурам та стандартам.

2. Дотримання законності: контроль за дотриманням законодавства у сфері економіки, включаючи оподаткування, правила конкуренції, земельне законодавство тощо.

3. Оцінка результативності, що передбачає визначення та оцінки досягнутого ефекту від реалізації економічних програм та проєктів на місцевому рівні.

4. Публічний контроль і звітність, який забезпечується відкритістю та доступністю інформації щодо діяльності органів місцевого самоврядування у сфері економіки, а також можливістю громадського контролю за цією діяльністю.

5. Корекція стратегій та дій: на основі результатів контролю та оцінки вживаються заходи для коригування стратегій розвитку та дій в місцевому самоврядуванні з метою покращення ефективності та результативності.

Ці складові системи контролю та оцінки спрямовані на забезпечення ефективного використання ресурсів та відповідності діяльності органів місцевого самоврядування принципам законності, демократії та публічної відкритості.

Однак, на нашу думку, у механізмі забезпечення економічних прав людини в сфері місцевого самоврядування України не вистачає такого структурного елемента як спосіб виконання та моніторинг рішень і рекомендацій органів місцевого самоврядування.

Цей елемент включав би механізми для забезпечення ефективності та обов'язковості реалізації прийнятих рішень та рекомендацій органами місцевого самоврядування, процеси контролю за виконанням прийнятих рішень, відповідальність за їхнє невиконання, а також механізми залучення громадськості до моніторингу та оцінки результатів. Такий елемент допоміг би забезпечити більшу ефективність та відкритість управління економічними процесами на місцевому рівні і відповідно підвищити рівень довіри громадян до місцевих органів влади.

Закріплення механізму виконання та моніторингу рішень органів місцевого самоврядування може відбуватися за допомогою наступних кроків:

1. Прийняття відповідних законодавчих актів, які встановлюють процедури виконання рішень органів місцевого самоврядування та механізми їхнього моніторингу.

2. Створення відповідних структурних підрозділів або комісії у межах місцевих органів влади, які будуть відповідальні за виконання та моніторинг рішень.

3. Залучення громадськості до процесу моніторингу може забезпечити більшу відкритість та об'єктивність. Наприклад, створення обговорюваних панелей, які моніторять виконання рішень.

4. Створення звітності, так як важливо мати механізми для збору та публікації інформації про виконання рішень для громадськості та зацікавлених сторін.

5. Встановлення відповідальності: необхідно визначити, які заходи будуть прийматися у випадку невиконання рішень, включаючи можливість дисциплінарних дій та інших санкцій.

Ці кроки допоможуть закріпити механізм виконання та моніторингу рішень органів місцевого самоврядування і забезпечити його ефективну реалізацію.

3.3. Шляхи удосконалення механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування

Модернізаційні зрушення в економіці України та її орієнтація на пріоритети світового розвитку вимагають розробки й формування нових підходів у сфері управління економічними процесами. Забезпечення високих темпів економічного зростання України, інноваційний характер перетворень, визначення перспективних стратегічних орієнтирів – умова її успішної інтеграції в Європейське співтовариство. Сталий розвиток українського суспільства може бути забезпечений збалансованістю його розвитку в економічному, соціальному та екологічному аспектах. Підприємницька діяльність як багатогранне комплексне соціальне явище займає одне із провідних місць у суспільстві, сприяючи його інноваційному розвитку та впровадженню європейських стандартів життя, забезпечуючи найбільш повне

задоволення потреб людини і суспільства. Прагнення суб'єктів підприємництва покращити результативність діяльності сприяє використанню ними в межах чинного законодавства новаторських форм і методів діяльності та управління, конкурентоздатних технологій та продукції, різноманітних організаційно-технічних рішень з метою суттєвого поліпшення якості продукції чи послуг в умовах посиленої конкуренції. Важливою для суспільства є соціальна складова підприємництва, особливо в умовах воєнного стану. Ефективне функціонування діючих суб'єктів підприємництва та створення нових оптимізують ринок праці, сприяють наданню робочих місць, використанню потенціалу працівників. В умовах ринкової економіки актуальним залишається питання удосконалення механізму реалізації прав суб'єктів підприємництва, зокрема малого та середнього підприємництва[58].

Із положень ст. 42 Конституції України можна виділити такі аспекти конституційно-правового забезпечення підприємницької діяльності: 1) право на підприємницьку діяльність; 2) захист конкуренції у підприємницькій діяльності; 3) засади правомірного обмеження конкуренції [162], [163].

Надання грантів від держави може бути важливим механізмом забезпечення економічних прав, особливо для малих підприємств, стартапів та соціальних проектів, а саме гранти можуть стимулювати розвиток новаторських ідей та технологій, що сприяє економічному зростанню та конкурентоспроможності країни, можуть допомогти малим підприємствам отримати фінансову підтримку та ресурси для розвитку, що сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя, спрямовані на соціальні проекти та ініціативи, такі як охорона навколишнього середовища, розвиток освіти та охорона здоров'я.

Також гранти можуть фінансувати наукові дослідження та розвиток нових технологій, що сприяє науковому прогресу та інноваціям у різних сферах економіки, сприяють зменшенню економічних нерівностей, надаючи можливості для розвитку та самореалізації різним соціальним групам і регіонам [20, С. 60].

На даний час діє грантова програма “Власна справа” від урядового проєкту “єРобота”, яка спрямована на розвиток українського малого бізнесу та створення нових робочих місць.

Надання вказаного гранту регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 «Порядок надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу».

Вказана Постанова регулює умови, критерії, механізм надання безповоротної державної допомоги фізичним особам, суб’єктам господарювання (далі - отримувач) у формі мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу (далі - мікрогрант); механізм використання коштів Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу та коштів, передбачених Мінекономіки за бюджетною програмою “Надання грантів для створення або розвитку бізнесу” для надання безповоротної державної допомоги отримувачу у формі мікрогранту.

Проте у вказаній Постанові не чітко визначено критерії відбору та процедури оцінки заявок, у випадку відмови у наданні гранту заявнику не повідомляються причини такої відмови, що може призвести до суб’єктивності та несправедливості у виборі отримувачів мікрогрантів. Так, брак системи моніторингу та оцінки може ускладнити визначення ефективності програми та впливу мікрогрантів на розвиток бізнесу.

Для порівняння, наведемо декілька прикладів успішних програм грантової підтримки в різних країнах:

- Small Business Innovation Research (SBIR) у США. Ця програма надає фінансування досліджень та розробок для малих підприємств, щоб стимулювати інновації та комерціалізацію нових технологій [92];

- Horizon 2020 в Європейському Союзі. Ця програма є найбільшою в світі програмою фінансування досліджень та інновацій, яка надає гранти для наукових досліджень, розвитку технологій та комерціалізації інноваційних продуктів [158];

- Start-Up Chile в Чилі. Ця програма надає фінансування та підтримку для іноземних підприємців, які обирають Чилі для створення власого бізнесу, стимулюючи розвиток місцевої економіки та інновацій [181];
- Enterprise Ireland в Ірландії. Ця програма надає фінансову та консультативну підтримку для малих та середніх підприємств в Ірландії, щоб стимулювати їхній розвиток та експортну діяльність [174];
- India Aspiration Fund в Індії. Ця програма надає фінансову підтримку для інноваційних стартапів в Індії з метою стимулювання підприємництва та економічного розвитку країни [92].

Зазначені програми є лише деякими з численних успішних прикладів грантової підтримки в різних країнах, які сприяють розвитку бізнесу, інновацій та економічного зростання.

Що стосується самого визначення терміна "грант", його наведено в кількох законодавчих актах. Так, відповідно до пп. 5 ст. 1 Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність», грант – фінансові чи інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі державою, юридичними, фізичними особами, у тому числі іноземними, та (або) міжнародними організаціями для розвитку матеріально-технічної бази для провадження наукової та науково-технічної діяльності, проведення конкретних фундаментальних та (або) прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок, зокрема на оплату праці наукових (науково-педагогічних) працівників у рамках їх виконання, за напрямками й на умовах, визначених надавачами гранту [129].

Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону «Про культуру» грант – фінансові ресурси, надавані на безповоротній основі суб'єкту, який провадить діяльність у сфері культури, для реалізації культурно-мистецького проєкту [126].

Норми ст. 1 Закону України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» містять таке визначення гранту – грошові кошти (фінансові ресурси), надавані на безоплатній, безпроцентній і безповоротній основі суб'єктам господарювання та фізичним особам за результатами конкурсного

відбору, для реалізації програм, проєктів, заходів, а також для інституційної підтримки суб'єктів видавничої справи незалежно від форми власності [120].

Як вбачається із аналізу вище вказаних нормативно-правових актів, в Україні наразі відсутній єдиний закон, який би повністю регулював грантову діяльність в країні. Замість цього грантова діяльність регулюється комплексом законів, постанов Кабінету Міністрів, наказів та розпоряджень міністерств та інших державних органів, а також міжнародними договорами та угодами.

Ці нормативні акти визначають різні аспекти грантової діяльності, такі як гарантовані суми, умови отримання гарантій, права та обов'язки сторін, процедури врегулювання спорів та інші питання. Однак, відсутність єдиного законодавчого акту ускладнює систему регулювання грантової діяльності та може призводити до неоднозначності у практиці застосування.

Основними ознаками бюджетного гранту є їх надання: 1) в формі бюджетних коштів; 2) безоплатно; 3) безповоротно; 4) на цільових засадах; 5) як форми державної допомоги (підтримки); 6) виключно для реалізації проєкту або програми у сферах реалізації державної політики в окремій сфері (науки, освіти, культури, туризму, у секторі креативних індустрій, спорту та інших гуманітарних сферах); 7) на умовах, визначених надавачами грантів – дотримання бюджетної дисципліни; 8) лише надавачем, визначеним Урядом, відповідно до затвердженої бюджетної програми.

Обґрунтовано, що є усі підстави включити отримувачів бюджетних грантів до числа суб'єктів бюджетних відносин, визначити в ст. 2 Бюджетного кодексу України таке поняття та закріпити визначення таких понять як «грант», «бюджетний грант» та «отримувач бюджетного гранту» [168].

Окрім відсутності єдиного визначення «грант», також деякі з проблем законодавчого регулювання надання грантів в Україні включають:

1. Недостатня прозорість: законодавство може бути недостатньо чітким у визначенні процедур та критеріїв надання грантів, що призводить до неоднакового розуміння правил та може спричиняти корупційні ризики.

2. Складні процедури: бюрократичні процедури та велика кількість документів, необхідних для отримання гранту, можуть ускладнювати доступ до фінансування для неприбуткових організацій та малого бізнесу.

3. Недостатня підтримка для малого бізнесу: деякі законодавчі недоліки можуть ускладнювати доступ до грантів для малих підприємств, що може обмежувати їх можливості для розвитку та конкуренції на ринку.

4. Відсутність механізмів контролю: відсутність ефективних механізмів контролю за використанням грантових коштів може призводити до їх недосяжності, втрати або недостатнього використання.

5. Недостатня координація: відсутність чіткого розподілу обов'язків між різними державними органами та недостатня координація їх дій може ускладнювати ефективну роботу з надання грантів.

6. Неоднакові умови. Відсутність стандартизованих умов надання грантів може призводити до того, що громадяни можуть мати різні права та можливості щодо отримання фінансової підтримки.

7. Відсутність захисту прав громадян. Відсутність чітких нормативів може призводити до того, що громадяни можуть бути позбавлені можливості захисту своїх прав у випадку порушення умов надання грантів.

5. Низька довіра до системи. Відсутність чітких та справедливих правил може підірвати довіру громадян до системи надання грантів, що може призвести до зниження інтересу до участі у грантових програмах.

Для вирішення цих проблем потрібно розробити комплексний нормативний акт, наприклад Закон України «Про грантову діяльність» який чітко визначав би умови та процедури надання грантів для громадян, забезпечуючи прозорість, справедливість та захист їхніх прав та уникнення зайвих бюрократичних процедур, що є важливим для розвитку ефективної та прозорої системи грантової підтримки як ключового механізму для забезпечення економічних прав громадян.

Як вже зазначалося вище, Постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 затверджено «Порядок надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу» (далі Порядок надання мікрогрантів).

Також зазначеною Постановою було затверджено «Порядок надання грантів на створення або розвиток власного бізнесу учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей».

В межах дисертаційного дослідження здобувачем було подано заяви на отримання грантів в межах грантових програм «Власна справа» (Додатки 1, 2) та «Грант для ветеранів та членів їхніх сімей». (Додатки 3, 4).

За результатами розгляду обидві грантові заяви отримали позитивні рішення, що дозволяє провести порівняльну характеристику грантових програм, визначити їх переваги та недоліки та сформулювати пропозиції для удосконалення механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина.

Порівняння грантових програм здійснюється за наступними критеріями: мета, цільова аудиторія, розмір, критерії прийняття рішення, фінансова підтримка, супровід та консультації, економічний та соціальний вплив.

Критерій	Мікрогрант «Власна справа»	«Грант для ветеранів та членів їхніх сімей»
<i>Мета</i>	Призначені для осіб, які бажають розпочати власний бізнес або розвинути вже існуючий. Вони можуть бути доступні для широкого кола підприємців без обмежень щодо соціального статусу або досвіду	Надаються спеціально для ветеранів збройних сил та членів їх сімей з метою підтримки їхнього включення до цивільного життя через зайнятість та підприємницьку діяльність.
<i>Цільова</i>	громадяни України;	Учасники бойових дій,

<p><i>аудиторія</i></p>	<p>фізичні особи - підприємці - громадяни України;</p> <p>юридичні особи, кінцевими бенефіціарними власниками яких є громадяни України;</p> <p>які станом на дату подання заяви фактично не перебувають та не провадять господарську діяльність на територіях активних бойових дій, територіях активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси, або тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, включених до <u>переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією</u>, затвердженого Мінреінтеграції, для яких не визначена дата завершення бойових дій або тимчасової</p>	<p>особи з інвалідністю внаслідок війни, під члени сім'ї - дружина або чоловік учасника бойових дій або особи з інвалідністю внаслідок війни</p>
-------------------------	---	--

	<p>окупації;</p> <p>які не провадять господарську діяльність на території Російської Федерації та Республіки Білорусь;</p> <p>які не віднесені до юридичних або фізичних осіб, до яких застосовуються спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідними рішеннями Ради національної безпеки і оборони України, введеними в дію указами Президента України щодо застосування персональних (спеціальних) економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України “Про санкції”;</p> <p>щодо яких не порушено справи про банкрутство та/або яких не визнано банкрутами, та/або які не перебувають на стадії</p>	
--	---	--

	<p>ліквідації;</p> <p>які не є кредитними організаціями, страховими організаціями, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, професійними учасниками ринку цінних паперів, ломбардами;</p> <p>які не здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, обмін валют;</p> <p>щодо яких відсутнє рішення суду, яке набрало законної сили, про притягнення до кримінальної відповідальності за корупційне правопорушення.</p> <p>Отримувачем може бути фізична особа, яка має намір розпочати підприємницьку діяльність і бере на себе зобов'язання зареєструватися фізичною</p>	
--	--	--

	<p>особою - підприємцем або створити юридичну особу протягом 20 робочих днів з дня отримання позитивного рішення про надання мікрогранту.</p>	
<i>Розмір</i>	<p>Не менше 50000 гривень та не перевищує:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 150000 гривень у випадку зобов'язання отримувача створити одне робоче місце після отримання мікрогранту та прийняття на нього працівника на умовах, визначених цим Порядком; - 250000 гривень у випадку зобов'язання отримувача створити не менше двох робочих місць після отримання мікрогранту та прийняття на них працівників на умовах, визначених цим Порядком 	<p>1) для члена сім'ї у разі зобов'язання створити: одне робоче місце - до 250 тис. гривень; два робочих місця - від 250 тис. до 500 тис. гривень. Після отримання гранту отримувач зобов'язаний працевлаштувати найманих працівників на умовах, визначених цим Порядком;</p> <p>2) для учасника бойових дій та/або особи з інвалідністю внаслідок війни, зареєстрованих як фізична особа - підприємець, у разі зобов'язання створити: одне робоче місце - до 250 тис. гривень; два робочих місця - від 250 тис. до 500 тис. гривень; чотири робочих місця - від</p>

		<p>500 тис. до 1000 тис. гривень.</p> <p>Для отримання гранту в сумі від 500 тис. до 1000 тис. гривень учасник бойових дій та/або особа з інвалідністю внаслідок війни повинна бути зареєстрована як фізична особа - підприємець не менше 36 місяців до моменту подання заяви на отримання гранту.</p> <p>Гранти у розмірі до 500 тис. гривень включно фінансуються за рахунок коштів гранту. Гранти від 500 тис. до 1000 тис. гривень надаються за умови співфінансування отримувачем у такому співвідношенні: 70 відсотків вартості проекту - за рахунок гранту, не менше 30 відсотків - за рахунок коштів отримувача (власних або кредитних).</p>
<i>Напрямки</i>	- придбання меблів,	- придбання меблів,

<p><i>витрат</i></p>	<p>обладнання, транспортних засобів (які будуть використовуватися в комерційних та виробничих цілях), необхідних для провадження господарської діяльності, які не підлягають відчуженню до виконання умов договору про надання мікрогранту на створення або розвиток власного бізнесу (крім випадків відчуження внаслідок звернення стягнення на нього уповноваженим банком відповідно до договору застави);</p> <ul style="list-style-type: none"> - закупівля ліцензійного програмного забезпечення, свійських тварин та птиці, багаторічних насаджень, саджанців, посівного матеріалу, сировини, матеріалів, товарів та послуг, пов'язаних з реалізацією бізнес-плану (такі витрати повинні становити сумарно не більше 50 відсотків розміру 	<p>обладнання, транспортних засобів (які будуть використовуватися в комерційних та виробничих цілях), необхідних для провадження господарської діяльності, що не підлягає відчуженню до виконання умов договору про надання гранту на створення або розвиток власного бізнесу (крім випадків відчуження внаслідок звернення стягнення на нього АТ “Ощадбанк” відповідно до договору застави);</p> <ul style="list-style-type: none"> - закупівля ліцензійного програмного забезпечення (такі витрати повинні становити сумарно не більше 50 відсотків розміру гранту); - закупівля свійських тварин, птиці та бджіл, молодняка тварин та птиці, саджанців, посівного матеріалу, сировини, матеріалів, товарів та послуг, пов'язаних з
----------------------	--	---

	<p>мікрогранту);</p> <ul style="list-style-type: none"> - послуги маркетингу та реклами (такі витрати повинні становити не більше 10 відсотків розміру мікрогранту); - орендна плата за користування нежитловим приміщенням, земельною ділянкою, які будуть використовуватися в комерційних та виробничих цілях (такі витрати повинні становити не більше 25 відсотків розміру мікрогранту); - орендна плата за обладнання (такі витрати повинні становити не більше 10 відсотків розміру мікрогранту); - лізинг обладнання, крім автомобілів, мотоциклів та інших транспортних засобів особистого користування (такі витрати повинні становити не більше 50 відсотків загального розміру 	<p>реалізацією бізнес-плану (такі витрати повинні становити сумарно не більше 70 відсотків розміру гранту);</p> <ul style="list-style-type: none"> - послуги з маркетингу та реклами (такі витрати повинні становити не більше 10 відсотків розміру гранту); - орендна плата за користування нежитловим приміщенням, земельною ділянкою, які будуть використовуватися в комерційних та виробничих цілях (такі витрати повинні становити не більше 25 відсотків розміру мікрогранту); - плата за оренду обладнання (такі витрати повинні становити не більше 30 відсотків розміру гранту); - придбання на умовах лізингу обладнання, крім автомобілів, мотоциклів та інших транспортних засобів
--	---	--

	<p>мікрогранту);</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія). 	<p>особистого користування (такі витрати повинні становити не більше 50 відсотків загального розміру гранту);</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія).
<p><i>Критерії прийняття рішення</i></p>	<p>Перевірка ділової репутації проводиться за критеріями, визначеними Мінекономіки, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - корупційні дії; - наявність судових справ, зокрема кримінальних проваджень, у яких отримувач є обвинуваченим, підозрюваним або засудженим; - відкриті виконавчі провадження, у яких отримувач є боржником; - перебування особи у процесі провадження у справі про банкрутство, зокрема за даними Єдиного 	<p>Перевірка ділової репутації проводиться за критеріями, визначеними Мінекономіки, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - корупційні дії; - наявність судових справ, зокрема кримінальних проваджень, в яких отримувач є обвинуваченим, підозрюваним або засудженим; - відкриті виконавчі провадження, в яких отримувач є боржником; - наявність справи про банкрутство; - наявність податкового боргу;

	<p>державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань; - наявність податкового боргу, зокрема за даними електронного кабінету платника податків; - провадження видів діяльності, передбачених абзацом десятим пункту 8 цього Порядку, зокрема шляхом перевірки наявності відповідних дозвільних документів та ліцензій; - арешт майна; - шахрайство; - санкційні списки.</p> <p>Перевірка відомостей, зазначених у заяві, проводиться за критеріями, визначеними Мінекономіки. Заяви, які за результатами перевірки уповноваженим банком набрали 99 та більше балів за сумою критеріїв, визначених Мінекономіки, підлягають</p>	<ul style="list-style-type: none"> - арешт майна; - шахрайство; - санкційні списки. <p>Перевірка відомостей, зазначених у заяві, проводиться за критеріями, визначеними Мінекономіки. Заяви, які за результатами перевірки уповноваженим банком ділової репутації та відомостей, зазначених у заяві, набрали 99 та більше балів за сумою критеріїв, визначених Мінекономіки, підлягають подальшому розгляду Державним центром зайнятості. Регіональним центром зайнятості під час проведення співбесіди з отримувачем виставляються бали відповідно до критеріїв, визначених Мінекономіки, від 0 до 50. Бали, виставлені регіональним центром зайнятості, додаються до балів, виставлених уповноваженим банком, для</p>
--	---	---

	<p>подальшому розгляду Державною службою зайнятості.</p> <p>Регіональний центр зайнятості проводить особисту співбесіду з отримувачами, заяви яких за результатами перевірки уповноваженим банком ділової репутації та відомостей, зазначених у заяві, набрали 99 та більше балів за сумою критеріїв, визначених Мінекономіки, та надсилає результати співбесіди до Державного центру зайнятості.</p> <p>Регіональним центром зайнятості під час проведення співбесіди з отримувачем виставляються бали відповідно до критеріїв, визначених Мінекономіки, від 0 до 50.</p> <p>Бали, виставлені регіональним центром зайнятості, додаються до балів, встановлених уповноваженим банком, для</p>	<p>визначення підсумкового балу.</p> <p>До розгляду Державним центром зайнятості для прийняття рішення про надання гранту допускаються отримувачі, які набрали підсумковий бал не менше 130.</p> <p>Державний центр зайнятості має право відмовити отримувачу у наданні гранту з таких підстав:</p> <p>невідповідність отримувача вимогам пунктів 3 та/або 8 цього Порядку; набрання за результатами перевірки ділової репутації та відомостей, зазначених у заяві, проведеної уповноваженим банком, 98 та менше балів; набрання підсумкового балу менше 130; непрозорі або сумнівні очікувані результати реалізації бізнес-плану; негативна ділова репутація хоча б за одним із критеріїв</p>
--	--	--

	<p>визначення підсумкового бала.</p> <p>До розгляду Державним центром зайнятості допускаються бізнес-плани, які за результатами оцінювання набрали підсумковий бал - 130 балів та більше.</p> <p>Державний центр зайнятості має право відмовити отримувачу в наданні мікрогранту з таких підстав: невідповідність отримувача вимогам пунктів 3 та/або 8 цього Порядку; набрання 98 та менше балів за результатами перевірки відомостей, зазначених у заяві, проведеної уповноваженим банком; набрання підсумкового бала менше 130; непрозорість або сумнівні очікувані результати реалізації (виконання) бізнес-плану; негативна ділова репутація щонайменш за одним</p>	<p>перевірки ділової репутації; подання заяви отримувачем, який вже отримав грант відповідно до цього Порядку;</p> <p>отримання з відкритих джерел та реєстрів додаткових фактів/інформації щодо негативної ділової репутації отримувача, зокрема фактів приховування інформації; відмова від співбесіди, зокрема непогодження отримувачем запланованої дати та часу проведення співбесіди протягом двох днів після повідомлення регіональним центром зайнятості про таку дату та час;</p> <p>відсутність та/або невідповідність у бізнес-плані напрямів витрат, передбачених пунктом 5 цього Порядку, видатків на виплату заробітної плати найманим працівникам та сплату податків і зборів,</p>
--	--	---

	<p>критерієм перевірки ділової репутації;</p> <p>подання заяви на отримання мікрогранту отримувачем, який вже отримав мікрогрант відповідно до цього Порядку;</p> <p>отримання з відкритих джерел та реєстрів додаткових фактів/інформації щодо негативної ділової репутації отримувача, зокрема фактів приховування інформації; відмова від співбесіди, зокрема непогодження отримувачем запланованої дати та часу співбесіди протягом двох днів після повідомлення регіональним центром зайнятості про таку дату та час;</p> <p>відсутність та/або невідповідність у бізнес-плані напрямів витрат, передбачених пунктом 5 цього Порядку, видатків на виплату заробітної плати найманим працівникам та</p>	<p>єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у сумі отриманого гранту;</p> <p>ненадання доопрацьованого бізнес-плану протягом 15 календарних днів з дня отримання повідомлення регіонального центру зайнятості, надісланого в кабінет отримувача на Порталі Дія;</p> <p>невідповідність поданих документів вимогам законодавства;</p> <p>керівник та/або засновник, та/або кінцевий бенефіціарний власник є особою, яка є керівником та/або засновником, та/або кінцевим бенефіціарним власником більше ніж у п'яти платників податків</p>
--	---	---

	<p>сплату податків, зборів (обов'язкових платежів), єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, у сумі отриманого мікрогранту; невідповідність поданих документів нормам законодавства; керівник та/або засновник, та/або кінцевий бенефіціарний власник є особою, яка є керівником та/або засновником, та/або кінцевим бенефіціарним власником більше ніж у п'яти (включно) платників податків.</p>	
<i>Фінансова підтримка</i>	<p>Мікрогранти для створення бізнесу є більш широко доступними, але меншими за розміром.</p>	<p>Гранти для учасників бойових дій або членів їх сімей надаються в значно більшому розмірі за рахунок спеціальної уваги до цієї категорії осіб та їх потреб</p>
<i>Супровід та консультації</i>	<p>Центр зайнятості надає інформаційну підтримку з питань провадження господарської</p>	<p>Центр зайнятості надає інформаційну підтримку з питань провадження господарської</p>

	<p>діяльності та здійснює супроводження отримувачів, які отримали грант, шляхом проведення регулярного навчання, організації груп взаємної підтримки для отримувачів тощо. Для організації навчання отримувачів центр зайнятості залучає представників Держмитслужби, ДПС, Держпраці, міжнародні організації тощо для надання відповідних консультацій.</p>	<p>діяльності та здійснює супроводження отримувачів, які отримали грант, шляхом проведення регулярного навчання, організації груп взаємної підтримки для отримувачів тощо. Для організації навчання отримувачів центр зайнятості залучає представників Держмитслужби, ДПС, Держпраці, міжнародні організації тощо для надання відповідних консультацій.</p> <p>Гранти для учасників бойових дій або членів їх сімей можуть включати додатковий супровід та консультації з врахуванням їхніх специфічних потреб та досвіду</p>
<p><i>Економічний та соціальний вплив.</i></p>	<p>Економічний вплив полягає в тому, що ці мікрогранти можуть стати стимулом для розвитку малого бізнесу та підтримки підприємницької активності. Вони</p>	<p>Економічний вплив: ці гранти можуть допомогти ветеранам та їхнім сім'ям відновити або зберегти фінансову стабільність після періоду служби в армії.</p>

	<p>допомагають власникам бізнесу отримати необхідний початковий капітал для запуску або розвитку своєї діяльності, що сприяє створенню нових робочих місць, зростанню оборотів та загальному економічному розвитку.</p> <p>Мікрогранти можуть мати велике соціальне значення, допомагаючи індивідуумам здійснити свої підприємницькі амбіції та покращити своє фінансове становище. Вони також сприяють створенню нових продуктів та послуг, що відповідають потребам ринку та сприяють розвитку місцевих громад.</p> <p>Мікрогранти можуть бути способом підтримки розвитку малих спільнот шляхом стимулювання підприємницької активності на місцевому рівні. Вони допомагають підтримати місцеві економіки та</p>	<p>Вони можуть забезпечити доступ до фінансових ресурсів для розпочатку власного бізнесу або підтримку існуючого підприємства, що сприяє зростанню економічної активності та збільшенню зайнятості.</p> <p>Соціальний вплив: сприяють соціальній інтеграції ветеранів та їхніх сімей у громадське життя, допомагаючи їм відновити почуття гідності, самостійності та значущості в суспільстві.</p> <p>Підтримка здоров'я та благополуччя: гранти можуть сприяти підвищенню рівня життя учасників бойових дій та членів їх сімей, забезпечуючи фінансову стабільність та доступ до медичних та соціальних послуг. Це може сприяти покращенню їхнього фізичного та психічного</p>
--	---	---

	зміцнити соціальні зв'язки у спільноті.	здоров'я.
--	---	-----------

Таким чином, мікрогранти на створення власного бізнесу можуть мати значний економічний та соціальний вплив, сприяючи розвитку малого бізнесу, підвищенню зайнятості та покращенню якості життя в місцевих громадах, а гранти для учасників бойових дій або членів їх сімей мають великий потенціал для покращення їхнього економічного та соціального стану, а також сприяють їхній інтеграції у громадське життя після періоду військової служби.

Хоча грантові програми "Власна справа" та "Гранти для ветеранів та їхніх сімей" мають свої переваги, вони також містять певні недоліки.

Недоліки грантової програми "Власна справа":

1. Конкуренція: висока конкуренція серед заявників може зробити процес отримання гранту складним і непередбачуваним.

2. Обмежений обсяг фінансування: обсяги фінансування можуть бути недостатніми для задоволення потреб всіх зацікавлених учасників або несвоєчасними.

3. Бюрократичні процедури: складні адміністративні процедури та вимоги до звітності можуть збільшити труднощі для отримання та використання грантів.

Недоліки грантової програми "Гранти для ветеранів та їхніх сімей":

1. Обмежений доступ: не всі ветерани або члени їхніх сімей можуть бути відповідними для отримання гранту через обмежені критерії елігібельності.

2. Неадекватне фінансування: обсяги фінансування можуть бути недостатніми для забезпечення відповідного рівня підтримки для всіх, хто потребує допомоги.

3. Соціальні виклики: ветерани та їхні сім'ї можуть стикатися з додатковими соціальними викликами, такими як посттравматичний стресовий синдром або інші проблеми здоров'я, що можуть ускладнити їхню здатність ефективно використовувати гранти.

4. Потреба в додатковій підтримці: ветерани та їхні сім'ї можуть потребувати додаткової підтримки та консультацій для успішного запуску та управління бізнесом.

Спільними недоліками зазначених грантових програм також є:

- недостатність визначення такого критерію як «негативна ділова репутація», та як наслідок отримати грант особам, щодо яких наявні виконачі провадження, де особа зазначена боржником. Загальновідомим є факт, що у зв'язку зі збільшенням грошового забезпечення військовослужбовців збільшилася кількість судових та відповідно виконавчих проваджень.

- перевірка відомостей, зазначених у заяві уповноваженим банком здійснюється лише за ПІБ особи. Непоодинокими є випадки, коли в декількох осіб повністю співпадають зазначенні дані, а інша особа має дійсно негативну ділову репутацію. Оскільки збирання довідок та підтверджуючих документів займає тривалий час, Державний центр зайнятості приймає рішення про відмову у наданні гранту, по суті жодним чином не обгрунтовуючи таке рішення.

- у випадку відмови у наданні гранту особа отримує лише рішення із зазначенням занадальної кількості балів, однак із атких рішень неможливо встановити в чому саме полягає невідповідність бізнес-плану або ділової репутації умовам надання гранту, як наслідок – особа не може виправити зазначені недоліки для повторної подачі.

Таким чином, зазначені програми потребують постійного вдосконалення та усунення існуючих недоліків, щоб забезпечити максимальну користь для всіх учасників та прийняття обгрунтованих рішень.

Підсумовуючи вище викладене, можна виокремити проблеми, що виникають у механізмі реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування:

1. Недостатній обсяг фінансових ресурсів, які виділяються місцевим громадам на реалізацію економічних програм і ініціатив. Шляхи вирішення: збільшення фінансування з боку центральних органів, розвиток місцевих доходів, підвищення ефективності використання коштів.

2. У багатьох місцевих громадах відсутня або недостатня інфраструктура для розвитку бізнесу, що ускладнює економічний розвиток. Шляхи вирішення: інвестування у розвиток інфраструктури (дороги, енергетика, зв'язок), створення бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів.

3. Корупція та недостатня прозорість у механізмах розподілу коштів можуть перешкоджати ефективному використанню бюджетних ресурсів. Шляхи вирішення: зміцнення антикорупційних механізмів, підвищення прозорості та відкритості у фінансових процесах.

4. Недостатня участь громадян у прийнятті рішень може призвести до недооцінки їхніх потреб і пріоритетів. Шляхи вирішення: забезпечення широкої участі громадян у процесах місцевого управління, проведення громадських обговорень та консультацій.

5. Недостатня кваліфікація кадрів у місцевих органах управління може призвести до неефективного використання ресурсів та невірному прийнятті рішень. Шляхи вирішення: підвищення кваліфікації чиновників через навчальні програми та тренінги, впровадження системи оцінки та підвищення ефективності роботи.

Ці заходи можуть сприяти удосконаленню механізму реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування та покращенню якості життя місцевих громад.

Держава може удосконалити механізм реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування шляхом вжиття наступних заходів:

1. Забезпечення фінансової стабільності місцевих громад шляхом збільшення обсягу місцевих бюджетів, зокрема через розширення податкових повноважень місцевих органів та механізмів фінансової підтримки з боку держави.

2. Розвиток інфраструктури та підтримка бізнесу, що стимулюватиме економічний зріст та привертання інвестицій. Крім того, важливо створити сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу через спрощення процедур, надання фінансової підтримки та консультацій.

3. Необхідно активно впроваджувати антикорупційні заходи на місцевому рівні, зокрема шляхом створення ефективних механізмів моніторингу, звітності та контролю за використанням бюджетних коштів.

4. Важливо забезпечити широку участь громадськості у прийнятті рішень щодо розвитку місцевих громад, шляхом організації громадських обговорень, консультацій та інших форм взаємодії з місцевими органами влади.

5. Важливо забезпечити належну кваліфікацію та професійний рівень місцевих чиновників через проведення систематичних тренінгів, курсів підвищення кваліфікації та обмін досвідом з іншими місцевими громадами та країнами.

ВИСНОВКИ

Економічні права і свободи людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування можна визначити самостійний вид прав у загальній системі основних прав і свобод людини і громадянина, що визнані, гарантовані та захищаються державою та органами місцевого самоврядування, під якими слід розуміти можливості людини і громадянина володіти, користуватися та розпоряджатися основними економічними благами для забезпечення належного життєвого рівня та умов праці.

Перевага наведеного визначення, на наш погляд, полягає в тому, що воно враховує як провідну роль держави в реалізації кожною людиною економічних прав і свобод, так і особливу роль інституту місцевого самоврядування, оскільки саме в межах певної територіальної громади, використовуючи різноманітні форми економічної самоорганізації населення забезпечується самостійне (силою самої громади та безпосередньо в її інтересах) вирішення господарсько - економічних питань місцевого значення. При цьому законодавство наділяє значними повноваженнями й представницькі органи місцевого самоврядування, зокрема у сфері соціально - економічного розвитку, бюджету, фінансів і цін, управління комунальною власністю, житлово - комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, тощо. Реформа децентралізації якраз і спрямована на забезпечення функціонування самодостатніх, економічно потужних громад в масштабах всієї України.

Так, органи місцевого самоврядування територіальних громад, отримавши до місцевих бюджетів частину податків, що сплачують господарюючі суб'єкти, розміщені на їх території, отримують потужні стимули до залучення інвесторів. В подальшому це спонукатиме органи місцевого самоврядування до швидкого вирішення питання щодо відведення земельних ділянок для передачі у власність або в оренду, оперативного надання дозвільних документів та знищення корупційних схем, що заважають розвитку

підприємництва. В свою чергу це сприятиме залученню коштів потенційних інвесторів саме у розвиток певної територіальної громади. Чим більше інвесторів розпочнуть підприємницьку діяльність на території певної громади, тим більше надходжень отримають місцеві бюджети, а отже – зросте фінансування на саморозвиток цих громад (водночас, такий підхід реалізується за умови, якщо підприємства, розташовані на певній території, за законом будуть сплачувати податки за місцем свого фактичного розташування).

Для гарантування кожному можливості користуватися всіма правами та свободами людини і громадянина держава повинна забезпечити реалізацію конституційних прав і свобод, створити певний механізм та певні гарантії для їх реалізації. Економічні права займають важливе і провідне місце в системі прав людини і громадянина, що обумовлено їх суттю, змістом, формою та особливою сферою застосування.

До економічних прав та свобод слід віднести суб'єктивні права і свободи у сфері економічних (майнових) відносин – це насамперед право власності особи, тобто право приватної власності; право на підприємницьку діяльність; право громадян на користування об'єктами права публічної (суспільної) власності: загальнонародної, загальнодержавної та комунальної; право на працю; право на страйк; право на відпочинок; право на житло; право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Беручи до уваги децентралізаційні процеси та можливості самостійного прийняття громадами та органами місцевого самоврядування рішень з економічних питань місцевого значення, систему економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування визначено як сукупність конституційних прав, можливостей людини в економічній сфері, що реалізуються за сприяння місцевих органів влади шляхом забезпечення економічної самодостатності окремих громад, економічної рівності, прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування та формування сприятливого підприємницького середовища.

Зміст економічних прав людини в сфері місцевого самоврядування включає різноманітні аспекти, які гарантують громадянам можливість вільного розвитку та забезпечення їхніх економічних потреб і інтересів. Основні складові змісту економічних прав в цій сфері включають:

1. Право на власність: громадяни мають право власності на майно, включаючи нерухомість, землю, майно підприємств та інше майно. Влада місцевого самоврядування зобов'язана забезпечити захист прав власності та гарантувати вільний доступ до майна.

2. Право на працю та підприємництво: громадяни мають право на працю та підприємницьку діяльність. Органи місцевого самоврядування повинні сприяти створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва та забезпеченню можливостей для працевлаштування.

3. Право на соціальне забезпечення: громадяни мають право на соціальне забезпечення, включаючи пенсії, допомогу по безробіттю, соціальні виплати та інші форми підтримки. Органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати доступ до цих послуг та гарантувати їхню ефективну реалізацію.

4. Право на житло та комунальні послуги: громадяни мають право на житло та доступ до комунальних послуг, таких як водопостачання, опалення, електроенергія та інші. Органи місцевого самоврядування повинні забезпечувати розвиток житлового фонду та надавати доступні та якісні комунальні послуги.

5. Право на участь у місцевому бюджетуванні: громадяни мають право на участь у формуванні та контролі за використанням місцевих бюджетів. Органи місцевого самоврядування повинні забезпечувати відкритість та прозорість у фінансових процесах і забезпечити можливість громадян брати участь у прийнятті рішень щодо витрат бюджетних коштів.

Забезпечення цих прав є важливою умовою для сталого розвитку місцевих громад та підвищення якості життя населення та реалізації

економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

Місце економічних прав людини в системі муніципальних прав України є важливою складовою правового інституту місцевого самоврядування. Зокрема, в Україні економічні права людини гарантуються Конституцією України, міжнародними договорами, які ратифіковано Україною, та законодавством про соціальний захист та економічні відносини.

Децентралізація влади та фінансів, яка була запроваджена в Україні, має значний вплив на економічні права громадян.

Децентралізація в Україні вважається однією з ключових реформ, спрямованих на покращення системи місцевого самоврядування та забезпечення більшої автономії органів місцевого самоврядування.

У процесі внесення змін до Конституції України, які передбачають децентралізацію влади, існує потреба чіткого визначення статусу територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Чіткі конституційні формулювання стосовно питань місцевого значення повинні у повній мірі забезпечити принцип субсидіарності місцевого самоврядування. Саме тому, питання місцевого значення як базовий об'єкт муніципальної влади, або предмет відання територіальної громади потребує конституційно-правової фіксації за принципом «дозволено все, що прямо не заборонено законом». При цьому, побудова діяльності місцевого самоврядування на принципі субсидіарності вимагає від держави віддати повноваження територіальним громадам у тому обсязі, який вони можуть виконати, забезпечити їх матеріальну базу та наділити необхідними і достатніми правотворчими функціями.

Однак, це складний процес, який має як перспективи, так і зустрічає ряд проблем, які перешкоджають його ефективному впровадженню та реалізації.

Недостатнє фінансування децентралізації в Україні є серйозною проблемою, яка потребує комплексного підходу до вирішення. Шляхами, які

можуть допомогти у подоланні цієї проблеми, на нашу думку, можуть бути наступні:

1. Збільшення місцевих доходів, оскільки розвиток місцевих економік, стимулювання малого та середнього бізнесу, повертання інвестицій та розвиток туризму можуть призвести до збільшення місцевих доходів. Органи місцевого самоврядування можуть активно працювати над створенням сприятливих умов для бізнесу та повертання інвестицій.

2. Підвищення ефективності управління фінансами. Муніципальні органи самоврядування повинні працювати над підвищенням ефективності управління бюджетними коштами, впровадженням економічного планування та моніторингу витрат.

3. Підтримка з боку держави. Держава може надати додаткову фінансову підтримку органам місцевого самоврядування у вигляді субвенцій та грантів для реалізації конкретних проектів та програм.

4. Реформування податкової системи. Податкова система може бути переглянута з метою збільшення місцевих податків та зборів, а також зменшення видатків до державного бюджету.

5. Залучення міжнародних донорів. Уряд може шукати підтримку від міжнародних організацій та донорів для фінансування проектів децентралізації та розвитку місцевих громад.

6. Стимулювання ефективного використання ресурсів, яке полягає в тому, що органам місцевого самоврядування слід створити стимули для ефективного використання бюджетних коштів та впровадження інноваційних підходів до розвитку.

Ці шляхи вирішення проблеми недостатнього фінансування децентралізації можуть бути ефективними, якщо їх реалізувати в комплексі та з урахуванням конкретних умов та потреб територіальних громад.

Також, у зв'язку зі складнощами фінансування та різним рівнем організаційної та фінансової здатності, деякі органи місцевого самоврядування можуть мати значні труднощі у забезпеченні ефективного управління та

наданні необхідних послуг для свого населення. Зазначені проблеми можна вирішити шляхом:

1. Забезпечення рівних можливостей для всіх територіальних громад. Держава може розробити програми та ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних можливостей для всіх територіальних громад, незалежно від їх розміру або рівня розвитку. Це може включати механізми фінансової підтримки, консультування та підтримки в розвитку.

2. Стимулювання регіонального розвитку. Держава може створити програми та ініціативи, спрямовані на стимулювання регіонального розвитку та зменшення нерівності. Це може включати інвестиції в інфраструктуру, розвиток освіти та охорони здоров'я, а також підтримку місцевого підприємництва.

3. Залучення громадськості. Важливо залучати громадськість до процесу прийняття рішень та розвитку органів місцевого самоврядування. Громадські організації, місцеві громадські ради та інші структури можуть бути ефективними партнерами у вирішенні проблем нерівності.

4. Розвиток партнерських відносин між органами місцевого самоврядування. Важливо розвивати партнерські відносини між різними органам місцевого самоврядування з метою обміну досвідом та ресурсами. Це може сприяти зменшенню нерівності та підвищенню ефективності управління.

Загальна мета вирішення проблеми нерівномірності розвитку територіальних громад полягає в тому, щоб кожна громада мала рівні можливості для розвитку і забезпечення якісних послуг для своїх мешканців. Для досягнення цієї мети необхідно спільне зусилля держави, органів місцевого самоврядування, громадськості та інших зацікавлених сторін.

Іншою проблемою є недостатня компетентність муніципальних органів самоврядування. Відсутність необхідних знань та навичок у сфері управління, фінансів та стратегічного планування може ускладнювати реалізацію реформ та призводити до неправильного використання ресурсів.

Для вирішення цієї проблеми необхідно приділити увагу підвищенню якості освіти та підготовки, розширенню можливостей для навчання та підвищення кваліфікації, а також забезпеченню прозорості та принципів демократичного відбору кандидатів на посади в органах місцевого самоврядування. Шляхами вирішення вище зазначених проблем можуть бути:

- навчання та підвищення кваліфікації, оскільки важливо забезпечити посадових осіб органів місцевого самоврядування можливістю проходження навчання та курсів підвищення кваліфікації, яке допоможе їм отримати необхідні знання та навички для ефективного управління;
- підтримка консультантів та експертів з різних галузей для надання допомоги посадовим особам у складних питаннях управління;
- створення мережі підтримки, де досвідчені посадові особи зможуть надавати поради та підтримку менш досвідченим колегам;
- поліпшення системи відбору та призначення кадрів у місцевих органах самоврядування, щоб забезпечити призначення компетентних та кваліфікованих осіб;
- забезпечення доступу до інформації та ресурсів. Посадовим особам органів місцевого самоврядування слід мати доступ до необхідної інформації та ресурсів для ефективного виконання своїх обов'язків. Це може включати доступ до баз даних, навчальних матеріалів та консультативної підтримки.

Місце економічних прав людини в системі муніципальних прав України визначається конституційними нормами, законодавством та міжнародними зобов'язаннями. Забезпечення цих прав на муніципальному рівні відіграє важливу роль у забезпеченні соціально-економічної стабільності та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Економічні права громадян в системі муніципальних прав визначаються переважно на рівні органів місцевого самоврядування та забезпечуються:

1. Формуванням бюджетів своїх територій та розпорядженням фінансовими ресурсами на місцевому рівні. Це означає, що вони можуть приймати рішення щодо виділення коштів на соціальні програми, розвиток

інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу та інші економічні ініціативи.

2. Регулювання підприємницької діяльності. Місцеві ради мають право приймати рішення щодо ліцензування, регулювання та контролю за підприємницькою діяльністю на своїй території. Це включає в себе встановлення місцевих податків та зборів, надання дозволів на будівництво та розширення бізнесу, а також контроль за якістю товарів та послуг.

3. Соціальна підтримка. Муніципальні ради можуть приймати рішення щодо надання соціальної підтримки громадянам на місцевому рівні. Це може включати в себе виділення коштів на підтримку малозабезпечених верств населення, надання допомоги по безробіттю, підтримку осіб з інвалідністю та інші програми соціального захисту.

4. Розвиток інфраструктури та територіальний розвиток. Муніципальні органи можуть приймати рішення щодо розвитку інфраструктури на своїй території, такої як дороги, водопостачання, енергетика тощо. Вони також можуть сприяти територіальному розвитку через залучення інвестицій, створення сприятливих умов для бізнесу та розвитку туризму.

Органи місцевого самоврядування в Україні мають важливе місце у формуванні та реалізації економічних прав громадян на місцевому рівні. Вони відповідають за прийняття рішень, спрямованих на забезпечення економічного розвитку та благополуччя своїх органів місцевого самоврядування.

Одним із ключових напрямів економічної політики в Україні є також дерегуляція економіки. Цей процес передбачає спрощення та зменшення адміністративних та бюрократичних обмежень для бізнесу з метою стимулювання підприємництва, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Загальною метою дерегуляції є спрощення та зменшення державного втручання у господарську діяльність з метою стимулювання економічного зростання та підприємництва, однак на законодавчому рівні термін «дерегуляція» не закріплено.

Основні заходи дерегуляції включають у себе спрощення процедур, яке полягає у зменшенні кількості та обсягу документів та дозволів, необхідних для реєстрації бізнесу, отримання будівельних дозволів, ліцензій та інших документів; відмову від контролю за окремими видами діяльності, наслідком якого є зменшення або скасування державного контролю за певними видами економічної діяльності, що не потребують спеціального регулювання з метою заохочення розвитку таких секторів; реформу податкової системи, яка сприяє спрощенню процедур оподаткування, зменшення податкового тиску на бізнес та впровадження прозорості та стабільної податкової політики; підвищення прозорості та відкритості через впровадження електронних сервісів та інформаційних порталів, які надають доступ до інформації про правила та умови підприємницької діяльності, законодавчі та нормативно-правові акти, а також процедури отримання дозволів та послуг, а також створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестицій шляхом створення умов для розвитку бізнесу, захисту прав інвесторів та забезпечення стабільності економічного середовища.

Ці заходи спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та економічного зростання, що в свою чергу сприяє підвищенню життєвого рівня населення та зростанню конкурентоспроможності країни в цілому.

У січні 2023 року було створено Міжвідомчу робочу групу з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності – МРГ з дерегуляції.

Міжвідомча робоча група з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності (МВРГ) є однією з ініціатив у сфері дерегуляції в Україні. Її створено з метою спрощення та оптимізації процедур та регулятивного середовища для бізнесу з метою стимулювання економічного зростання та підприємництва в країні.

Недоліками її роботи можна визначити:

1. Недостатня координація: відсутність чіткого механізму координації між відомчою та робочою групою може призвести до дублювання зусиль та неефективного використання ресурсів.

2. Недостатнє представництво зацікавлених сторін: якщо робоча група не враховує погляди та потреби всіх зацікавлених сторін, таких як бізнес, громадські організації та інші зацікавлені сторони, це може призвести до неефективних рішень та неприйняття запропонованих змін.

3. Політичні втручання можуть спричинити відхилення від оцінки об'єктивних фактів та рекомендацій, що може порушити процес прийняття об'єктивних рішень.

4. Недостатня обізнаність з питань дерегуляції: якщо учасники групи не мають достатньої експертизи з питань дерегуляції, це може обмежити їхню здатність ефективно аналізувати проблеми та розробляти ефективні стратегії для їх вирішення.

5. Відсутність механізмів відповідальності за виконання прийнятих рішень та реалізацію рекомендацій, що може призвести до відмови учасників групи від виконання своїх обов'язків.

Для подолання цих недоліків можуть бути запропоновані різноманітні заходи, такі як поліпшення механізмів координації, забезпечення широкого представництва зацікавлених сторін, збільшення обізнаності учасників з питань дерегуляції та зміцнення механізмів відповідальності за виконання ухвалених рішень.

Однак, з урахуванням проведених реформ реалізація економічних прав в сфері місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні може виявитися надзвичайно складною через наступні особливості.

Умови воєнного стану часто супроводжуються обмеженнями основних громадянських свобод та прав, включаючи право на власність, підприємницьку діяльність та свободу руху. Це може ускладнити виконання економічних прав громадян та підприємств на місцевому рівні.

Воєнний стан може призвести до зменшення фінансових ресурсів, які доступні місцевим органам самоврядування. Це може обмежити їхню здатність надавати соціальні послуги та підтримувати розвиток місцевої економіки.

Введення воєнного стану супроводжуються нестабільністю та непередбачуваністю, що може призвести до скорочення інвестицій та зменшення довіри до місцевих урядових органів.

В умовах воєнного стану вимагається прийняття термінових заходів для забезпечення безпеки та захисту населення, що може відволікати увагу від розвитку економіки та реалізації економічних прав.

Воєнний стан може призвести до потреби в спеціальних заходах з економічного відновлення та підтримки постраждалих регіонів, що вимагає від місцевих органів самоврядування розробки та впровадження спеціальних програм та проектів.

У цих умовах важливо, щоб місцеві органи самоврядування здійснювали ретельне планування та розробляли стратегії економічного відновлення, спрямовані на підтримку населення та підприємств у складних умовах воєнного конфлікту.

Забезпечення реалізації економічних прав громадян органами місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні є важливим завданням для забезпечення стабільності та благополуччя на місцевому рівні. Деякі можливі заходи включають:

1. Розробку економічних програм та планів дій: місцеві органи самоврядування можуть розробляти спеціальні програми та плани дій для забезпечення економічної стабільності та розвитку регіону в умовах воєнного конфлікту. Ці програми можуть включати заходи з підтримки малих та середніх підприємств, стимулювання інвестицій та розвитку інфраструктури.

2. Надання фінансової підтримки: місцеві органи самоврядування можуть виділяти фінансові ресурси на підтримку місцевих підприємств та жителів, які постраждали від воєнного конфлікту. Це може включати надання

грантів, кредитів під низькі відсоткові ставки або інших форм фінансової допомоги.

3. Стимулювання соціального підприємництва: місцеві органи самоврядування можуть стимулювати розвиток соціального підприємництва, яке спрямоване на розв'язання соціальних проблем та підтримку потерпілих від воєнного конфлікту.

4. Підтримка зайнятості та розвитку ринку праці: органи місцевого самоврядування можуть розробляти та впроваджувати програми з підтримки зайнятості, професійної підготовки та перекваліфікації населення, щоб забезпечити стабільність на ринку праці у воєнний період.

5. Створення сприятливого бізнес-середовища: місцеві органи можуть сприяти створенню сприятливого бізнес-середовища шляхом спрощення адміністративних процедур, надання підтримки підприємствам у вирішенні проблем та стимулювання інвестицій.

Ці заходи можуть сприяти забезпеченню економічних прав громадян в умовах воєнного стану та сприяти відновленню та розвитку регіонів, постраждалих від війни.

Проблеми компетенції органів місцевого самоврядування у повоєнному відновленні можуть виникати з різних причин і включати такі аспекти:

1. Органи місцевого самоврядування можуть стикатися з обмеженими фінансовими ресурсами після війни, що ускладнює їх можливість відновлювати інфраструктуру, надавати соціальні послуги та забезпечувати економічний розвиток регіонів.

2. Внаслідок війни можуть виникнути проблеми з кадровими ресурсами, зокрема втрата кваліфікованих спеціалістів та нестабільність персоналу в органах місцевого самоврядування. Це може вплинути на здатність органів вирішувати проблеми повоєнного відновлення.

3. Недостатня ефективність управління, оскільки військові конфлікти можуть призвести до руйнування інфраструктури та порушення роботи установ місцевого самоврядування. Після війни виникає потреба в ефективному

управлінні процесами відновлення, що може бути складним завданням для органів місцевого самоврядування.

4. Повоєнне відновлення може вимагати спеціалізованих знань та навичок у галузі економіки, фінансів, соціального розвитку та інфраструктури. Органи місцевого самоврядування можуть потребувати підтримки та навчання для ефективного вирішення цих завдань.

5. Після війни існує ризик збільшення корупції та недостатньої прозорості у відновлювальних процесах. Це може призвести до невідповідального використання ресурсів та затримок у відновленні.

Для подолання цих проблем необхідно вжити комплексних заходів, включаючи забезпечення достатніх фінансових ресурсів, підтримку в управлінні та кадровому забезпеченні, впровадження механізмів контролю та прозорості, а також забезпечення доступу до навчальних програм та консультативної підтримки для місцевих органів самоврядування.

Сталий розвиток територіальних громад у умовах воєнного стану є складною, але вкрай важливою задачею. Для забезпечення цього процесу можна вжити низку заходів.

Першочерговим завданням є забезпечення безпеки та стабільності на території громад, щоб зменшити загрози для життя та майна громадян, а також для економічних та соціальних структур.

Надання гуманітарної допомоги та соціальної підтримки населенню, особливо постраждалим групам, є важливим елементом сталого розвитку. Це включає надання харчових продуктів, медичної допомоги, проживання та інших необхідних ресурсів.

Забезпечення економічної стабільності на території громади є ключовим фактором для сталого розвитку. Це може включати надання фінансової підтримки місцевим підприємствам, стимулювання інвестицій та розвиток місцевих ринків праці.

Відновлення інфраструктури, такої як дороги, школи, лікарні та електромережі, є важливим етапом для сталого розвитку. Це дозволяє

забезпечити нормальне функціонування громади та покращити життєві умови мешканців.

Важливо забезпечити участь громадян у процесах прийняття рішень щодо відновлення та розвитку їхніх громад. Це може бути досягнуто шляхом проведення громадських обговорень, створення механізмів зворотного зв'язку та залучення до роботи місцевих органів самоврядування.

Загальний підхід полягає в тому, щоб забезпечити інтегрований та координований підхід до відновлення та розвитку громад в умовах воєнного стану.

Умови воєнного стану створюють також серйозні виклики для реалізації економічних прав громадян. Ось деякі особливості, які можуть вплинути на реалізацію економічних прав:

- обмеження свободи підприємництва: умови воєнного стану можуть супроводжуватися обмеженнями на підприємницьку діяльність, такими як заборона на ведення деяких видів бізнесу або обмеження на рух товарів та послуг;

- економічна нестабільність: воєнний конфлікт може призвести до зменшення виробництва, втрати робочих місць, зменшення обсягів торгівлі та інвестицій, що ускладнює економічну ситуацію та може погіршити фінансове становище громадян;

- умови воєнного стану можуть призвести до загрози безпеці власності, що може включати руйнування підприємств, знищення майна та втрату документів;

- військовий конфлікт може призвести до обмеження доступу до ресурсів, таких як електроенергія, вода, транспорт та інші життєво важливі ресурси, що ускладнює здійснення економічних прав громадян;

- умови воєнного стану можуть призвести до погіршення умов праці, збільшення безробіття та зниження рівня доходів громадян.

Для реалізації економічних прав громадян умови воєнного стану вимагають здійснення спеціальних заходів з боку влади, включаючи

забезпечення безпеки підприємств та майна, надання фінансової підтримки та допомоги постраждалим, стимулювання економічної активності та відновлення інфраструктури.

Здійснення спеціальних заходів з боку влади для реалізації економічних прав громадян в умовах воєнного стану є важливим завданням для забезпечення стабільності та благополуччя населення. На нашу думку такими заходами можуть бути:

а) фінансова підтримка, так як уряд може виділяти додаткові кошти на надання фінансової підтримки для постраждалих громадян та підприємств, що може включати виплати компенсацій, надання кредитів за пільговими умовами та інші форми допомоги;

б) стимулювання підприємництва, яке полягає у запровадженні спеціальних програми та заходів для стимулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного конфлікту, це може включати підтримку нових бізнес-ідей, надання пільг та підтримку малих та середніх підприємств;

в) уряд може організовувати спеціальні програми з працевлаштування для безробітних громадян у зоні конфлікту, що може включати навчання новим професіям, підтримку для самозайнятих осіб та стимулювання створення нових робочих місць;

г) запровадження інфраструктурних проектів для відновлення та розвитку зруйнованої інфраструктури в деокупованих територіях, що може включати будівництво нових доріг, лікарень, шкіл та інших об'єктів, які є необхідними для життя та розвитку громад;

Ці заходи можуть допомогти забезпечити економічну стабільність та підтримку для громадян в умовах воєнного конфлікту і сприяти сталому розвитку регіонів після його завершення.

Також важливо забезпечити прозорість управління та відкритість інформації для громадян, щоб забезпечити їхню участь у відновленні та розвитку економіки в умовах воєнного конфлікту.

Результати дослідження, що представлені у першому розділі опубліковано в наукових працях: [Drobush I. Public and Private Interests in the Sphere of Administration of Vaccination in a Pandemic / I. Drobush, L. Kornuta, O. Shmyndruk, O. Kurhanska, T. Polishchuk // Cuestiones Políticas. - Vol. 39. - No. 68. - Universidad del Zulia Maracaibo : Venezuela, 2021. - P. 476-490; Polishchuk T. Concept and content of human's and citizen's economic rights and freedom in local self-government. Slovak Republic. Visegrad Journal on Human Rights - №1, 2021. 349 p.; Поліщук Т.С. Питання організації роботи та повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: матеріали круглого столу (м. Острогоз, 16 травня 2022 р.) / за ред. проф. І. В. Дробуш, доц. О. О. Дацюка. Острогоз: Видавництво Національного університету «Острогозка академія», 2022. С. 53 – 57;].

Конституційно-правові гарантії реалізації економічних прав та свобод в сфері місцевого самоврядування визначаються як система правових норм, які забезпечують захист економічних інтересів громадян на місцевому рівні у відповідності до конституційних принципів та норм міжнародного права. Основна сутність цих гарантії полягає в забезпеченні правового захисту та можливостей для вільного розвитку господарської діяльності та підприємництва на місцевому рівні.

Основні аспекти конституційно-правових гарантії реалізації економічних прав та свобод в сфері місцевого самоврядування включають:

1. Гарантію права власності та підприємництва. Конституція та законодавство забезпечують захист права власності та підприємницької діяльності на місцевому рівні, включаючи захист від незаконних посягань та заборон на дискримінацію.

2. Гарантію доступу до ресурсів, необхідних для господарської діяльності, таких як земля, вода, енергія та інші.

3. Гарантію рівних умов конкуренції для підприємств на місцевому рівні, запобігаючи використанню монопольного становища та узурпації ринку.

4. Гарантію права на участь у формуванні та контролі за використанням місцевих бюджетів, що дозволяє забезпечити відкритість та прозорість у фінансових процесах.

5. Гарантію правової стабільності, так як забезпечення стабільності правового середовища є важливою складовою конституційно-правових гарантій, що дозволяє підприємствам та громадянам прогнозувати умови діяльності та ризику.

Ці гарантії мають захищати інтереси громадян та забезпечувати їхній вільний економічний розвиток на місцевому рівні.

Проте, існують проблеми забезпечення таких гарантій органами місцевого самоврядування.

Так, гарантії і права на підприємницьку діяльність можуть мати декларативний характер, особливо коли вони не підкріплені ефективними механізмами захисту та реалізації. Декларативні гарантії можуть бути закріплені у конституційних нормах, законах, міжнародних договорах та інших правових актах, але не завжди виявляються дієвими в практиці.

Наприклад, закон може гарантувати право на свободу підприємницької діяльності та захищати підприємців від дискримінації. Проте, якщо не існує ефективних механізмів захисту від корупції, бюрократичних перешкод, недостатньої правової стабільності або недостатнього доступу до судової системи, то ці гарантії можуть залишатися лише на папері.

Отже, для того щоб гарантії на підприємницьку діяльність стали більш ефективними, важливо не лише закріплювати їх у законах, але і розвивати відповідну інституційну та правову базу, забезпечувати їхню реалізацію та забезпечувати механізми захисту в разі їх порушення. Також важливо сприяти розвитку конкурентного середовища та створенню умов для підприємницької активності, що сприятиме розвитку економіки та підвищенню життєвого рівня населення.

Органи місцевого самоврядування можуть сприяти розвитку конкурентного середовища підприємницької активності шляхом впровадження

різноманітних заходів та політик, які стимулюють підприємництво і покращують умови для конкуренції. Деякі з можливих заходів включають:

1. Сприяння розвитку малих та середніх підприємств: органи місцевого самоврядування можуть створювати програми та ініціативи, спрямовані на підтримку розвитку МСП. Це може включати фінансову підтримку, надання консультацій, навчання та інші види підтримки.

2. Спрощення адміністративних процедур: органи місцевого самоврядування можуть сприяти створенню сприятливого бізнес-середовища шляхом спрощення адміністративних процедур, зменшення бюрократичних перешкод та скорочення часу на оформлення дозволів і ліцензій.

3. Розвиток інфраструктури та послуг для бізнесу: забезпечення якісної інфраструктури для бізнесу, такої як дороги, електромережі, інтернет-покриття тощо, може стимулювати розвиток підприємництва. Крім того, надання послуг для бізнесу, таких як бізнес-інкубатори, технологічні парки, центри навчання та консультацій, може сприяти створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва.

4. Підтримка інновацій та технологічного розвитку: органи місцевого самоврядування можуть стимулювати інноваційну діяльність та технологічний розвиток шляхом надання фінансової, організаційної та інфраструктурної підтримки для інноваційних підприємств та стартапів.

5. Пропаганда підприємництва та підтримка підприємницької культури шляхом проведення інформаційно-просвітницькі кампанії з метою пропаганди підприємницького духу та підтримки підприємницької культури в місцевому співтоваристві.

Ці заходи сприяють створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва та стимулюванню конкуренції, що сприяє економічному зростанню, залученню інвестицій та підвищенню якості життя мешканців.

Гарантія доступу до ресурсів, необхідних для господарської діяльності забезпечується за допомогою державно-приватного партнерства.

На нашу думку, державно-правове партнерство можна визначити як форму співпраці між державою і приватним сектором, яка базується на правових засадах і механізмах. Це спільність інтересів та зусиль між державними органами і приватними структурами з метою досягнення спільних цілей, таких як економічний розвиток, інфраструктурні проекти або соціальні програми.

Так, державно-приватне партнерство може бути важливим механізмом для забезпечення доступу до ресурсів для підприємницької діяльності. Це може включати спільні проекти, програми фінансування або спільні ініціативи з метою забезпечення необхідних ресурсів для розвитку бізнесу.

Гарантія економічних прав на участь у формуванні та контролі місцевих бюджетів означає забезпечення можливості громадян, підприємств та інших зацікавлених сторін брати активну участь у процесі прийняття рішень щодо виділення та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні. Це включає доступ до інформації про бюджетні процеси, можливість висловлювати свої думки та пропозиції щодо розподілу коштів, а також механізми контролю за використанням бюджетних коштів для забезпечення їх ефективного та відповідного призначенню використання. Це сприяє підвищенню відкритості, демократії та ефективності управління на місцевому рівні.

Розподіл місцевого бюджету в умовах воєнного стану може мати значний вплив на економічні права громадян:

1. Соціальні програми: зменшення видатків на соціальні програми, такі як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист тощо, може призвести до погіршення доступу громадян до основних послуг та соціальних пільг.

2. Економічна безпека: відсутність достатніх інвестицій у розвиток економіки та інфраструктури може призвести до зниження рівня зайнятості, зростання безробіття та зменшення доходів громадян.

3. Ціни на товари і послуги: в умовах воєнного стану може зростати інфляція та знецінення валюти, що призводить до зростання цін на товари і послуги та зниження покупної спроможності населення.

4. Фінансова підтримка населення: відсутність або обмеження допомоги тим, хто постраждав від воєнного конфлікту, може призвести до збільшення бідності та соціальної напруги.

5. Інвестиції в інфраструктуру: недостатні інвестиції в інфраструктуру можуть призвести до погіршення якості життя громадян через погіршення доступу до енергетики, водопостачання, транспорту тощо.

У цих умовах важливо забезпечити ефективне та справедливе управління бюджетними ресурсами, збалансовану політику розподілу фінансових коштів, а також захист економічних прав та інтересів громадян, особливо тих, хто став жертвами воєнного конфлікту.

Для забезпечення більшої прозорості, відкритості та участі у формуванні місцевого бюджету під час воєнного стану необхідно розробляти механізми залучення громадськості, збільшувати обліковість та публічність бюджетних рішень, а також забезпечувати ефективний контроль за використанням фінансових ресурсів.

Для забезпечення правової стабільності органам місцевого самоврядування можна вжити наступні заходи:

1. Розвиток та вдосконалення місцевого законодавства: забезпечення чіткості, консистентності та прогнозованості місцевого законодавства допомагає створити стабільну правову базу для функціонування громади.

2. Прозорість та відкритість: забезпечення відкритості у прийнятті рішень та консультацій з громадськістю може сприяти збереженню довіри до органів місцевого самоврядування та їхніх рішень.

3. Розвиток системи контролю та нагляду: здійснення ефективного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування допомагає запобігати корупції, недбалому використанню бюджетних коштів та порушенням прав громадян.

4. Освіта та навчання: підвищення рівня правової обізнаності та професійної підготовки працівників місцевого самоврядування допомагає забезпечити якісне виконання їхніх обов'язків та дотримання законодавства.

5. Співпраця з центральними органами влади: розвиток конструктивного партнерства з центральними органами влади допомагає у вирішенні складних правових питань та забезпечує відповідність місцевого законодавства загальнодержавним стандартам та нормам.

На нашу думку, конституційно-правові гарантії реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування можна визначити як систему законодавчих та нормативних актів, що визначає правові принципи, механізми та процедури, спрямовані на захист та забезпечення свободи економічної діяльності громадян та підприємств на місцевому рівні. Ці гарантії включають в себе конституційно закріплені права на власність, підприємництво, працю, а також принципи прозорості, судового захисту, участі громадськості та відкритості у прийнятті рішень з економічних питань на місцевому рівні. Такі гарантії мають створювати умови для розвитку підприємництва, інвестиційної активності та ефективного використання ресурсів у межах територіальних громад, забезпечуючи відповідність законодавства загальнодержавним стандартам та нормам права.

Сутність конституційно-правових гарантій реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування полягає у забезпеченні правової бази та механізмів, які гарантують свободу економічної діяльності та захист економічних інтересів громадян та підприємств на місцевому рівні. Основні аспекти сутності таких гарантій включають:

1. Конституційне закріплення економічних прав: гарантії починаються з закріплення у конституції базових економічних прав та свобод, таких як право на власність, підприємництво, працю, а також забезпечення державної підтримки для розвитку економіки та соціально-економічного зростання на місцевому рівні.

2. Муніципальне законодавство та локальні нормативно-правові акти: реалізація економічних прав залежить від наявності та якості законодавства та актів локальної нормотворчості, які регулюють відносини у сфері економіки та підприємництва на рівні територіальних громад.

3. Захист власності та контрактних зобов'язань: гарантії мають забезпечувати захист прав власності та контрактних зобов'язань громадян і підприємств перед місцевими органами влади, а також забезпечувати судовий захист у разі порушення цих прав.

4. Прозорість та відкритість прийняття рішень: сутність гарантій полягає в забезпеченні прозорості та відкритості у прийнятті рішень з економічних питань на місцевому рівні, включаючи процес формування бюджету, виділення ресурсів та управління майном.

5. Участь громадян та громадськості: важливим аспектом є залучення громадян, органів самоорганізації населення та громадських організацій до процесу прийняття рішень з економічних питань на місцевому рівні, що забезпечує демократичний характер та легітимність управління.

Ці аспекти утворюють основу для забезпечення економічної свободи та захисту інтересів громадян і підприємств на місцевому рівні.

Система конституційно-правових гарантій реалізації економічних прав та свобод в сфері місцевого самоврядування включає різноманітні законодавчі, інституційні та процедурні механізми, які забезпечують захист та здійснення цих прав на рівні територіальних громад.

Конституційне закріплення гарантій реалізації економічних прав є фундаментальним кроком для створення правової системи, яка забезпечує захист і розвиток економічної сфери суспільства.

Однак, Україна має певні проблеми у конституційному закріпленні гарантій реалізації економічних прав, серед яких можна виділити такі:

а) недостатня конкретизація, оскільки деякі положення Конституції України, що стосуються економічних прав, можуть бути недостатньо конкретизованими, що ускладнює їх інтерпретацію та застосування на практиці. Наприклад, хоча Конституція гарантує право на власність, підприємництво та працю, вона не завжди надає достатньо детальних вказівок щодо конкретних механізмів захисту цих прав, процедур їх реалізації та відповідальності за їх порушення.

Така недостатня конкретизація може створювати ризики для громадян та підприємств, оскільки умови застосування економічних прав можуть залишатися неоднозначними або вразливими до різноманітних тлумачень та інтерпретацій. Це може призводити до правової невизначеності, конфліктів та несправедливості.

б) Недостатність механізмів захисту, оскільки існують проблеми у забезпеченні ефективних механізмів захисту економічних прав громадян та підприємств на рівні конституційних засад. Так, на рівні місцевого самоврядування існує кілька проблем у забезпеченні ефективних механізмів захисту економічних прав громадян, серед яких недостатня правова культура та освіченість населення зважаючи на те, що громадян можуть бути недостатньо освічені щодо своїх економічних прав та процедур їх захисту, що ускладнює їх застосування та використання в реальних ситуаціях.

Серед проблем можна виокремити відсутність доступу до правової допомоги, у деяких місцевостях може бути обмежений доступ громадян до правової допомоги або правових консультантів, що ускладнює захист їх економічних прав. Похідним від цього є неефективність та залежність судової системи, що може ускладнювати звернення громадян за захистом їх економічних прав та надавати шанс на безкарність порушникам.

Ще одним недоліком є недостатність механізмів контролю та нагляду за діяльністю місцевих органів влади, що може призвести до зловживань та порушень економічних прав громадян з боку місцевих органів влади.

Незмінною залишається проблема корупції та вплив лобістських груп, що можуть спричиняти виникнення ситуацій, коли економічні права громадян порушуються на користь окремих осіб або груп.

Для подолання цих проблем необхідно вдосконалювати законодавство, забезпечувати доступ громадян до правової допомоги, зміцнювати механізми контролю та нагляду за діяльністю місцевих органів влади, боротися з корупцією та забезпечувати ефективність правосуддя.

3. Нестабільність правової системи та часті зміни законодавства можуть створювати невизначеність для бізнесу та інвесторів, ускладнюючи реалізацію економічних прав.

Нестабільність правової системи в конкретній територіальній громаді може призвести до численних проблем для економічних прав громадян. Наприклад:

- неоднозначне тлумачення законів, що може спричинити конфлікти між громадянами та бізнесом, що може вплинути на їх економічні інтереси;
- непередбачуваність урядових рішень: неусталена політична ситуація або недостатня стабільність уряду можуть викликати зміни в економічній політиці, що ускладнює планування бізнесу та інвестицій;
- нестабільність правової системи може підвищити ризик для бізнесу та інвесторів через невизначеність правових норм та можливість непередбачених змін у регулюванні.

Отже, нестабільність правової системи може суттєво обмежувати економічні права громадян в конкретній територіальній громаді, порушуючи розвиток бізнесу та інвестицій.

Зазначені вище проблеми потребують уваги та системних заходів з боку законодавців, владних структур та громадянського суспільства для покращення захисту економічних прав та сприяння сталому економічному розвитку країни.

На нашу думку, існує кілька шляхів для вирішення проблеми закріплення гарантій реалізації економічних прав у Конституції:

По-перше, важливо включити в Конституцію України чіткі та конкретні формулювання щодо економічних прав громадян, включаючи права на власність, підприємництво, працю, а також права на справедливу оплату та соціальний захист, а також передбачати механізми захисту прав, такі як судові шляхи для захисту власності, встановлення механізмів контролю за реалізацією прав та санкцій у випадку їх порушення.

По-друге, в Конституції України варто закріпити спеціальні положення, що стосуються економічних прав, наприклад, захист прав інвесторів, гарантії свободи підприємництва та конкуренції, а також захист прав споживачів.

Важливим є гарантія незалежності судової системи, яка допоможе забезпечити ефективний захист економічних прав громадян, дозволяючи судам незалежно вирішувати спори та захищати права громадян від будь-яких порушень.

Ці шляхи сприятимуть забезпеченню ефективного захисту економічних прав громадян у Конституції та стабільності та розвитку економіки країни.

Система гарантій економічних прав на місцевому рівні включає в себе комплекс заходів та механізмів, спрямованих на захист та забезпечення реалізації економічних прав громадян, підприємств та інших економічних суб'єктів на рівні територіальних громад. До неї входить: розроблення та прийняття місцевих нормативно-правових актів, що регулюють економічні відносини та забезпечують захист прав та інтересів економічних суб'єктів, забезпечення захисту прав власності на місцевому рівні через здійснення контролю за додержанням економічних прав та вирішення суперечок у сфері власності, здійснення заходів щодо розвитку інфраструктури, надання підтримки для розвитку малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій та підтримки інновацій, забезпечення участі громадськості у прийнятті рішень щодо економічних питань, забезпечення прозорості у діяльності місцевих органів влади та управління фінансовими ресурсами, створення умов для соціального захисту населення, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та інших соціальних послуг.

Значення муніципальних гарантій економічних прав полягає в забезпеченні стабільності, захисті та розвитку економічних інтересів громадян і підприємств на рівні конкретного органу місцевого самоврядування з метою захисту прав та інтересів місцевого населення, стимулювання розвитку місцевої економіки, підтримки підприємництва та малого бізнесу, забезпечення соціальної стабільності, партнерство з громадськістю, яке полягає в активній

взаємодії з місцевими громадськими організаціями та жителями для врахування їхніх потреб та інтересів у процесі прийняття рішень щодо розвитку органу місцевого самоврядування.

Муніципальні гарантії можна визначити як заходи та механізми, які надаються органами місцевого самоврядування для забезпечення економічних інтересів та захисту прав своїх громадян, підприємств та інших економічних суб'єктів на території конкретної громади. Ці гарантії можуть включати:

а) фінансові гарантії: надання фінансової підтримки або гарантій підприємствам, які розвиваються на території органу місцевого самоврядування, наприклад, через надання кредитів, грантів або податкових пільг;

б) інфраструктурні гарантії такі як будівництво доріг, комунікацій, енергетичних мереж, які сприяють розвитку економіки органу місцевого самоврядування;

в) підтримка бізнесу: надання консультацій, інформаційної підтримки, допомоги у вирішенні адміністративних питань для розвитку та підтримки місцевого бізнесу;

г) взаємодія з місцевими громадськими організаціями та жителями для врахування їхніх потреб та інтересів у процесі прийняття рішень щодо розвитку економіки та соціальної сфери органу місцевого самоврядування.

Децентралізація в Україні дала більшій кількості місцевих громад можливість самостійно вирішувати питання економічного розвитку та соціального забезпечення. Це дозволяє краще враховувати потреби місцевого населення і забезпечувати більш ефективне використання ресурсів для забезпечення економічних прав громадян.

Також доцільним є визначити поняття «муніципальні послуги» в сфері конституційного забезпечення реалізації економічних прав визначено як послуги, що надаються органами місцевого самоврядування та створеними ними комунальними підприємствами, установами, організаціями в результаті виконання власних та делегованих з боку державних органів повноважень за

рахунок коштів місцевого бюджету та інших позабюджетних коштів та мають на меті забезпечення реалізації економічних прав на рівні громади.

Проте, однією з проблем децентралізації, які можуть впливати на місцеві гарантії економічних прав є нерівномірний розподіл фінансових ресурсів між різними місцевими громадами.

Нерівномірний розподіл бюджету має серйозні наслідки для місцевих громад та їхніх громадян:

1. Місцеві громади з недостатнім фінансуванням можуть стикатися з обмеженими можливостями розвитку та покращення інфраструктури, таких як дороги, водопостачання, енергопостачання тощо.

2. Нерівномірний розподіл може призводити до зростання соціальних проблем, таких як безробіття, нерівність у доступі до освіти та охорони здоров'я, зниження якості життя тощо.

3. Економічна нерівність між різними регіонами, що призводить до подальшого відсталого розвитку менш розвинених областей.

4. Несправедливий розподіл фінансових ресурсів може підірвати довіру місцевих громадян до влади та спричинити відчуття неприязності до центральних органів управління.

5. Наслідком може бути масова міграція населення з менш розвинених регіонів до більш процвітаючих місць, що створює додаткові проблеми для обох типів місцевих громад.

Отже, нерівномірний розподіл бюджету має негативний вплив на якість життя місцевих громад та їхніх громадян і може стати перешкодою для рівномірного та сталого розвитку країни в цілому.

Для вирішення проблеми нерівномірного розподілу бюджету для місцевих громад, на нашу думку, можуть бути вжиті наступні шляхи:

1. Реформа фінансової системи, так як важливо переглянути систему фінансування місцевих громад і забезпечити більшу прозорість та ефективність у розподілі бюджетних коштів.

2. Збільшення фінансової підтримки, яка полягає у виділенні додаткових фінансових ресурсів на розвиток менш розвинених регіонів та забезпечення їхніх потреб.

3. Стимулювання економічного розвитку: заходи, спрямовані на стимулювання економічного розвитку менш розвинених регіонів, можуть допомогти зменшити їх відсталість і збільшити їх фінансову самодостатність.

4. Боротьба з корупцією: необхідно взяти кроків для запобігання корупції та неправомірному використанню бюджетних коштів, що дозволить забезпечити більш справедливий розподіл ресурсів.

5. Посилення місцевого самоврядування: забезпечення більшої автономії та повноважень місцевим громадам у питаннях фінансового управління може сприяти більш справедливому розподілу бюджетних коштів та вирішенню місцевих проблем.

Ці заходи в сукупності можуть сприяти покращенню рівня життя місцевих громад та забезпечити більш справедливий розподіл фінансових ресурсів у країні.

Ряд результатів дослідження, що представлені у другому розділі опубліковано в наукових працях: [Поліщук Т. С. Інвестиційні процеси як інструменти забезпечення економічного розвитку територіальних громад // Матеріали ІХ-й Міжнародної науково-практичної конференції “Малиновські читання”, м. Острог, 05 жовтня 2021 року; Поліщук Т. С. Легалізація бурштину: проблеми реєстрації та здійснення підприємницької діяльності матеріали круглого столу (м. Острог, 11 травня 2021 року. 162 с.); Поліщук Т.С. Особливості реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в умовах децентралізації// Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання», м. Острог, 22 травня 2020 року : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. 144 с.].

Механізм реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування включає в себе різноманітні інструменти та процеси, які спрямовані на

забезпечення економічних прав громадян на місцевому рівні. Основні складові механізму включають:

1. Фінансове забезпечення: це включає виділення фінансових ресурсів місцевим громадам для забезпечення їх можливості здійснювати програми та ініціативи, спрямовані на розвиток економіки, підтримку підприємництва, соціальну підтримку тощо.

2. Планування і бюджетування, що дозволяють місцевим органам самоврядування ефективно виділяти ресурси на пріоритетні напрямки розвитку, враховуючи потреби та пріоритети місцевих громадян.

3. Створення інвестиційного клімату: місцеві влади можуть розробляти політики та програми, спрямовані на створення сприятливого інвестиційного клімату, що сприяє розвитку підприємництва та залученню інвестицій до місцевої економіки.

4. Підтримка малих та середніх підприємств, що може включати надання фінансової підтримки, навчання та консультації, створення інфраструктури для розвитку бізнесу, а також забезпечення доступу до ринків та ресурсів.

Створення інвестиційного клімату органами місцевого самоврядування може значно підвищити конкурентоспроможність конкретного регіону за допомогою інвестиційного розвитку, тому важливим є визначити поняття останнього.

На нашу думку, інвестиційний розвиток регіону можна визначити як процес залучення інвестиційних ресурсів для стимулювання економічного, соціального та територіального розвитку певної території, що включає в себе створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, підтримку малих і середніх підприємств, створення нових робочих місць та реалізацію інвестиційних проектів у різних сферах економіки регіону.

Хоча органи місцевого самоврядування мають певні повноваження для залучення інвестицій, вони також можуть стикатися з деякими проблемами:

1. Обмежена фінансова потужність: бюджетні обмеження можуть ускладнювати можливості місцевих органів для інвестування в інфраструктуру або для надання фінансової підтримки інвестиційним проектам.

2. Адміністративні обмеження: складні адміністративні процедури та бюрократичні перешкоди можуть гальмувати швидкість та ефективність розгляду дозволів на будівництво або реалізацію інвестиційних проектів.

3. Правові обмеження: наявність обмежень у законодавстві щодо виділення земельних ділянок, надання пільг або проведення інших заходів може ускладнювати розвиток інвестиційної діяльності на місцевому рівні.

4. Недостатня інфраструктура відсутність необхідної інфраструктури, такої як дороги, комунікації або енергетика, може відлякувати потенційних інвесторів.

5. Відсутність привабливості регіону: якщо регіон не має привабливих умов для життя та бізнесу, інвестори можуть утримуватися від вкладання коштів в цей регіон.

Розв'язання цих проблем може включати в себе поліпшення інвестиційного клімату, спрощення адміністративних процедур, розвиток інфраструктури та активне просування регіону серед інвесторів.

Для вирішення правових обмежень і поліпшення інвестиційної діяльності пропонується вжити наступні шляхи:

1. Реформа законодавства: проведення реформ у сфері законодавства для спрощення адміністративних процедур, зниження бюрократичних перешкод та створення сприятливого правового середовища для інвестицій.

2. Стимулювання інвестицій: введення податкових пільг та інших фінансових стимулів для інвесторів, які розвивають інфраструктуру або створюють робочі місця на місцевому рівні.

3. Партнерство з приватним сектором: співпраця з приватним сектором через укладання партнерських угод і спільне фінансування інвестиційних проектів.

4. Розвиток інфраструктури: інвестування в розвиток необхідної інфраструктури, такої як транспортна, енергетична та телекомунікаційна, для створення привабливого середовища для інвесторів.

5. Підтримка підприємництва: реалізація заходів з підтримки малого та середнього бізнесу, включаючи надання фінансової підтримки, консультаційну допомогу та сприяння в доступі до ринків.

6. Маркетинг та просування: активна рекламна кампанія для просування інвестиційних можливостей регіону або міста серед потенційних інвесторів.

На нашу думку, структура механізму реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування може бути представлена наступним чином:

1. Законодавча база, яка складається із Законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, а також відомчих правових актів, що визначають правовий статус місцевого самоврядування та регулюють його економічні повноваження.

2. Органи місцевого управління, такі як місцеві ради і виконавчі комітети, які відповідають за прийняття рішень та реалізацію економічних політик на місцевому рівні.

3. Фінансові інструменти, що включають бюджетні асигнування, податкові та фінансові стимули, кредитні програми та інші інструменти фінансової підтримки, спрямовані на розвиток місцевої економіки.

4. Механізми управління, які забезпечують ефективне управління та координацію діяльності органів місцевого самоврядування у сфері економіки, включаючи планування, моніторинг та оцінку результатів.

5. Взаємодію з громадськістю, бізнес-спільнотою, міжнародними та неприбутковими організаціями для спільного розв'язання економічних проблем місцевих громад.

6. Система контролю та оцінки ефективності заходів, прийнятих органами місцевого самоврядування для забезпечення досягнення планованих цілей та задоволення потреб місцевих громадян.

Ця структура визначає основні складові та механізми, які дозволяють місцевим органам самоврядування ефективно реалізовувати економічні права громадян та забезпечувати стале соціально-економічне розвиток місцевих громад.

Однак, на нашу думку, у механізмі забезпечення економічних прав людини в сфері місцевого самоврядування України не вистачає такого структурного елемента як спосіб виконання та моніторинг рішень і рекомендацій органів місцевого самоврядування.

Цей елемент включав би механізми для забезпечення ефективності та обов'язковості реалізації прийнятих рішень та рекомендацій органами місцевого самоврядування, процеси контролю за виконанням прийнятих рішень, відповідальність за їхнє невиконання, а також механізми залучення громадськості до моніторингу та оцінки результатів. Такий елемент допоміг би забезпечити більшу ефективність та відкритість управління економічними процесами на місцевому рівні і відповідно підвищити рівень довіри громадян до місцевих органів влади.

Закріплення механізму виконання та моніторингу рішень органів місцевого самоврядування може відбуватися за допомогою наступних кроків:

1. Прийняття відповідних законодавчих актів, які встановлюють процедури виконання рішень органів місцевого самоврядування та механізми їхнього моніторингу.

2. Створення відповідних структурних підрозділів або комісії у межах місцевих органів влади, які будуть відповідальні за виконання та моніторинг рішень.

3. Залучення громадськості до процесу моніторингу може забезпечити більшу відкритість та об'єктивність. Наприклад, створення обговорюваних панелей, які моніторять виконання рішень.

4. Створення звітності, так як важливо мати механізми для збору та публікації інформації про виконання рішень для громадськості та зацікавлених сторін.

5. Встановлення відповідальності: необхідно визначити, які заходи будуть прийматися у випадку невиконання рішень, включаючи можливість дисциплінарних дій та інших санкцій.

Ці кроки допоможуть закріпити механізм виконання та моніторингу рішень органів місцевого самоврядування і забезпечити його ефективну реалізацію.

Надання грантів від держави може бути важливим механізмом забезпечення економічних прав, особливо для малих підприємств, стартапів та соціальних проєктів. Ось деякі способи, які він може сприяти цьому:

1. Підтримка інновацій. Гранти можуть стимулювати розвиток новаторських ідей та технологій, що сприяє економічному зростанню та конкурентоспроможності країни.

2. Розвиток малого бізнесу. Гранти можуть допомогти малим підприємствам отримати фінансову підтримку та ресурси для розвитку, що сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя.

3. Стимулювання соціально відповідального бізнесу. Державні гранти можуть бути спрямовані на соціальні проєкти та ініціативи, такі як охорона навколишнього середовища, розвиток освіти та охорона здоров'я.

4. Підтримка наукових досліджень. Гранти можуть фінансувати наукові дослідження та розвиток нових технологій, що сприяє науковому прогресу та інноваціям у різних сферах економіки.

5. Зменшення економічних нерівностей, надаючи можливості для розвитку та самореалізації різним соціальним групам і регіонам.

Проте, в Україні наразі відсутній єдиний закон, який би повністю регулював грантову діяльність в країні. Замість цього грантова діяльність регулюється комплексом законів, постанов Кабінету Міністрів, наказів та розпоряджень міністерств та інших державних органів, а також міжнародними договорами та угодами.

Ці нормативні акти визначають різні аспекти гарантової діяльності, такі як гарантовані суми, умови отримання гарантій, права та обов'язки сторін,

процедури врегулювання спорів та інші питання. Однак, відсутність єдиного законодавчого акту ускладнює систему регулювання гарантової діяльності та може призводити до неоднозначності у практиці застосування.

Окрім відсутності єдиного визначення «грант», також деякі з проблем законодавчого регулювання надання грантів в Україні включають:

1. Недостатня прозорість: Законодавство може бути недостатньо чітким у визначенні процедур та критеріїв надання грантів, що призводить до неоднакового розуміння правил та може спричиняти корупційні ризики.

2. Складні процедури: Бюрократичні процедури та велика кількість документів, необхідних для отримання гранту, можуть ускладнювати доступ до фінансування для неприбуткових організацій та малого бізнесу.

3. Недостатня підтримка для малого бізнесу: Деякі законодавчі недоліки можуть ускладнювати доступ до грантів для малих підприємств, що може обмежувати їх можливості для розвитку та конкуренції на ринку.

4. Відсутність механізмів контролю: Відсутність ефективних механізмів контролю за використанням грантових коштів може призводити до їх недосяжності, втрати або недостатнього використання.

5. Недостатня координація: Відсутність чіткого розподілу обов'язків між різними державними органами та недостатня координація їх дій може ускладнювати ефективну роботу з надання грантів.

6. Неоднакові умови. Відсутність стандартизованих умов надання грантів може призводити до того, що громадяни можуть мати різні права та можливості щодо отримання фінансової підтримки.

7. Відсутність захисту прав громадян. Відсутність чітких нормативів може призводити до того, що громадяни можуть бути позбавлені можливості захисту своїх прав у випадку порушення умов надання грантів.

5. Низька довіра до системи. Відсутність чітких та справедливих правил може підірвати довіру громадян до системи надання грантів, що може призвести до зниження інтересу до участі у грантових програмах.

Для вирішення цих проблем потрібно розробити комплексний нормативний акт, наприклад Закон України «Про грантову діяльність», який чітко визначав би умови та процедури надання грантів для громадян, забезпечуючи прозорість, справедливість та захист їхніх прав та уникнення зайвих бюрократичних процедур, що є важливим для розвитку ефективною та прозорою системи грантової підтримки як ключового механізму для забезпечення економічних прав громадян.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що мікрогранти на створення власного бізнесу можуть мати значний економічний та соціальний вплив, сприяючи розвитку малого бізнесу, підвищенню зайнятості та покращенню якості життя в місцевих громадах, а гранти для учасників бойових дій або членів їх сімей мають великий потенціал для покращення їхнього економічного та соціального стану, а також сприяють їхній інтеграції у громадське життя після періоду військової служби.

Керуючись Порядком надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 та на основі подання заяви на отримання грантів в межах грантових програм «Власна справа» та «Грант для ветеранів та членів їхніх сімей», прийнятих позитивних рішень, проаналізовано переваги та недоліки механізму надання грантів, а також напрацьовано рекомендації щодо удосконалення процедурних питань. Так, недоліками грантової програми "Власна справа" є: висока конкуренція серед заявників, що може зробити процес отримання гранту складним і непередбачуваним; обсяги фінансування можуть бути недостатніми для задоволення потреб всіх зацікавлених учасників або несвоєчасними; бюрократичні процедури (складні адміністративні процедури та вимоги до звітності можуть збільшити труднощі для отримання та використання грантів).

Недоліками грантової програми «Гранти для ветеранів та їхніх сімей» є: обмежений доступ; неадекватне фінансування (обсяги фінансування можуть бути недостатніми для забезпечення відповідного рівня підтримки для всіх, хто

потребує допомоги); соціальні виклики (ветерани та їхні сім'ї можуть стикатися з додатковими соціальними викликами, такими як посттравматичний стресовий синдром або інші проблеми здоров'я, що можуть ускладнити їхню здатність ефективно використовувати гранти); потреба в додатковій підтримці (ветерани та їхні сім'ї можуть потребувати додаткової підтримки та консультацій для успішного запуску та управління бізнесом).

Спільними недоліками зазначених грантових програм також є:

- недостатність визначення такого критерію як «негативна ділова репутація», та як наслідок отримати грант особам, щодо яких наявні виконачі провадження, де особа зазначена боржником. Загальновідомим є факт, що у зв'язку зі збільшенням грошового забезпечення військовослужбовців збільшилася кількість судових та відповідно виконавчих проваджень.

- перевірка відомостей, зазначених у заяві уповноваженим банком здійснюється лише за ПІБ особи. Непоодинокими є випадки, коли в декількох осіб повністю співпадають зазначенні дані, а інша особа має дійсно негативну ділову репутацію. Оскільки зібрання довідок та підтверджуючих документів займає тривалий час, Державний центр зайнятості приймає рішення про відмову у наданні гранту, по суті жодним чином не обґрунтовуючи таке рішення.

- у випадку відмови у наданні гранту особа отримує лише рішення із зазначенням загальної кількості балів, однак із таких рішень неможливо встановити в чому саме полягає невідповідність бізнес-плану або ділової репутації умовам надання гранту, як наслідок – особа не може виправити зазначені недоліки для повторної подачі.

Таким чином, зазначені програми потребують постійного вдосконалення та усунення існуючих недоліків, щоб забезпечити максимальну користь для всіх учасників та прийняття обґрунтованих рішень.

Підсумовуючи вище викладене, можна виокремити проблеми, що виникають у механізмі реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування:

1. Недостатній обсяг фінансових ресурсів, які виділяються місцевим громадам на реалізацію економічних програм і ініціатив. Шляхи вирішення: збільшення фінансування з боку центральних органів, розвиток місцевих доходів, підвищення ефективності використання коштів.

2. У багатьох місцевих громадах відсутня або недостатня інфраструктура для розвитку бізнесу, що ускладнює економічний розвиток. Шляхи вирішення: інвестування у розвиток інфраструктури (дороги, енергетика, зв'язок), створення бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів.

3. Корупція та недостатня прозорість у механізмах розподілу коштів можуть перешкоджати ефективному використанню бюджетних ресурсів. Шляхи вирішення: зміцнення антикорупційних механізмів, підвищення прозорості та відкритості у фінансових процесах.

4. Недостатня участь громадян у прийнятті рішень може призвести до недооцінки їхніх потреб і пріоритетів. Шляхи вирішення: забезпечення широкої участі громадян у процесах місцевого управління, проведення громадських обговорень та консультацій.

5. Недостатня кваліфікація кадрів у місцевих органах управління може призвести до неефективного використання ресурсів та невірному прийнятті рішень. Шляхи вирішення: підвищення кваліфікації чиновників через навчальні програми та тренінги, впровадження системи оцінки та підвищення ефективності роботи.

Ці заходи можуть сприяти удосконаленню механізму реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування та покращенню якості життя місцевих громад.

Держава може удосконалити механізм реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування шляхом вжиття наступних заходів:

- забезпечення фінансової стабільності місцевих громад шляхом збільшення обсягу місцевих бюджетів, зокрема через розширення податкових повноважень місцевих органів та механізмів фінансової підтримки з боку держави;

- розвиток інфраструктури та підтримка бізнесу, що стимулюватиме економічний зріст та привертання інвестицій. Крім того, важливо створити сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу через спрощення процедур, надання фінансової підтримки та консультацій;

- необхідно активно впроваджувати антикорупційні заходи на місцевому рівні, зокрема шляхом створення ефективних механізмів моніторингу, звітності та контролю за використанням бюджетних коштів;

- важливо забезпечити широку участь громадськості у прийнятті рішень щодо розвитку місцевих громад, шляхом організації громадських обговорень, консультацій та інших форм взаємодії з місцевими органами влади, а також забезпечити належну кваліфікацію та професійний рівень місцевих чиновників через проведення систематичних тренінгів, курсів підвищення кваліфікації та обмін досвідом з іншими місцевими громадами та країнами.

Зазначені заходи допоможуть покращити механізм реалізації економічних прав в сфері місцевого самоврядування в Україні та сприятимуть сталому соціально-економічному розвитку країни.

Основні результати дослідження, висвітлені у третьому розділі опубліковано у наукових працях: [Бевз Т.С. Правове регулювання надання грантів як одного із механізмів забезпечення економічних прав громадян// Юридичний науковий електронний журнал №2. 2024. С. 60-62; Digitization process in the local self-government: International-legal experience / Boris Perezhniak, Larysa Vasylchuk, Tetiana Bevz, Serhii Pyroha, Yurii Batan - Revista Amazonia Investiga - Vol 11 No 59 (2022); Бевз Т.С. Питання прозорості розподілу місцевого бюджету в умовах воєнного стану" Матеріали X-ї Міжнародної науково-практичної конференції "Малиновські читання", м. Острого, 24 листопада 2023 року].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Податкові важелі та стимули розвитку господарських систем (теоретичні засади та практика використання). Ірпінь : НУДПС України. 2006. 210 с.
2. Бабкова Т. Право громадян на соціальний захист та його забезпечення органами судової влади в Україні: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Х., 2014. 236 с.
3. Баймуратов М. О., Кофман Б.Я. «Муніципальні цінності»: до ідентифікації та визначення параметральних ознак профільної феноменології. DOI:10.24144/2788–6018.2023.06.13; Analytical and Comparative Jurisprudence. December 2023. P. 81–89.
4. Баймуратов М. Конституційно–правовий простір місцевого самоврядування як простір формування, реалізації конституційно– правового статусу людини (особистості) і громадянина, охорони та захисту прав людини. Соціальний калейдоскоп. 2022. Т. 2, Вип. 3–4. С. 8–26.
5. Баймуратов М. Міжнародне публічне право / М. Баймуратов – Х.: Одісей, 2008. С. 164.
6. Баймуратов М. Муніципальні права людини: теоретико– аксіологічні підходи до визначення та розуміння. Юридичний журнал. 2012. № 7.
7. Баймуратов М. Публічна самоврядна (муніципальна) влада в Україні: основні ознаки й особливості. Актуальні проблеми виконання законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації». 2003. С. 71–87.
8. Баймуратов М., Кофман Б. Роль органів місцевого самоврядування у повоєнному відновленні територіальних громад. Візії майбутнього: конституційний вимір повоєнного відновлення України та європейської інтеграції : збірник матеріалів і тез II Маріупольського конституційного форуму (м. Київ, 06 жовтня 2023 р.) / Конституційний Суд України, Програма підтримки ОБСЄ для України. Київ : ВАІТЕ, 2023. 176 с.

9. Баймуратов М.О., Кофман Б.Я. Компетенційні повноваження органів місцевого самоврядування в сфері захисту прав людини в період миру і воєнного стану в Україні: актуальні питання регламентації та регулювання.

URL: <https://constitutionalist.com.ua/bajmuratov-m-o-kofman-b-ia-kompetentsijni-povnovazhennia-orhaniv-mistsevoho-samovriaduvannia-v-sferi-zakhystu-prav-liudyny-v-period-myru-i-%20voiennoho-stanu-v-ukraini-aktualni-pytannia%20-rehlamentatsii/>

10. Балацька О. Р. Доступ до правосуддя як загальна засада кримінального провадження. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 8. С. 262 – 268

11. Балацька О. Р. Право на доступ до суду у європейській системі захисту прав людини. Право і суспільство. № 4. 2022. С. 444 – 451.

12. Балацька О. Р. Роль міжнародних універсальних стандартів з прав людини в системі забезпечення доступу до правосуддя. Юридичний науковий електронний журнал. № 7. 2022. С. 455–458.

13. Батанов О. Економічний конституціоналізм як концепт. Візії майбутнього: конституційний вимір повоєнного відновлення України та європейської інтеграції : збірник матеріалів і тез II Маріупольського конституційного форуму (м. Київ, 06 жовтня 2023 р.) / Конституційний Суд України, Програма підтримки ОБСЄ для України. Київ : ВАІТЕ, 2023. 176 с.

14. Батанов О. Місцеве самоврядування як інститут громадянського суспільства: муніципально-правові проблеми взаємодії та функціонування / О. В. Батанов, В. В. Кравченко // Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6. № 6. С. 45–53.

15. Батанов О. Конституційне право у сучасному світі: основні напрями та форми розвитку // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2003. № 7. С. 39–41.

16. Батанов О.В. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування у зарубіжних країнах: основні моделі організації та діяльності. Часопис Київського університету права. 2015. № 3. С. 61–66.

17. Батанов О.В. Муніципальне право України : підручник / відп. ред. М.О. Баймуратов. Харків : Одиссей, 2008. 567 с.
18. Батанов О. В. Територіальна громада – первинний суб’єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. №2 (12). С. 51–57.
19. Батанов О. Муніципальні права особистості: загальноправова характеристика. Удосконалення механізмів державного управління та місцевого самоврядування: Матеріали наук.–практ. конф. за міжнародною участю (10.04.2009) /. К. : Видавничо–поліграфічний центр Академії муніципального управління, у 2–х частинах, Ч.1, 2009. С. 108–114
20. Бевз Т. С Правове регулювання надання грантів як одного із механізмів забезпечення економічних прав громадян// Юридичний науковий електронний журнал №2. 2024. 545 с.
21. Бевз Т. С. Питання прозорості розподілу місцевого бюджету в умовах воєнного стану" Матеріали Х–ї Міжнародної науково–практичної конференції “Малиновські читання”, м. Острог, 24 листопада 2023 року
22. Беломестнов О. Ефективність реалізації права на судовий захист суб’єктами господарювання Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2022 №2. С. 113–126
23. Бойчук М. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.01 «Теорія і історія політичної науки» / М. А. Бойчук. Київ, 2007. 20 с.
24. Бондарчук Н. Удосконалення механізму державного управління інвестиційним розвитком регіону : Інвестиції: практика та досвід № 20/2023 URL: <https://nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2276/2306>
25. Волинка К. Г. Правовий статус особи та гарантії реалізації прав і свобод за Конституцією України. К., 1998. – 76 с.
26. Галан, Л., Белова, Г. Удосконалення системи управління інвестиційною діяльністю в територіальних громадах. Економіка та суспільство, №38, 2022 . <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-53>

27. Герасик Д. Пріоритетні цілі розвитку українських територіальних громад (в умовах війни). забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні : Матеріали науково–практичної конференції за міжнародною участю м. Дніпро, 4 травня 2023 р. / за заг. ред. І. А. Чикаренко; Т.В. Маматової. Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. 257 с.
28. Глібко С., Гречко О. Конституційні гарантії права на підприємницьку діяльність. Право та інноваційне суспільство. 2019. №2 (13). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Hlibko_Hrechko.pdf
29. Голікова Є. Юридичний механізм реалізації трудових прав працівників: поняття та мета. Європейські перспективи. 2012. Л^о 4 Ч. 2. С. 130–134.
30. Грамота до всього українського народу від 29.04.1918// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003300-18#Text>
31. Громадська думка населення щодо реформи децентралізації та її результатів. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadska-dumka-naselennya-shchodo-refrmi-detsentralizatsii-ta-ii-rezultativ>.
32. Декларація Української Директорії, що зробила Директорія від 26.12.1918 // [Електронний ресурс] – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010300-18#Text>
33. Деля Ю. Правові основи місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії і практики: Автореф. Дис. канд. юрид. наук. К., 2003. С. 12.
34. Дергач А., Кульганік О., Чернишова О. Розвиток інвестиційного клімату в Україні в умовах війни. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 68. С. 218–222.
35. Динник І. Управління територіальним розвитком у повоєнний час : Матеріали науково–практичної конференції за міжнародною участю м. Дніпро, 4 травня 2023 р. / за заг. ред. І. А. Чикаренко; Т.В. Маматової. Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. 257 с.

36. Дробуш І. Функції представницьких органів місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К. : Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2002. 14 с.

37. Дробуш І. Реформування місцевого самоврядування в Україні: пошук оптимальної моделі в контексті євро інтеграційного процесу. Аналітично – порівняльне правознавство. №1. 2021. С.16 – 21.

38. Дробуш І. Соціальна функція місцевого самоврядування в Україні та конституційно–правові проблеми її реалізації : монографія. Рівне : Овід, 2015. 540 с.

39. Дробуш І. Функціональна роль муніципальної влади в реалізації прав та свобод людини на рівні громади в умовах воєнного стану// Юридичний науковий електронний журнал №2. 2024. С. 66–68.

40. ДРС та Посольство Австрії: запровадження в Україні кращих регуляторних практик ЄС/ Державна регуляторна служба України офіційний сайт. URL: <https://www.drs.gov.ua/press-room/drs-ta-posolstvo-avstriyi-zaprovadzhennya-v-ukrayini-krashhyh-regulyatornyh-praktyk-yes/>

41. Дуліба Є. Особливості організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1495/1546>

42. Дурман М. Досвід Сполучених Штатів Америки у запровадженні державної регуляторної політики / М. О. Дурман // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2021. Том 32 (71). № 1. С. 11–15.

43. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями // Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106/conv

44. Європейська хартія місцевого самоврядування: прийнята Радою Європи 15 жовтня 1985 р. База даних «Законодавство України». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

45. Європейський суд з прав людини : Рішення Справа "Україна–Тюмень" проти України" від 20.05.2010 Офіційний вісник України офіційне видання від 21.02.2011 р., № 11, стор. 109, стаття 499.

46. Жук В. Напрями розвитку та зміцнення управлінського потенціалу органів місцевої влади. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Juli08/01.htm>.

47. Жук П. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління / П. В. Жук, З. О. Сірик // Регіональна економіка. 2017. № 2. С. 16–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2017_2_5.

48. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

49. Зайчук О., Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / О.В. Зайчук, А.П. Заєць, В.С. Журавський та ін. ; М–во освіти і науки України. 2–е вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 554.

50. Закони про тимчасовий державний устрій України від 29.04.1918 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004300–18#Text>

51. Запатріна І. Державно–приватне партнерство як фактор економічного зростання та проблеми його розвитку в Україні / І. Запатріна, Т. Лебеда // Економіст. 2011. № 3. С. 52–58.

52. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768–14>

53. Зигрій О., Ковальчук Ю. Деретуляція у сфері правового регулювання земельних відносин або нова «земельна конституція». Актуальні проблеми правознавства, no. 2, Oct. 2021, pp. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1218>.

54. Зубков Р. Основні підходи до оцінки інноваційно–інвестиційного розвитку регіону. Інвестиції : практика та досвід. 2016. No 24. С. 53–58. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2016/13.pdf

55. Іщук С. Концептуальні питання взаємодії громадянського суспільства та держави в Україні в умовах війни із російською федерацією. Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного права в сучасних

умовах: матеріали круглого столу (м. Острог, 16 травня 2022 р.) / за ред. проф. І. В. Дробуш, доц. О. О. Дацюка. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. С. 10 – 13.

56. Іщук С. Громадянське суспільство і держава: правові проблеми взаємодії в умовах модернізації та євроінтеграції України // Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації [Коллективна монографія у 3 Т.]. За заг.ред.Ю.С.Шемшученка, О.В. Скрипнюка. Львів: Друкарня “Папуга”. 2021. 548 с. С.214-244.

57. Іщук С. Конституційно-правові основи взаємодії громадських організацій та органів державної влади // Конституціоналізм та основи демократії: теоретико-правовий вимір [Коллективна монографія в 2 част.]. Ч.2 /за заг. ред. Ковальчука В.Б. Львів, 2020. 238 с. С. 116-153.

58. Капітаненко Н. Удосконалення механізму реалізації прав суб'єктів підприємницької діяльності. Прикарпатський юридичний вісник. №3. 2023 С. 7–12.

59. Кахович О. Система управління регіональною структурно–інвестиційною політикою / О. Кахович // Економіка та держава. 2010. №3. С. 111–113.

60. Ковальчук В., Панчук І. Громадянське суспільство та його правові цінності в умовах демократичної трансформації: досвід України / В.Б. Ковальчук, І.О. Панчук // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2017. № 865. С. 83–89.

61. Колодій А., Олійник А. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2003. С. 134. Колодій А., Олійник А., Права людини і громадянина в Україні: Навч. посібн. К.: Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.

62. Кононова І.В. Деретуляція господарської діяльності: як пріоритетний напрям реформування національної економіки / І.В. Кононова, А.М. Пацкан // Національна економіка та інфраструктурні проекти : матеріали регіонал. наук.–практ. семінару (м. Дніпро, 29 квітня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. – С. 22–26.

63. Конституційні гарантії захисту людини у сфері правоохоронної діяльності : матеріали наук.– практ. конф. (24– 25 вересня 1999 року) / голова ред. кол. О. В. Негодченко ; Дніпропетровський юридичний ін-т. Д. : Поліграфіст, 1999. 420 с.

64. Конституція (Основний Закон) України від 20 квітня 1978 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text>

65. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 30.01.1937 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_001/ed19370130#Text

66. Конституція (основний закон) Української соціалістичної радянської республіки від 15 травня 1929 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-29#Text>

67. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

68. Конституція Української Народньої Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) від 29.04.1918. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text>

69. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки (березень 1919 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19#Text>

70. Коренюк Л. Особливості формування місцевих бюджетів на регіональному рівні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Випуск 17. С. 662–664.

71. Котенко Н., Решетняк В. Фіскальна децентралізація: досвід вразливості сільських територіальних громад в Україні. IV Міжнародна науково – практична конференція «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи», м.Одеса, Травень 2017. С. 243–245.

72. Кофман Б. Роль конституційного права в забезпеченні правового статусу людини, особистості і громадянина в умовах глобалізації: питання

теорії та практики: монографія /За ред. д.ю.н., проф. М. О. Баймуратова. Київ: «Людмила», 2019. 355 с.

73. Кофман Б. Я. Муніципальні права людини (особистості) як фактор вдосконалення конституційно–правового статусу людини і громадянина / Б. Я. Кофман // Часопис Київського університету права. 2019. № 2. С. 64–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2019_2_13

74. Кравченко В. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Монографія / За ред. В.В. Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова. К.: Атіка, 2007. 627 с.

75. Кравченко В. Пітцик М. Муніципальне право України. Навч. посіб. К., 2003. 456 с.

76. Крайник О., Федорчак О. Фінансово–кредитна діяльність: проблеми теорії і практики, 2022. Т. 2 (43). С. 118–125.

77. Кропельницька С. Інвестиційна політика регіону. Проблеми формування нової економіки XXI століття: праці I міжнар. наук.–техн. конф, м. Івано–Франківськ, 19 грудня 2008 р. С. 211–212.

78. Крупник А.С., Калашнікова О.Є., Дзюпин М.О. та ін.. Аналітичний звіт за підсумками міжрегіонального дослідження участі громадськості у процесах об'єднання та розвитку тери–торіальних громад. Одеса, 2016., 104 с.

79. Крутько М., Актуальні проблеми формування доходів місцевих бюджетів: правові аспекти та шляхи вирішення Юридичний Вісник, 2021/6 http://yurvisnyk.in.ua/v6_2021/10.pdf

80. Кудлай О. Четвертий Універсал Української Центральної Ради [Архівовано 13 березня 2016 у Wayback Machine.] // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2013. Т. 10. 784 с.

81. Кудлай О. Третій Універсал ЦР [Архівовано 13 березня 2016 у Wayback Machine.] // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наукова думка, 2013.Т. 10. С. 147. – 784 с.

82. Кузькін Є. Ключові проблеми формування фіскальної спроможності місцевих бюджетів. Наукові праці НДФІ. Серія: Державні фінанси. 2017. С. 53–67.

83. Кульчицький М. Тенденції та проблеми формування доходів місцевих бюджетів в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Випуск 3(08). С. 296–301.

84. Куценко Т., Сіренко Я. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30350/MO_2019_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

85. Кучеренко А. Конституційне право людини на підприємництво / А. В. Кучеренко // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Юридичні науки. 2013. № 2. С. 38–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdujn_2013_2_8.

86. Лесько, О.Й., Глущенко, Л.Д. і Мещерякова, Т.К. 2016. Деретуляція підприємницької діяльності та покращення умов ведення бізнесу в Україні. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 1 (Берез. 2016), 58–64.

87. Логвиненко О. Економічний простір в системі категорій інституційної архітектури. Електронний архів Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/46589178.pdf>

88. Марцеляк О. Інститут омбудсмана: теорія і практика. Х.: Вид–во Нац. ун–ту внутр. справ, 2004. 422 с.

89. Мироненко О . Перший Універсал Української Центральної Ради [Архівовано 25 квітня 2013 у Wayback Machine.] // Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998.

90. Мироненко О. Другий Універсал Української Центральної Ради [Архівовано 30 червня 2016 у Wayback Machine.] // Енциклопедія сучасної

України / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001 – 2023.

91. Мироненко О. Історія Конституції України / НАН України, Інститут держави і права ім. В. Корецького. К.: Ін Юре, 1997. 123 с.

92. Міжнародний досвід державної підтримки інноваційної діяльності
URL: https://elearning.sumdu.edu.ua/free_content/lectured:8bace780e5062a11092b5c8b4c0c6a929fce67ff/latest/479687/index.html

93. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 // [Електронний ресурс] – https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043/ed19661216#Text

94. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 // [Електронний ресурс] – https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042/ed19661216#Text

95. Міхневич Л. В. Конституційне право зарубіжних країн (загальна частина): Навч. – метод. посібн. для самост. вивч. К.: КНЕУ, 2005. 164 с.

96. Мішина Н.В. Децентралізація публічної влади: проблема делегування повноважень. Конституційно–правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей: матеріали міжнародної науково–практичної конференції, м. Ужгород, 22 червня 2021 р. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2021. С. 219 –222.

97. Мішина Н.В. До питання делегування повноважень місцевими органами публічної влади. Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез IV Міжнародної науково–практичної конференції, присвяченої світлій пам’яті доктора юридичних наук, професора, академіка–засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 2–6 березня 2021 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 363–365.

98. Мішина Н.В. До питання диверсифікації організації міського самоврядування: згадуємо магдебурзьке право. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: Тези доповідей П'ятої щорічної всеукраїнської науково–практичної конференції (Київ, 10 грудня 2021 р.). К.: АванпостПрим, 2021. С.80–84.

99. Наливайко Л.Р., Степаненко К.В. Міжнародно–правові стандарти прав людини: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

100. Нікітенко Л. Зміст механізму забезпечення конституційного права на підприємницьку діяльність. Правознавець. URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/2817/%СВ>

101. Ніколенко Л. Захист прав та інтересів суб'єктів господарювання в умовах реформування законодавства / Л. М. Ніколенко // Економіка та право. 2017. № 2. С. 19–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpr_2017_2_6.

102. Олійник А. Конституційно–правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні : монографія. Київ : Алтера; КНТ ; Центр навч. літ., 2000. 472 с.

103. Онищенко, С. , Ківшик , О. і Єрмак, Г. Деретуляція підприємницької діяльності як базис підтримки та відновлення національної економіки України. modeling the development of the economic systems. 4 (груд 2022), 124–132. URL::<https://doi.org/10.31891/mdes/2022–6–16>.

104. Опольська Н. Права дитини в Україні : монографія. 2–е вид., переробл. та доповн. Вінниця : ВНАУ, 2019. С. 188–195.

105. Пальчук В. Підсумки перших місцевих виборів в об'єднаних територіальних громадах 11 і 18 грудня 2016 року. Україна: події, факти, коментарі. 2017, № 2, С. 30–45. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/ukr2.pdf>.

106. Панчук І. Самоорганізація населення у контексті розвитку громадянського суспільства в Україні / І. О. Панчук. // Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. №1. С. 3–7.

107. Панчук І. Самоорганізація населення як ознака та правова цінність громадянського суспільства, круглий стіл "Сучасні тенденції розвитку законодавства України в умовах воєнного стану", м. Острого, 18 травня 2023 р.

108. Перощук З. Проблеми правового регулювання доходів та видатків бюджетів, що становлять бюджетну систему України. Актуальні проблеми держави і права. 2014. С. 172–177.

109. Перший протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : міжнародний договір від 20 березня 1952 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535

110. Петруненко В. Деретуляція господарської діяльності як процес оптимального узгодження публічних і приватних інтересів / Я. В. Петруненко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2019. Вип. 55(1). С. 157–160. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2019_55\(1\)__38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2019_55(1)__38)

111. Пилявець В., Гриник О. Деретуляція як підтримуючий важіль бізнесу у воєнний час. Економіка та суспільство, вип. 42 (Серпень). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1678>.

112. Підтримка бізнесу в умовах війни. – 2022 URL:: <https://business.diia.gov.ua/wartime>.

113. Підхомний О. Проблеми забезпечення та шляхи збільшення доходів місцевих бюджетів. Молодий вчений. 2017. № 10(50). С. 996–1000.

114. Поліщук Т. С. Інвестиційні процеси як інструменти забезпечення економічного розвитку територіальних громад // Матеріали ІХ–й Міжнародної науково–практичної конференції “Малиновські читання”, м. Острого, 05 жовтня 2021 року. 104 с.

115. Поліщук Т. С. Легалізація бурштину: проблеми реєстрації та здійснення підприємницької діяльності матеріали круглого столу (м. Острого, 11 травня 2021 року. 162 с.).

116. Поліщук Т.С. Питання організації роботи та повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: матеріали круглого столу

(м. Острого, 16 травня 2022 р.) / за ред. проф. І. В. Дробуш, доц. О. О. Дацюка. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. 108 с.

117. Поліщук Т.С. Особливості реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в умовах децентралізації// Матеріали VIII Міжнародної науково–практичної конференції «Малиновські читання», м. Острого, 22 травня 2020 року : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. 144 с.

118. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 252. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>

119. Про державно–приватне партнерство : Закон України від 20.10.2019 / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 28.09.2020).

120. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні: Закон України від 6 березня 2003 року № 601-15#Text. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15#Text>

121. Про добровільне об'єднання територіальних громад Закон України від 05.02.2015 р. №157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

122. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.

123. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України № 265/95-ВР від 17.03.2022 р. URL:: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>

124. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію :

Розпорядження Кабінету міністрів України № 246–р. від 25.03.2022 р. URL:: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246–2022–%D1%80#Text>.

125. Про інвестиційну діяльність Закон України від 18.09.1991 №1560–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/ьlaws/show/1560–12#Text>

126. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 року № 2778–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/ls/show/2778–17#Text>

127. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906–IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50.

128. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97–ВР / Верховна Рада України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97>

129. Про науку та науково–технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848–19#n744>

130. Про національні меншини в Україні: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 36. ст. 529.

131. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності // Відомості Верховної Ради України. 2023 р., № 46, стор. 15, стаття 116.

132. Про Програму економічного та соціального розвитку Рівненської області на 2024 рік : Розпорядження голови обласної державної адміністрації – начальника обласної військової адміністрації №593 від 20.11.2023 р. URL:: <https://ror.gov.ua/upload/content/2024/February/wVfHF3Li.pdf>

133. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України № 4618–VI від 22.03.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618–17#Text>.

134. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333–р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333–2014–%D1%80#n8>

135. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 вересня 2006 року № 185–V. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 46, ст.456.

136. Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності: Постанови Кабінету Міністрів України від 13 січня 2023 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44–2023–%D0%BF#Text>

137. Проценко Ю. Проблеми формування дохідної бази місцевих бюджетів. Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління. 2016. Том 15. Вип. 1(32). С. 230–240.

138. Радіонов Ю. Формування і виконання державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2669/2585>

139. Ременець О. Базові цінності становлення громадянського суспільства в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / О. В. Романець. Київ, 2011. 16 с.

140. Риковська О. Дотаційність бюджетів територіальних громад як фінансовий механізм інклюзивного сільського розвитку Український соціум, 2022, № 4 (83): 61–75. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/61_75_No-4-83_2022_ukr.pdf

141. Різник С. Верховна Рада України як організаційно–правова гарантія конституційних прав людини і громадянина на підприємницьку діяльність / С. В. Різник // Форум права. 2008. № 3. С. 427–432. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

142. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини першої статті 73 Кодексу торговельного мореплавства України (справа про морський порт як державне

підприємство) від 15 грудня 2004 року у справі № 1–17/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710–04#Text>

143. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 11 Закону України "Про зв'язок" та окремих положень статті 4 Закону України "Про підприємництво" (справа про виплату і доставку пенсій та грошової допомоги) у справі № N 1–1/2001 від 20 червня 2001 року. Офіційний вісник України офіційне видання від 13.07.2001 – 2001 р., № 26, стор. 94, стаття 1183.

144. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України "Про заходи щодо запровадження державної монополії у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів" (справа про запровадження державної монополії у сфері контролю за виробництвом окремих видів продукції) у справі № 1–16/2004 від 31 березня 2004 року – Офіційний вісник України від 23.04.2004 – 2004 р., № 14, стор. 327, стаття 977.

145. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 6, 9 Закону України "Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру" (справа про визначення мінімальної ціни на цукор) у справі № 1–7/2004 від 15 квітня 2004 року – Офіційний вісник України від 14.05.2004 – 2004 р., № 17, стор. 100, стаття 1199.

146. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 1.17 статті 1, статті 8 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" (справа про податкову заставу) у справі № 1–9/2005 від 24 березня 2005 року – Вісник Конституційного Суду України від 2005 – 2005 р., № 2, стор. 4.

147. Савченко В. Долгополов, М. Сінгапурські уроки економічного зростання, 2016 Науковий вісник Полісся, (4(4), 005–013. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/95893>

148. Савченко М.Д. Конституційний Суд і омбудсмен у державному механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина. Вісн. Конституційного Суду України. 2000. № 1. С. 68–83.

149. Савчин М. Правове регулювання та економічні свободи і права : монографія / за ред. проф. Михайла Савчина. Ужгород : Видавництво «РІК–У», 2020. 224 с.

150. Скакун О. Теорія держави і права: Харків: Консум, 2001. 656 с.

151. Слободянюк Н. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 2. С. 611–616.

152. Солодкий С., Левонюк Т., Баласанян В та ін.. Взаємозв'язок між децентралізацією та європейською інтеграцією, 2020. 30 с. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Decen-tralization_ukr_web-2.pdf.

153. Станішевський В. Державно–приватне партнерство як базовий інструмент для становлення ринкової економіки держави. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. URL: https://www.pubadm.vernadskeyournals.in.ua/journals/2020/5_2020/11.pdf

154. Сульженко Ю. О. Поняття та система економічних прав та свобод людини і громадянина в Україні / Ю. О. Сульженко // Юридична наука. 2011. № 3. С. 14–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2011_3_2

155. Ткачук В. Організаційний механізм формування та нарощування інвестиційного потенціалу регіону: Автореф. дис. к-та екон. наук: 08.00.05 / В. Р. Ткачук. – Полтава: Полтавський національний технічний університет, 2008. 20 с.

156. Трачук П. Тимчак В., Реалізація принципу децентралізації влади в Україні [Електронний ресурс] / П. Трачук, В. Тимчак // Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2023. Вип. 75(1). С. 293–298. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_75\(1\)__50](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_75(1)__50)

157. Турута О. Юридичний механізм забезпечення реальності прав і свобод громадян. Форум права. 2010. № 2. С. 519–523.

158. УГОДА між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу Горизонт 2020 – Рамкова програма з досліджень та інновацій (2014–2020) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_018#Text

159. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права // [Електронний ресурс] – https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_086#Text

160. Фрицький О. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. 536 с.

161. Чапала Г. Місцеве самоврядування і громадянське суспільство – питання співвідношення / Г. В. Чапала // Форум права. 2012. № 4. С. 1000–1005. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

162. Шатіло В.А. Конституційно-правове забезпечення захисту конкуренції у підприємницькій діяльності в Україні: проблеми теорії та практики. Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». Київ: НАУ, 2023. № 3(68). С. 126-132.

163. Шатіло В.А. Конституційне право громадян на підприємницьку діяльність: сутність та значення. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: журнал. Серія Право. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила», 2023. Вип. 16 (28). 184 с. С. 57-63.

164. Шулюк Б. Концептуальні засади фінансового механізму державно–приватного партнерства. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економіка, управління та адміністрування. 2018. № 4. С. 117–123. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2018_4_23

165. Шулюк Б. Проблеми виконання місцевих бюджетів України. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 13. С. 1279–1282.
166. Що таке дерегуляція? Офіс ефективного регулювання BRDO. URL: <https://brdo.com.ua/news/shho-take-deregulyatsiya/>
167. Явір В. Проблеми в сфері забезпечення прав національних меншин у контексті євроатлантичної інтеграції України. Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. URL: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2020/06/yavir_problemy.pdf
168. Якимчук Н.Я. Особливості правового регулювання відносин в сфері надання бюджетних грантів / Наталія Яківна Якимчук // *Juris Europensis Scientia*. — 2023. — Випуск 3. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2023/15.pdf
169. Digitization process in the local self-government: International-legal experience / Boris Perezhniak, Larysa Vasylchuk, Tetiana Bevz, Serhii Pyroha, Yurii Batan – *Revista Amazonia Investiga* – Vol 11 No 59 (2022).
170. Drobush I. Municipalism in Ukraine: historical experience and perspectives on development. Форум права, 2019. 58(5). 6–18 November 26, 2019.
171. Drobush I. Public and Private Interests in the Sphere of Administration of Vaccination in a Pandemic / I. Drobush, L. Kornuta, O. Shmyndruk, O. Kurhanska, T. Polishchuk // *Cuestiones Políticas*. - Vol. 39. - No. 68. - Universidad del Zulia Maracaibo : Venezuela, 2021. - P. 476-490.
172. Helping Irish business go global URL : <https://www.enterprise-ireland.com/en/about-enterprise-ireland>
173. How deregulation put NZ at top of jobs table JIM EAGLES <https://www.nzherald.co.nz/business/how-deregulation-put-nz-at-top-of-jobs-table/F5KULEEVE7GKQZ4LLC6OZZN4ZQ/>
174. Investment policy and investment development of the region: essence and characteristics", *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernads'koho*, 2022, VOL. 33 (72), no. 6, pp. 143–148. URL: https://doi.org/10.32782/TNU*2663*6468/2022.6/22

175. Investycyjna polityka derzhavy (2016) [Investment policy of the state]
URL: <http://pro-investycji.ukr/investycyjna-polityka-derzhavy/> (accessed 12.03.2019).

176. Local Self-Government in the Conditions of Digitization: International-Legal Experience / Boris Perezhniak, Larysa Vasylchuk, Tetiana Bevz, Serhii Pyroha, and Oleksiy Ulianov – International Journal of Computer Science and Network Security . Vol. 22 No. 10.

177. Polishchuk T. Concept and content of human's and citizen's economic rights and freedom in local self-government. Slovak Republic. Visegrad Journal on Human Rights. №1, 2021. 349 p.

178. Public Papers of the Presidents of the United States. Federal Register Division, National Archives and Records Service, General Services Administration, 1983. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=QG9QAQAAMAAJ>.

179. Shatilo V. Local Self-government in European Countries: General Characteristics, Comparison and Ukrainian Realities // Lex Localis, 2023, 21(3), pp. 683-706

180. Sheremet, A., Blaschuk, T., Ishchuk, S. Mediation Principles in the Civil Society and Features of Their Application in the Educational Environment of Ukraine. Journal of Education Culture and Society. 13(2) (2022), pp. 231- 250.

181. Start-Up Chile – державна інноваційна програма Чилі : Науково-дослідний Інститут правового забезпечення інноваційного розвитку URL : <https://ndipzir.org.ua/archives/3354>

182. 60-річчя Загальної декларації прав людини: дотримання прав людини – пріоритет держави та суспільства. Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://helsinki.org.ua/2008/12/60-richchya-zahalnoji-deklaratsiji-prav-lyudyny-dotrymannya-prav-lyudyny-priorityet-derzhavy-ta-suspilstva/>

Заява № LQJ212

на отримання гранту на власну справу

Відомості про заявника

Прізвище, власне ім'я, по батькові

Бевз Тетяна Сергіївна

Реєстраційний номер облікової картки платника податків

3427411683

Номер ID-картки

007663645

Організаційно-правова форма

фізична особа - підприємець

Стать

Жіноча

Дата реєстрації у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань

30.11.2015 року

Дата народження

02.11.1993 року

Адреса реєстрації

Україна, 33028, Рівненська обл., місто Рівне, ВУЛИЦЯ КОТЛЯРЕВСЬКОГО, будинок 16, ГУРТ

Телефон

380962740961

Адреса електронної пошти

polischuk.tatyana@ukr.net

Основний вид економічної діяльності

69.10 Діяльність у сфері права

Поточне місце проживання

Адреса

33015, Рівненська обл., Рівненський р-н, м. Рівне, вул. Чорновола В'ячеслава, буд. 91С, корп. 3, кв. 104

Особисті дані

Належність до політично значущих осіб

Ні

Освіта

Вища

Отримувач та/або члени його сім'ї є засновниками юридичної особи

Так

Відомості про юридичну особу

Ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України

41975189

Найменування юридичної особи, у тому числі скорочене (за наявності)

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ "РЕДЗЕЛЬ І ПАРТНЕРИ"

Відомості про юридичну особу

Ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України

45368834

Найменування юридичної особи, у тому числі скорочене (за наявності)

АДВОКАТСЬКЕ БЮРО "ТЕТЯНИ БЕВЗ"

Отримувач та/або члени його сім'ї є засновниками корпорацій

Ні

Дані про членів сім'ї

Сімейний стан

Одружений/Заміжня

Є діти

Так

Кількість непрацюючих членів у вашій сім'ї

1

Сума витрат в середньому в місяць на утримання непрацюючих членів сім'ї, грн

10000

Фактичне місце провадження діяльності

Адреса

Рівненська обл., Рівненський р-н, м. Рівне, вул. Борисенка Олександра, буд. 5, прим. 1

Фінансові показники

Розмір загального офіційного доходу (без ПДВ) за річною звітністю, грн

426000

Є рахунки в банках

Так

Банківські послуги

Поточний/картковий рахунок

Кредит

Депозит

Є сезонний характер

Ні

Активи

Кількість найманих працівників

0

Активи у власності

- житлова нерухомість в особистій власності або у власності подружжя в офіційному шлюбі
- житлова нерухомість у власності дітей або батьків
- житлова нерухомість в оренді
- транспортні засоби в особистій власності або у власності подружжя в офіційному шлюбі
- транспортні засоби у власності дітей або батьків

Використання нерухомості в бізнесі

- ведення бізнесу не потребує використання комерційної нерухомості
- нерухомість в особистій власності або у власності подружжя
- нерухомість у власності дітей або батьків
- нерухомість в оренді протягом року і більше
- нерухомість в оренді до року

Використання транспорту в бізнесі

- ведення бізнесу не потребує використання транспорту
- транспортні засоби в особистій власності або у власності подружжя
- транспортні засоби у власності дітей або батьків
- транспортні засоби в оренді

Використання гранту

Сума запиту, грн

249627

Кількість працівників яких плануєте найняти

3

Щомісячна планова виручка, грн

200000

Очікувана рентабельність бізнесу, %

Участь власними коштами, грн

100000

Повна вартість проєкту з урахуванням гранту, грн

349627

Період окупності залучених коштів, років

0.6

Орієнтовна кількість населення у місті ведення діяльності

від 200 тис. до 500 тис.

Збитки, яких зазнали у зв'язку із веденням бойових дій

- Пошкодження приміщень підприємства
- Пошкодження виробництва
- Звільнення співробітників
- Проблеми з експлуатацією виробничих потужностей та обладнання
- Переїзд підприємства в інший регіон
- Відсутність або дефіцит сировини для виробництва
- Проблеми з логістикою
- Припинення або розірвання через бойові дії контрактів на поставку товарів, робіт та послуг за кордон
- Інше

Плани щодо використання гранту

Придбання меблів та обладнання для ведення господарської діяльності, а також транспортних засобів для комерційних та виробничих цілей. Їх не можна продавати або передавати іншим особам, доки не будуть виконані всі умови грантового договору

Сума, яку плануєте витратити на це, грн

249627

На що саме ви плануєте витратити цю суму

придбання обладнання

Вплив від отриманої допомоги на свій бізнес, громаду та економіку в регіоні

Створення нових робочих місць, сплата податків

Бізнес-план

- _БП_грант_власна_справа_Бевз Т.С..xlsx

Отримана раніше допомога

Відомості щодо отримання державної допомоги за програмами евакуації під час воєнного стану

Ні

Відомості щодо отримання будь-яких інших грантів під час воєнного стану

Так

Назви отриманих грантів

Грант для ветеранів та членів їхніх сімей

Я, Бевз Тетяна Сергіївна, підтверджую, що:

Є громадянином/громадянкою України;

не знаходжусь та не проваджу свою господарську діяльність на тимчасово окупованій території України (АР Крим та м. Севастополь) або на територіях, які включені до переліку територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), затвердженого Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, що підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи;

не проваджу господарську діяльність на території Російської Федерації;

до мене не застосовуються спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції), відповідними рішеннями Ради національної безпеки і оборони України, введеними в дію Указом Президента України щодо застосування персональних (спеціальних) економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України "Про санкції";

щодо мене не порушено справи про банкрутство та/або не визнано банкрутом, та/або не перебуваю на стадії ліквідації;

щодо мене відсутнє рішення суду, яке набрало законної сили, про притягнення до кримінальної відповідальності за корупційне правопорушення.

відсутня заборгованість перед бюджетом;

До відома Клієнта/ представника Клієнта

Банк залишає за собою право звертатися до будь-якої особи, відомої особи, відомої або невідомої Клієнту, яка, на думку Банку, може посприяти в прийнятті остаточного рішення стосовно надання або не надання гранту Клієнту.

Банк гарантує, що вся інформація, надана Клієнтом, буде використана суто конфіденційно і тільки для прийняття рішення по суті даної заявки. Клієнт цим підтверджує і гарантує, що вся інформація, яка міститься Анкеті, доданих до неї документах та викладена усно, є правдивою і настільки повною, наскільки відомо Клієнту. Проставляючи свій підпис, Клієнт підтверджує, що він (вона) ознайомлений зі змістом даної Анкети та повністю розуміє її.

Підписання цієї заяви підтверджую що ознайомлений зі змістом статті 222 Кримінального кодексу України:

Стаття 222. Шахрайство з фінансовими ресурсами

1. Надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак злочину проти власності - карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або завдали великої матеріальної шкоди, - караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Згода на збір і надання інформації щодо кредитної історії

Підписанням цієї Анкети, враховуючи вимоги Закону України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» та Закону України «Про банки і банківську діяльність», надаю згоду на передачу, збір, зберігання, використання та поширення інформації, яка складає мою та пов'язаних зі мною осіб кредитну історію, через будь-яке бюро кредитних історій, у тому числі Кредитний реєстр Національного банку України; на доступ до моєї кредитної історії та отримання інформації в повному обсязі кредитної історії у будь-якому бюро кредитних історій, у тому числі Кредитний реєстр Національного банку України.

25.02.2024

Бевз Тетяна Сергіївна

Опис проєкту

Назва суб'єкта діяльності/ФОП/ПІБ заявника (для фізичних осіб)

ФОП Бевз Тетяна Сергіївна

Регіон:

м. Рівне, Рівненська область

Бізнес-план має містити детальний опис бізнес процесів

Заповнення всіх вкладок необхідно для захисту бізнес-плану та отримання гранту

Будь ласка, заповніть кожне поле, використовуючи запитання, підказки та приклади, як орієнтир для деталізації інформації, яка потрібна для прийняття рішень

1. Бізнес та Бізнес-ідея	Пояснення
Опишіть бізнес-ідею: Бізнес-ідея полягає у відкритті їдальні як закладу харчування, розрахованого на широку аудиторію Галузь корпоративного харчування в даний час практично не охоплена. Організація харчування в дитячих садках, школах, таборах, лікарнях не завантажена конкурентами і має відмінні перспективи розвитку. Їдальні добре відомі споживачам, їх не треба знайомити з форматом. Меню в їдальнях розраховане на широку аудиторію. Середній чек — 80 грн. і великий вибір страв — не менше 50 в меню, роблять харчування в їдальні доступним і привабливим для учнів, студентів, працюючого населення. Для фінансування проєкту планується отримати грант у розмірі 249 627 грн., який буде спрямований для придбання професійного обладнання, а також залучити власні кошти у розмірі не менше 100000 грн. для ремонту приміщення, придбання меблів.	описується організація бізнесу; вказуються основні переваги бізнес-ідеї; при необхідності зазначаються додаткова інформація щодо організації бізнесу вказується, чи є досвід роботи за даним напрямком
Цілі В поточному році Облаштування приміщення, придбання обладнання, закупівля запасу товарів, найм працівників та відкриття їдальні	цілі мають бути вказані у форматі SMART: конкретними, вимірними, досяжними, реалістичними та обмеженими в часі
Середньострокові (1-3роки) Введення дитячого меню, оформлення сайту, розроблення мобільного додатку для служби доставки їжі	цілі мають бути вказані у форматі SMART: конкретними, вимірними, досяжними, реалістичними та обмеженими в часі

Сума вашого гранту			
Опишіть, як ви будете використовувати свій грант і як це допоможе вам досягнути ваших цілей:			
Стаття витрат	Сума (грн)	Обґрунтування	детально опишіть використання грантових коштів (всі витрати суми гранту)
Кухонне обладнання	249627	Виробничі столи для обробки харчових продуктів та в якості допоміжної поверхні для кухонного обладнання, мийка виробнича 2-секційна, полиці для зберігання інвентарю, посуду та продуктів, стелаж, ваги фасувальні, бойлер, морозильна камера, холодильна вітрина настільна, холодильна вітрина підлогова для салатів і десертів, м'ясорубка професійна, фритюрниця подвійна, холодильники, слайсер, мікрохвильова піч.	
Разом	249627		

2. Навички та компетенції	Пояснення
Вкажіть будь-який попередній досвід, все, що стосується реалізації бізнес-плану:	
Досвід підприємницької діяльності з 2015 року, отримання гранту для відкриття піцерії "Коно Піца" за програмою "Грант для ветеранів та членів їхніх сімей"	вказать свій попередній досвід, який стосується сфери реалізації бізнес-плану
Вкажіть вашу освіту та кваліфікацію, яка допоможе реалізувати бізнес-план	
Вища юридична освіта, проходження навчання курсу "Повний курс ресторанного бізнесу", програма якого включає організаційну структуру підприємства громадського харчування, місце і роль менеджера в управлінському персоналі, організацію роботи персоналу торгового залу, кухні, каси, складської групи (комор і камер зберігання), документація, за яку несе відповідальність менеджер ресторану (наявність і оформлення), принципи організації обліку товарів і	вказать всі напрями навчання враховуючи курси, тренінги тощо, які, як ви вважаєте допоможуть вам у реалізації цього бізнес-плану

сировини на виробництві / Загальні / на підприємствах громадського харчування, збірник рецептур страв і кулінарних виробів, методику розрахунку витрат сировини, виходу напівфабрикатів і готових виробів, порядок складання калькуляційних карток, розрахунок кількості сировини за нормативами та ін.

3. Цільова аудиторія	Пояснення
деталі	
Коротко опишіть своїх цільових клієнтів:	
<p>Цільова аудиторія: молодь, студенти, офісні працівники та всі, хто зацікавлений швидко та недорого перекусити Оскільки їдальня буде розташована в центральній частині міста поруч з парком, планується введення дитячого меню, тому потенційно цільовою аудиторією є також де часто гуляють діти з батьками,</p>	<p>опишіть цільову аудиторію споживачів ваших товарів/послуг. Проаналізуйте, за можливості, їх купівельну спроможність</p>
Які потреби або проблеми клієнта вирішують ваші продукти та/або послуги	
<p>Природне втамування голоду, швидке харчування здоровою їжею під час перерви на обід, сімейний обід або дружня зустріч, ділове спілкування за доступною ціною</p>	<p>чому клієнти мають купувати саме ваші товари/послуги</p>
Поясніть свій підхід до ціноутворення товарів та/або послуг:	
<p>Ціну визначаємо на основі собівартості закупки. Метод ціноутворення: собівартість + націнка. При встановленні ціни орієнтуємось на ринок та конкурентів, щоб бути конкурентоздатними.</p>	

4. Ринок та конкуренція	Пояснення
Аналіз ринку	

<p>Хоча галузь корпоративного харчування на даний час не має високого рівня конкуренції, підприємці почали відкривати прості заклади, розраховані на широку аудиторію. Їдальня - відмінний тому приклад. Їдальня буде розміщена на першому поверсі Рівненського Інституту Київського університету права, який знаходиться в центральній частині міста біля парку. Таким чином потенційними клієнтами є працівники Інституту, студенти, офісні працівники, оскільки навколо розташовано багато офісних центрів та державних структур. Також в теплу пору року в парку проводити час значна кількість людей, в тому числі діти, для яких передбачається розробити спеціальне дитяче меню.</p> <p>Концепцією їдальні буде переважно домашня кухня за доступною ціною, яка може задоволити потреби будь-якого споживача. Серед додаткових послуг передбачається "Їжа на виніс із собою" та "Доставка"</p> <p>Основними конкурентами в м. Рівне можна вважати їдальні "Сковорода", "Смакота" та "Вітамінка". Перевагою конкурентів є те, що вони вже відомі споживачу, мають певну клієнтську базу.</p> <p>Перевагою перед конкурентами є доступна ціна, якість продуктів, швидке приготування, що є особливо цінним в сучасному ритмі життя і обмеження часу. При цьому, враховуючи місце розташування харчування в їдальні є зручним як для студентів та офісних працівників, в яких обмежений час на обідні перерви, так і для людей, які можуть просто прогулятися та посмакувати смачними стравами.</p>	<p>Необхідно охарактеризувати наступні моменти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - охарактеризуйте, де ви збираєтеся реалізувати ваш товар/послугу, і який потенційний розмір/можливість ринку; - охарактеризуйте ваших ключових конкурентів, підкресліть їхні сильні та слабкі сторони та визначте унікальні переваги вашої власної пропозиції; - чітко опишіть свою цільову групу покупців, її мотивацію для «купівлі» саме у вас та будь-які інші ключові моменти, які можуть допомогти вам збільшити чисельність своїх клієнтів
<p>Зазначте переваги вашого бізнесу від бізнесу конкурентів</p>	
<p>Доступний мобільний додаток для замовлення їжі, доступність цін, наявність в приміщенні їдальні закритої банкетної зали, що може використовуватися для ділових зустрічей та урочистих подій, зручне розташування</p>	
<p>Ваші переваги</p>	<p>Ваші недоліки</p>
<p>Швидке приготування Доступна ціна Зручне місцерозташування Можливе харчування в закладі та на виніс</p>	<p>Відсутність сформованої клієнтської бази Недостатня кількість необхідного обладнання</p>
<p>Поточні або майбутні можливості:</p>	<p>Поточні або майбутні загрози:</p>
<p>Отримання гранту Розвиток мережі</p>	<p>Військові дії Нестабільна політично-економічна ситуація Поява конкурентів</p>

5. Ваші плани продажів і маркетингу	Пояснення
<p>Як ви просуваєте/будете просувати свій бізнес?</p>	
<p>Оформлення зовнішньої реклами Онлайн реклама в соціальних мережах Реклама на місцевому радіо Веб-сайт Мобільний додаток</p>	<p>Веб-сайт</p> <ul style="list-style-type: none"> · Веб-сайт (для електронної торгівлі) · Реклама (онлайн) · Реклама (друк, інше) · Маркетинг у пошукових системах · Соц.медіа · Торгові точки · Події та виставки · Інший

--	--

План надходжень та витрат на 36 місяців

Назва суб'єкта діяльності/ФОП/ПІБ заявника (для фізичних осіб): ФОП Бевз Тетяна Сергіївна

Прогноз грошових потоків — це оцінка грошей, які ви очікуєте залучити та виплатити протягом наступних 12 кварталів (36 місяців або 3 роки). Важливо, що він повинен відображати всю діяльність, яку ви описали у своєму бізнес-плані. Аналіз і прогнозування грошових потоків дозволяє прораховувати прогнозні результати вашої підприємницької діяльності. Необхідно враховувати, що дані вказуються за кожний квартал окремо (наростаючим підсумком в межах окремого періоду-кварталу). Дані за 4 квартали не підсумовуються.

Увага:

	Щі клітинки ро- автоматично, в ці клітинки н дані для здійс
--	--

Сума гранту, грн. 249627
Період надання гранту, квартали 12

Статті надходжень	Опис (в разі необхідності)	Залишок коштів/переплат на дату початку	квартали періоду реалізації бізнес-плану													
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Розмір гранту		249,627 ₴	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
надходження від реалізації товарів/послуг		0 ₴	603,000 ₴	603,000 ₴	603,000 ₴	603,000 ₴	700,000 ₴	700,000 ₴	700,000 ₴	700,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴
Додаткові доходи від реалізації товарів/послуг		0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
Доходи від реалізації майна		0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
Інші джерела надходжень грошових коштів	Власні кошти	100,000 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
		0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
		0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
		0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
		0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
		0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
Всього надходжень		349,627 ₴	603,000 ₴	603,000 ₴	603,000 ₴	603,000 ₴	700,000 ₴	700,000 ₴	700,000 ₴	700,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴	800,000 ₴

Статі витрат пов'язані з реалізацією проєкту	Опис (в разі необхідності)	Залишок коштів/переплат на дату початку	квартали періоду реалізації бізнес-плану													
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Витрати, пов'язані з реалізацією продукції/надання послуг		0 ₴	667,447 ₴	417,820 ₴	417,820 ₴	417,820 ₴	447,000 ₴	447,000 ₴	447,000 ₴	447,000 ₴	476,500 ₴	477,500 ₴	477,500 ₴	477,500 ₴	477,500 ₴	477,500 ₴
Придбання майна для здійснення діяльності		0 ₴	270,000 ₴	270,000 ₴	270,000 ₴	270,000 ₴	280,000 ₴	280,000 ₴	280,000 ₴	280,000 ₴	290,000 ₴	290,000 ₴	290,000 ₴	290,000 ₴	290,000 ₴	290,000 ₴
Витрати на оренду		0 ₴	66,900 ₴	66,900 ₴	66,900 ₴	66,900 ₴	68,000 ₴	68,000 ₴	68,000 ₴	68,000 ₴	70,000 ₴	70,000 ₴	70,000 ₴	70,000 ₴	70,000 ₴	70,000 ₴
Інші платежі	еквайринг	0 ₴	3,000 ₴	3,000 ₴	3,000 ₴	3,000 ₴	4,000 ₴	4,000 ₴	4,000 ₴	4,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴
Комунальні послуги (газ, світло, вода)		0 ₴	30,000 ₴	30,000 ₴	30,000 ₴	30,000 ₴	35,000 ₴	35,000 ₴	35,000 ₴	35,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴
Страховання		0 ₴	3,000 ₴	3,000 ₴	3,000 ₴	3,000 ₴	4,000 ₴	4,000 ₴	4,000 ₴	4,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴	5,000 ₴
Телефон та інтернет		0 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴
Маркетинг та реклама		0 ₴	10,000 ₴	10,000 ₴	10,000 ₴	10,000 ₴	15,000 ₴	15,000 ₴	15,000 ₴	15,000 ₴	20,000 ₴	20,000 ₴	20,000 ₴	20,000 ₴	20,000 ₴	20,000 ₴
Охорона		0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
Купівля або лізинг обладнання		0 ₴	249,627 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
Поштові, поліграфічні, канцтовари		0 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴
Транспорт і доставка		0 ₴	30,420 ₴	30,420 ₴	30,420 ₴	30,420 ₴	35,000 ₴	35,000 ₴	35,000 ₴	35,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴	40,000 ₴
Оплата професійних послуг (юридичні, бухгалтерські тощо)		0 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	1,500 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,000 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴	2,500 ₴
Всього витрати на оплату праці	3 новостворені робочих	н/д	79,740 ₴	79,740 ₴	79,740 ₴	79,740 ₴	83,000 ₴	83,000 ₴	83,000 ₴	83,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴
Заробітна плата заявника (для ФОП)		н/д	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴	0 ₴
Оплата праці працівників		0 ₴	79,740 ₴	79,740 ₴	79,740 ₴	79,740 ₴	83,000 ₴	83,000 ₴	83,000 ₴	83,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴	86,000 ₴
Повернення гранту		н/д	214,163 ₴	178,699 ₴	143,135 ₴	107,671 ₴	72,207 ₴	35,207 ₴	-1,793 ₴	-38,793 ₴	-75,793 ₴	-113,793 ₴	-151,793 ₴	-169,793 ₴	-169,793 ₴	-169,793 ₴
Сплата податків і зборів	ФОП 2 група	н/д	35,464 ₴	35,564 ₴	35,464 ₴	35,464 ₴	37,000 ₴	37,000 ₴	37,000 ₴	37,000 ₴	38,000 ₴	38,000 ₴	38,000 ₴	38,000 ₴	38,000 ₴	38,000 ₴
Всього витрати		- ₴	782,651 ₴	533,124 ₴	533,024 ₴	533,024 ₴	567,000 ₴	567,000 ₴	567,000 ₴	567,000 ₴	600,500 ₴	601,500 ₴	601,500 ₴	601,500 ₴	601,500 ₴	601,500 ₴

Ваш чистий дохід	349,627.00 ₴	-179,651 ₴	69,876 ₴	69,976 ₴	69,976 ₴	133,000 ₴	133,000 ₴	133,000 ₴	133,000 ₴	199,500 ₴	198,500 ₴	198,500 ₴	198,500 ₴
-------------------------	---------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Перехідний залишок коштів	0 ₴	0 ₴	-179,651 ₴	-109,775 ₴	-39,799 ₴	30,177 ₴	163,177 ₴	296,177 ₴	429,177 ₴	562,177 ₴	761,677 ₴	960,177 ₴	1,158,677 ₴
Залишок коштів всього, грн.	349,627 ₴	-179,651 ₴	-109,775 ₴	-39,799 ₴	30,177 ₴	163,177 ₴	296,177 ₴	429,177 ₴	562,177 ₴	761,677 ₴	960,177 ₴	1,158,677 ₴	1,357,177 ₴

Ваші нотатки та коментарі

Використайте це місце для пояснень будь-якої необхідної інформації, яку ви вказали вище при заповненні полів.

Заява № 121JGN

на отримання гранту для ветеранів та членів їх сімей

Відомості про заявника

Прізвище, власне ім'я, по батькові

Бевз Тетяна Сергіївна

Реєстраційний номер облікової картки платника податків

3427411683

Номер ID-картки

007663645

Організаційно-правова форма

фізична особа - підприємець

Стать

Жіноча

Дата реєстрації у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань

30.11.2015 року

Дата народження

02.11.1993 року

Адреса реєстрації

Україна, 33028, Рівненська обл., місто Рівне, ВУЛИЦЯ КОТЛЯРЕВСЬКОГО, будинок 16, ГУРТ

Телефон

380962740961

Електронна пошта

polischuk.tatyana@ukr.net

Основний вид економічної діяльності

Статус учасника бойових дій

Учасник бойових дій або особа з інвалідністю внаслідок війни

Дружина/Чоловік учасника бойових дій або особи з інвалідністю внаслідок війни

Відомості про учасника бойових дій

РНОКПП учасника бойових дій

3319819014

Прізвище, ім'я, по батькові учасника бойових дій

Бевз Назар Ілліч

Адреса електронної пошти учасника бойових дій

skorpio20093@icloud.com

Поточне місце проживання

Адреса

33015, Рівненська обл., Рівненський р-н, м. Рівне, вул. Чорновола В'ячеслава, буд. 91С, корп. 3, кв. 104

Особисті дані

Освіта

Вища

Дані про членів сім'ї

Сімейний стан

Одружений/Заміжня

Є діти

Так

Кількість непрацюючих членів у вашій сім'ї

1

Сума витрат в середньому в місяць на утримання непрацюючих членів сім'ї, грн

15000

Отримувач та/або члени його сім'ї належать до політично значущих осіб

Ні

Отримувач та/або члени його сім'ї є засновниками юридичної особи

Так

Відомості про юридичну особу

Ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України

41975189

Найменування юридичної особи, у тому числі скорочене (за наявності)

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ "РЕДЗЕЛЬ І ПАРТНЕРИ"

Отримувач та/або члени його сім'ї є засновниками корпорацій

Ні

Фактичне місце провадження діяльності

Адреса

Рівненська обл., Рівненський р-н, м. Рівне, вул. 16 Липня, буд. 10, прим. 1

Фінансові показники

Розмір загального офіційного доходу (без ПДВ) за річною звітністю, грн

278983

Є рахунки в банках

Так

Банківські послуги

- Поточний/картковий рахунок
- Кредит
- Депозит

Кількість найманих працівників

1

Активи у власності

- житлова нерухомість в особистій власності або у власності подружжя в офіційному шлюбі
- житлова нерухомість у власності дітей або батьків
- житлова нерухомість в оренді
- транспортні засоби в особистій власності або у власності подружжя в офіційному шлюбі
- транспортні засоби у власності дітей або батьків

Використання нерухомості в бізнесі

- ведення бізнесу не потребує використання комерційної нерухомості
- нерухомість в особистій власності або у власності подружжя
- нерухомість у власності дітей або батьків
- нерухомість в оренді протягом року і більше
- нерухомість в оренді до року

Використання транспорту в бізнесі

- ведення бізнесу не потребує використання транспорту
- транспортні засоби в особистій власності або у власності подружжя
- транспортні засоби у власності дітей або батьків

транспортні засоби в оренді

Отримана раніше допомога

Відомості щодо отримання державної допомоги за програмами евакуації під час воєнного стану

Ні

Відомості щодо отримання будь-яких інших грантів під час воєнного стану

Ні

Використання гранту

Сума запиту, грн

498810

Кількість працівників яких плануєте найняти

2

Щомісячна планова виручка, грн

53000

Очікувана рентабельність бізнесу, %

38

Участь власними коштами, грн

230000

Повна вартість проєкту з урахуванням гранту, грн

728810

Період окупності залучених коштів, років

3

Орієнтовна кількість населення у місті ведення діяльності

від 200 тис. до 500 тис.

Збитки, яких зазнали у зв'язку із веденням бойових дій

Пошкодження приміщень підприємства

- Пошкодження виробництва
- Звільнення співробітників
- Проблеми з експлуатацією виробничих потужностей та обладнання
- Переїзд підприємства в інший регіон
- Відсутність або дефіцит сировини для виробництва
- Проблеми з логістикою
- Припинення або розірвання через бойові дії контрактів на поставку товарів, робіт та послуг за кордон
- Інше

Плани щодо використання гранту

Придбання меблів та обладнання для ведення господарської діяльності, а також транспортних засобів для комерційних та виробничих цілей. Їх не можна продавати або передавати іншим особам, доки не будуть виконані всі умови грантового договору

Сума, яку плануєте витратити на це, грн

388810

На що саме ви плануєте витратити цю суму

придбання обладнання, інструментів та інвентарю

Оренда нежитлових приміщень. На це може виділятися до 25% від розміру гранту

Сума, яку плануєте витратити на це, грн

90000

На що саме ви плануєте витратити цю суму

Оренда приміщення за 3 місяці

Маркетинг та реклама. До 10% від розміру гранту

Сума, яку плануєте витратити на це, грн

20000

На що саме ви плануєте витратити цю суму

оформлення зовнішньої реклами, вивісок

Вплив від отриманої допомоги на свій бізнес, громаду та економіку в регіоні

Отримана допомога сприятиме створенню нових робочих місць, надходженню в місцевий бюджет від здійсненн діяльності та відкриття нового виду фаст-фуду в місті Рівне, що також буде цікавим для туристів

Бізнес-план

- [_БП_грант_для_ветеранів_Бевз_Тетяна.xlsx](#)

Я, Бевз Тетяна Сергіївна, підтверджую, що:

- Є громадянином/громадянкою України;
- не знаходжусь та не проваджу свою господарську діяльність на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України та територіях активних бойових дій;
- не проваджу господарську діяльність на території Російської Федерації та Республіки Білорусь;
- до мене не застосовуються спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції), відповідними рішеннями Ради національної безпеки і оборони України, введеними в дію Указом Президента України щодо застосування персональних (спеціальних) економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України "Про санкції";
- щодо мене не порушено справи про банкрутство та/або не визнано банкрутом, та/або не перебуваю на стадії ліквідації;
- не здійснюю виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, обмін валют;
- не здійснюю діяльність пов'язану з кредитними організаціями, страховими організаціями, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, професійними учасниками ринку цінних паперів, ломбардами;
- щодо мене відсутнє рішення суду, яке набрало законної сили, про притягнення до кримінальної відповідальності за корупційне правопорушення.
- відсутня заборгованість перед бюджетом;

До відома Клієнта/ представника Клієнта

Банк залишає за собою право звертатися до будь-якої особи, відомої особи, відомої або невідомої Клієнту, яка, на думку Банка, може посприяти в прийнятті остаточного рішення стосовно надання або не надання гранту Клієнту.

Банк гарантує, що вся інформація, надана Клієнтом, буде використана суто конфіденційно і тільки для прийняття рішення по суті даної заявки. Клієнт цим підтверджує і гарантує, що вся інформація, яка міститься Анкеті, доданих до неї документах та викладена усно, є правдивою і настільки повною, наскільки відомо Клієнту. Проставляючи свій підпис, Клієнт підтверджує, що він (вона) ознайомлений зі змістом даної Анкети та повністю розуміє її.

Підписання цієї заяви підтверджую що ознайомлений зі змістом статті 222 Кримінального кодексу України:

Стаття 222. Шахрайство з фінансовими ресурсами

1. Надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак злочину проти власності - карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або завдали великої матеріальної шкоди, - караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Згода на збір і надання інформації щодо кредитної історії

Підписанням цієї Анкети, враховуючи вимоги Закону України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» та Закону України «Про банки і банківську діяльність», надаю згоду на передачу, збір, зберігання, використання та поширення інформації, яка складає мою та пов'язаних зі мною осіб кредитну історію, через будь-яке бюро кредитних історій, у тому числі Кредитний реєстр Національного банку України; на доступ до моєї кредитної історії та отримання інформації в повному обсязі кредитної історії у будь-якому бюро кредитних історій, у тому числі Кредитний реєстр Національного банку України.

18.11.2023

Бевз Тетяна Сергіївна

Опис проекту

Назва суб'єкта діяльності/ФОП/ПІБ заявника (для фізичних осіб)

ФОП Бевз Тетяна Сергіївна

Регіон:

м. Рівне, Рівненська область

Бізнес-план має містити детальний опис бізнес процесів

Заповнення всіх вкладок необхідно для захисту бізнес-плану та отримання гранту

Будь ласка, заповніть кожне поле, використовуючи запитання, підказки та приклади як орієнтир для деталізації інформації, яка потрібна для прийняття рішень

1. Бізнес та Бізнес-ідея			Пояснення
Опишіть бізнес-ідею:			
<p>Моя бізнес-ідея полягає у відкритті піцерії "Коно піца".</p> <p>В піцерії можна придбати смачну піцу конусоподібної форми різних видів. Її зручно тримати в руках і начинка не губиться з неї, навіть якщо споживати не тільки в приміщенні піцерії, але й на прогулянці чи в офісі біля робочого столу. Смачно і зручно. Апетитна піца для швидкого темпу життя. В піцерії працюватимуть кваліфіковані працівники (працевлаштовуються дві людини: кухар та офіціант), які крім основних обов'язків надаватимуть поради у виборі піци та роз'ясненні її особливостей з урахуванням індивідуальних смаків клієнтів.</p> <p>Для фінансування проекту плануємо отримати грант 498810 грн., який буде спрямований на придбання обладнання, інвентарю, інструментів та рекламну кампанію. Власні кошти не менш, як 230 000 грн., плануємо використати на закупівлю товару, ремонт, меблювання та інші витрати для старту операційної діяльності.</p>			<p>описується організація бізнесу; вказуються основні переваги бізнес-ідеї; при необхідності зазначаються додаткова інформація щодо організації бізнесу; вказується, чи є досвід роботи за даним напрямком; Гранти у розмірі до 500 тис. та 1000 тис. гривень надаються за умови співфінансування отримувачем у такому співвідношенні: 70 відсотків вартості проекту - за рахунок гранту, не менше 30 відсотків - за рахунок коштів отримувача (власних або кредитних); кількість нових найманих працівників на умовах грантової програми залежить від суми гранту: грант до 250 000 грн - один найманий працівник; від 250 000 грн до 500 000 грн - два найманих працівника; від 500 000 грн до 1 000 000 грн - чотири найманих працівника, двоє з яких учасники бойових дій та/або особи з інвалідністю внаслідок війни.</p>
Цілі			
В поточному році			
Оренда та облаштування приміщення, придбання обладнання, закупівля запасу товарів, найм працівників та відкриття піцерії.			цілі мають бути вказані у форматі SMART: конкретними, вимірними, досяжними, реалістичними та обмеженими в часі
Середньострокові (1-3 роки)			
Розвиток мережі піцерій "Коно піца", продаж франшизи			цілі мають бути вказані у форматі SMART: конкретними, вимірними, досяжними, реалістичними та обмеженими в часі
Сума вашого гранту			
Опишіть, як ви будете використовувати свій грант і як це допоможе вам досягнути ваших цілей:			
Стаття витрат	Сума (грн)	Обґрунтування	детально опишіть використання грантових коштів (всі витрати суми гранту) з урахуванням виплати грантів частинами, кожна з яких не перевищує 250 000 грн, а саме: грант у розмірі до 250 000 грн - надається одним платежем; грант у розмірі від 250 000 до 1 000 000 грн - надаватиметься у декілька етапів (Наприклад, грант
1. Обладнання та меблі	388,810		

Ко

у розмірі 400 000 грн: 250 000 + 150 000 або грант у розмірі 1 000 000 грн: 250 000 + 250 000 + 250 000 + 250 000).

1.1. Пресс для виготовлення конопіци Husmak PCMSW-2	133,722	Це ефективне обладнання для швидкого приготування кінно-піци. З його допомогою можна легко і швидко приготувати конусоподібні заготовки з піци за 120 секунд		
1.2. Конвеєрна піч для випікання конопіци	35,890	Надійний та функціональний прилад для кухні, який забезпечить професійну роботу та оптимальний результат при випіканні, грилюванні та інших кулінарних процесах. Пекти має механічну панель управління і не має парозволоження		
1.3. Теплова вітрина для конопіци настільна BK-40	14,430	Невелика вітрина для експозиції готової піци, яка постійно підтримує температуру і зберігає смак і м'якість продуктів.		
1.4. Промисловий тістоміс Restoitalia SK 302 VW	55,500	Служить для автоматизованого замісу тіста.		
1.5. Плита індукційна FROSTY 70-KPP1	16,193	Для приготування начинок		
1.6. Холодильна шафа BRILLIS BN7-M-R290-EF	57,800	Для зберігання продукції		
1.7. Верстак багатофункціональний Holzmann WT39	14,510	Має стільницю для приготування продуктів та відділи із шухлядами для швидкого доступу до потрібних інструментів		
1.8 Меблі (столи (4шт); стільці (14); барні стійки (2шт))	60,765	Для зручності перебування відвідувачів		
3. Оренда приміщення	90,000	за три місяці		
4. Реклама	20,000	зовнішня та інтернет реклама		
Сума гранту	498,810			
Опис джерел надходження власних коштів для реалізації проекту:				
Стаття доходу	Сума (грн)	Обґрунтування		Детально описується джерело надходжень власних коштів (власного внеску в проєкті) для реалізації проекту за статтями доходів
Підприємницька діяльність	200,000	з 2015 року зареєстрована ФОП		
Власні заощадження	30,000	власні заощадження		
Опис використання власних коштів для реалізації проекту:				
Стаття витрат	Сума (грн)	Обґрунтування	Детально описується використання власних коштів (всі витрати суми гранту) за статтями витрат та обґрунтування того, як це допоможе в досягненні поставлених цілей.	
Закупівля товару, облаштування приміщення	200,000	придбання необхідних продуктів, посуду, лотків, ящиків, ножів інше та касового обладнання		
Інші витрати	30,000	оплата послуг ремонту приміщення, розробки логотипу		
Бажаний графік надходжень частин гранту				
Розмір частини гранту, грн	Частина	Період надходження частини / дата	Грант у розмірі понад 250 000 грн - надаватиметься у декілька етапів. Наприклад, грант у розмірі 500 000 грн: 250 000 + 250 000 або Грант у розмірі 1 000 000 грн: 250 000 + 250 000 + 250 000 + 250 000).	
250000	1	1 місяць		
248810	2	2 місяць		

Коротко опишіть своїх цільових клієнтів:	
Цільова аудиторія: молодь, студенти, офісні працівники та всі, хто зацікавлений швидко та недорого перекусити.	опишіть цільову аудиторію споживачів ваших товарів/послуг. Проаналізуйте, за можливості, їх купівельну спроможність
Які потреби або проблеми клієнта вирішують ваші продукти та/або послуги	
Задовільняє потреби споживачів у харчуванні з організуванням дозвілля або без нього. Крім того, Коно-піца є рішенням, що поєднує смак традиційної італійської піци з перевагами продуктів швидкого приготування. Коно-піцу зручно нести в руці, їсти на ходу, в автомобілі, в офісі, вдома або за столиком у кафе. Вона не кришиться під час їжі, не обпалює руки, не забруднює одяг, а основа піци – конус із тіста – не пропускає рідин. Її начинка залишається гарячою та смачною досить довго. Асортимент начинок для конопіци не обмежений продуктами, що стосуються традиційної піци. Начинки для конопіци можуть бути гарячими або холодними, солодкими, солоними або гострими. Вона може бути як основною, так і додатковою стравою в меню. Конічна піца подобається і дорослим, і дітям	чому клієнти мають купувати саме ваші товари/послуги
Поясніть свій підхід до ціноутворення товарів та/або послуг:	
Ціну визначаємо на основі собівартості закупки. Метод ціноутворення: собівартість + націнка. При встановленні ціни орієнтуємось на ринок та конкурентів, щоб бути конкурентоздатними.	

2. Ринок та конкуренція	Пояснення
Аналіз ринку	
<p>Коно-піца (конусна піца, піца в конусі) з'явилася зовсім недавно, і вже встигла стати однією з наймодніших страв у сегменті фаст-фуду. Піца в стаканчику - це однозначно новинка фаст-фуду. Вона поєднує в собі поживність класичної піци і зручність "їжі на ходу".</p> <p>Різноманітність смаку. Різноманітність наповнювачів конуса піци обмежується тільки фантазією. Це можуть бути як стандартні інгредієнти класичної піци, так і незвичайні - йогурти, фрукти, креми та інше, що перетворюють конусний стаканчик з тіста в повноцінний десерт. Дея створення нового формату піци виникла в Італії близько десяти років тому. Вважається, що поява конопіце була продиктована вимогами часу – темп сучасного життя постійно прискорюється, тому фаст-фуду та інші заклади швидкого харчування стають дедалі популярнішими. Уже сьогодні на вулицях мегаполісів можна побачити не тільки кіоски з звичною нам піцою, хот-догами або шаурмою, але і з такою новою стравою, як коно-піца, або як її ще називають - піца в стаканчику, піца-парасолька, ріжки з наповнювачами. В Україні такий вид фаст-фуду тільки виходить на ринок, тому вказана ніша є досить вільною від конкурентів та як новинка цікава для споживачів. Серед конкурентів можна виділили лише популярні у м. Рівне традиційні піцерії такі як Піцерія "La Riva", Pizza Celentano Ristorante, New York Street Pizza/</p> <p>Перевагою перед крнкурентами є доступна ціна, якість продуктів, та на відміну від традиційної піци, коно піцу можна куштувати "на ходу", що є особливо цінним в сучасному ритмі життя і обмеження часу. При цьому, коно піца є зручним вирішенням швидкого зарчування як для студентів та офісних працівників, в яких обмежений час на обідні перерви, так і для людей, які можуть просто прогулятися та посмакувати смачною піцою.</p> <p>Цільова аудиторія бізнесу - зайняті молоді люди віком 22-35 років, в основному студенти та офісні службовці, які мають стабільний дохід. Для них на перший план виходить оптимальне співвідношення ціни і якості. При цьому, коно піца готується в максимально короткий час, детально продуманий дизайн піцерії, який приваблює клієнтів з першого погляду та слугує привабливою фотозоною.</p>	<p>Необхідно охарактеризувати наступні моменти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - охарактеризуйте, де ви збираєтеся реалізовувати ваш товар/послугу, і який потенційний розмір/можливість ринку; - охарактеризуйте ваших ключових конкурентів, підкресліть їхні сильні та слабкі сторони та визначте унікальні переваги вашої власної пропозиції; - чітко опишіть свою цільову групу покупців, її мотивацію для «купівлі» саме у вас та будь-які інші ключові моменти, які можуть допомогти вам збільшити чисельність своїх клієнтів

Зазначте переваги вашого бізнесу від бізнесу конкурентів		
Відсутність у м. Рівному такого виду фаст-фуду як "коно піца"		
Ваші переваги	Ваші недоліки	
Швидке приготування Доступна ціна Можливість харчування як в приміщенні та і "на ходу" Є новинкою в сфері фаст-фудів	Відсутність достатньої кількості власних коштів для створення бізнесу відсутність сформованої клієнтської бази	
Поточні або майбутні можливості:	Поточні або майбутні загрози:	
Отримання гранту Розвиток власної мережі Продаж франшизи	Поява конкурентів Соціально-політична нестабільність Військові дії	

3. Ваші плани продажів і маркетингу	Пояснення
Як ви просувасте/будете просувати свій бізнес?	
Оформлення зовнішньої реклами Онлайн-реклама	Вивіска КоноПіца, оформлення фотозони, створення карток закладу в Google My Business, сторінки в соціальних мережах

Оплата професійних послуг (юридичні, бухгалтерські тощо)		4,500 ₪	4,500 ₪	4,500 ₪	4,500 ₪	6,000 ₪	6,000 ₪	6,000 ₪	6,000 ₪	7,500 ₪	7,500 ₪	7,500 ₪	7,500 ₪	72,000 ₪
Всього витрати на оплату праці		76,500 ₪	76,500 ₪	76,500 ₪	76,500 ₪	85,000 ₪	85,000 ₪	85,000 ₪	85,000 ₪	94,000 ₪	94,000 ₪	94,000 ₪	94,000 ₪	1,022,000 ₪
Заробітна плата заявника (для ФОП)		0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪
Оплата праці працівників	1+2 новостворені робочі місця	76,500 ₪	76,500 ₪	76,500 ₪	76,500 ₪	85,000 ₪	85,000 ₪	85,000 ₪	85,000 ₪	94,000 ₪	94,000 ₪	94,000 ₪	94,000 ₪	1,022,000 ₪
Повернення гранту		427,710 ₪	356,610 ₪	283,510 ₪	210,410 ₪	131,410 ₪	52,410 ₪	-29,090 ₪	-110,590 ₪	-198,190 ₪	-285,790 ₪	-378,390 ₪	-470,990 ₪	
Сплата податків і зборів	ФОП 3 група	71,100 ₪	71,100 ₪	73,100 ₪	73,100 ₪	79,000 ₪	79,000 ₪	81,500 ₪	81,500 ₪	87,600 ₪	87,600 ₪	92,600 ₪	92,600 ₪	969,800 ₪
Всього витрати		0 ₪	1,124,678 ₪	660,168 ₪	682,680 ₪	682,680 ₪	734,520 ₪	734,520 ₪	762,660 ₪	762,660 ₪	815,200 ₪	815,200 ₪	871,480 ₪	9,517,926 ₪

Ваш чистий дохід	728,810 ₪	414,132 ₪	149,832 ₪	167,320 ₪	167,320 ₪	165,480 ₪	165,480 ₪	187,340 ₪	187,340 ₪	184,800 ₪	184,800 ₪	128,520 ₪	228,520 ₪	2,330,884 ₪
-------------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	--------------------

Перехідний залишок	0 ₪	728,810 ₪	1,142,942 ₪	1,292,774 ₪	1,460,094 ₪	1,627,414 ₪	1,792,894 ₪	1,958,374 ₪	2,145,714 ₪	2,333,054 ₪	2,517,854 ₪	2,702,654 ₪	2,831,174 ₪	3,059,694 ₪
---------------------------	------------	------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Залишок коштів всього, грн.	728,810 ₪	1,142,942 ₪	1,292,774 ₪	1,460,094 ₪	1,627,414 ₪	1,792,894 ₪	1,958,374 ₪	2,145,714 ₪	2,333,054 ₪	2,517,854 ₪	2,702,654 ₪	2,831,174 ₪	3,059,694 ₪	3,059,694 ₪
------------------------------------	------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Ваші нотатки та коментарі
Використайте це місце для пояснень будь-якої необхідної інформації, яку ви вказали вище при заповненні полів.

ОСТРОЗЬКА МІСЬКА РАДА РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

вул. Героїв Майдану, 4, м.Острого, Рівненський район, Рівненська область, 35800, тел. (03654) 2-22-60
факс (03654) 2-22-33, E-mail: ostrog_amu@ukr.net, <https://ostroh-rada.gov.ua>, Код ЄДРПОУ 35119106

№ _____

на № _____

від _____

Національний університет
«Острозька академія»

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Бевз Тетяни Сергіївни

на тему: «Правове забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування в Україні»

в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Запропоновані в дисертаційному дослідженні Бевз Т.С. спеціальні заходи для реалізації економічних прав громадян в умовах воєнного стану, такі як фінансова підтримка, стимулювання підприємництва, організація спеціальних програм з працевлаштування для безробітних громадян, додаткова соціальна підтримка для уразливих груп населення є цінними та необхідними для впровадження у діяльність Острозької міської ради.

Надані рекомендації дозволили сформулювати оновлене бачення впровадження різноманітних заходів та політик, які стимулюють підприємництво і покращують умови для конкуренції, зокрема сприяння розвитку малих та середніх підприємств, спрощення адміністративних процедур, розвиток інфраструктури та послуг для бізнесу, підтримка інновацій та технологічного розвитку, пропаганда підприємництва та підтримка підприємницької культури шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній з метою пропаганди підприємницького духу та підтримки

підприємницької культури в місцевому співтоваристві. Також позитивно оцінено пропозиції розподілу місцевого бюджету в умовах воєнного стану.

Представлені Бевз Т.С. висновки, підготовка яких стала можливою на підставі наукового дослідження, мають практичну цінність та можуть бути використані у роботі Острозької міської ради при підготовці програм економічного та соціального розвитку Острозької територіальної громади, а також програм розвитку інвестиційної діяльності Острозької територіальної громади.

Секретар Острозької міської ради

ТАРАС Хмарук

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

вул. Семінарська, 2, м.Острозь, Рівненська обл., Україна, 35800, тел./факс (03654) 2-29-49, e-mail: osa@oa.edu.ua, www.oa.edu.ua

23.05.2024р № 62/2024-НП

на № _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бевз Тетяни Сергіївни
на тему: «Правове забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування в Україні»
в освітній процес та науково-дослідну діяльність
Національного університету «Острозька академія»
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Дисертаційне дослідження Бевз Т.С. на тему: «Правове забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування в Україні» становить цінність для наукової діяльності, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень та суттєву практичну значущість.

На кафедрі державно-правових дисциплін здійснювалося впровадження результатів дисертаційного дослідження Бевз Т.С., яке було спрямоване на вивчення правових підходів до визначення поняття та змісту економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, сутності та змісту конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування.

Результати дисертаційного дослідження Бевз Т.С. використовуються в освітньому процесі Національного університету «Острозька академія» під час проведення семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти при вивченні таких дисциплін: «Конституційне право України: права людини», «Конституційне право України: система врядування», «Актуальні проблеми конституційного права».

Враховуючи вище викладене, наукове дослідження Бевз Т.С. сприяло поглибленню знань майбутніх правників щодо проблематики захисту економічних права та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, сучасним підходам юридичної науки до питання ефективності системи конституційно – правових гарантій реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, визначення шляхів удосконалення механізму реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування, а тому має важливе теоретичне і практичне значення, а його результати можна рекомендувати для упровадження у системі підготовки фахівців з права.

Проректор з науково-педагогічної роботи
Національного університету «Острозька академія»

Дмитро ШЕВЧУК

Національний університет
«Острозька академія»

Код ЄДРПОУ 22554101
ГУДКСУ у Рівненській обл.
МФО 833017
р/р 35223201005402

XXVII Міжнародний
приз "За якість"
Париж 1999

XXVII International
Trophy for Quality
Paris 1999

АДВОКАТСЬКЕ БЮРО ВІТИ БОНДАРЧУК

код ЄДРПОУ 43439227, вул. Грушевського, буд. № 174, кв. № 29, м. Дубно, Рівненська обл., поштовий індекс: 35603, тел. 066-437-4051, e-mail: vita_bondarchuk@ukr.net, vita1994bondarchuk@gmail.com.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Бевз Тетяни Сергіївни

на тему: «Правове забезпечення реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина в сфері місцевого самоврядування в Україні»

в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Наукове дослідження Бевз Т.С. має вагоме практичне значення у справах щодо захисту права власності на місцевому рівні, включаючи процедури досудового урегулювання спору, вирішення спорів та конфліктів через місцеві судові та адміністративні органи.

Оскільки судовий захист економічних прав в Україні є важливою передумовою для стабільності, розвитку та справедливості в суспільстві, запропоноване за результатами дослідження правове удосконалення забезпечення доступу до незалежного суду для захисту економічних прав та свобод громадян та підприємств у разі їх порушення, а також можливість оскарження рішень органів місцевого самоврядування є цінним та необхідним для системи правосуддя, а визначення окремих способів захисту економічних прав є важливими для діяльності адвоката.

Представлені Бевз Т.С. висновки, підготовка яких стала можливою на підставі наукового дослідження, мають практичну цінність з огляду на судовий захист економічних прав людини і громадянина, в тому числі у спорах із органами місцевого самоврядування.

З повагою,

Адвокат

Віта БОНДАРЧУК